

ONLINE MATERIAL BANK

MORAL WORDS

Financované EÚ NextGenerationEU prostredníctvom Plánu obnovy a odolnosti SR v rámci projektu č. 09I03-03-V04-00670 *Inverted Morality: Reversed Semantics in Old Church Slavic Moral Words (OXYMORAL)*.

Zostavil: Martin Diweg-Pukanec

Autori: Metod Čepar, Ján Gallo, Renáta Hlavatá, Petra Kaizerová, Alena Kalechyts, Milan Kolesík, Silvia Lauková, Vlastimil Pulčár, Martina Taneski, Zvonko Taneski, Dušan Teplan, Dominik Vančo, Svetlana Žeňuchová, Dominika Bednáriková, Andrej Horváth, Bohdana Kravchenko, Fedor Miliaev, Štefan Riška

Nitra

Katedra slovanských filológií

2026

Všeobecné (4): *нравъ, študъ, obyčajъ, obrazъ*

****norvъ* (**norvъ*)**

Staroslovienčina

stsl. *нравъ* 'mrav, povaha; obyčaj, zvyk; návyk; spôsob života, mravy; spôsob'

Južnoslovanské jazyky

b. *нрав* 'súhrn typických psychických vlastností človeka prejavujúcich sa v jeho správaní; povaha, charakter'; pl. *нрави* 'všeobecne prijaté obyčaje, normy správania v určitej spoločnosti alebo prostredí; spoločenské mravy, obyčaje, zvyky'; zastar. *нърав* 'povaha, charakter; zvyk, návyk'; zastar., kniž. *нрав* 'mrav, povaha, charakter'

m. *нрав* 'vlastnosti osobnosti; povaha, charakter, temperament'

s./ch. *нрав* 'príroda, prirodzenosť; moc, sila pôsobiaca vo svete, ktorá všetko vytvára, mení a ničí; bytie, podstata; vrodenná, nemenná vlastnosť duše alebo tela; vlastnosť; sklon, náklonnosť, pud; povaha, charakter, temperament, nátura; svojvôľa, vrtoch; zvyk, návyk, obyčaj; spôsob; rod, druh; rod, pokolenie; telo alebo časť tela'; star., zried. *нрава* 'to isté ako *нрав*; podstata, príroda; povaha, charakter; obyčaj, zvyk'

sln. zastar. *нрав* m. 'povaha, charakter, nátura'; pl. 'zvyky, obyčaje, mravy'; *нрав* f., kniž. 'súhrn ľudských vlastností určujúcich správanie; mravnosť, morálka, etika'; *нрава* 'príroda, prirodzenosť, nátura; povaha, charakter'

Západoslovanské jazyky

slk. *mrav* 'ustálený, zvyčajný spôsob konania alebo správania; obyčaj, zvyk; spôsob správania, konania niekoho; ustálený, obvyklý spôsob konania alebo správania v určitom spoločenstve ľudí; dobré správanie, dobré mravy, mravnosť'; pl. *mravy* 'spôsob správania, konania; obvyklý spôsob správania alebo konania podľa určitých spoločenských noriem; spôsob správania typický pre určité obdobie alebo krajinu; ustálený zvyk, obyčaj; spoločenské mravy'

stč. *нрав, mrav* 'mrav; ustálený spôsob konania vlastný určitej spoločnosti alebo spoločenskej vrstve; obyčaj, zvyk, zvyklosť; spôsob'; pl. *нрави* 'mravy; spôsoby zmýšľania a z nich vyplývajúce správanie, konanie; spôsoby'; 'dobrý mrav; dobrá vlastnosť, prednosť, cnosť'; sg. 'ušľachtilosť'

č. *mrav* 'ustálený, obvyklý spôsob konania; zvyk, obyčaj; spôsob správania, konania'; pl. *mravy* 'spôsoby správania, konania; dobré spôsoby, dobré mravy'; zastar. *нрав* 'obyčaj, spôsob'; *мрва* 'mrav, obyčaj, spôsob'; dial. *мрва* 'poriadnosť, slušnosť'

stp. *narów* 'zlozvyk'

p. *narów*, zastar. *norów* 'zlozvyk; nedostatok, chyba, nerest; vrtoch, rozmar; zatvrdnutosť, zaťatosť, tvrdohlavosť'; dial. *narów*, *narowy* 'šibalstvá, nezbednosti, výčiny; vrtochy, rozmary; tvrdohlavosť'; *narów* (o koňovi) 'zlozvyk; chyba alebo nežiaduca vlastnosť v správaní'

Východoslovanské jazyky

strus. *норовъ* 'obyčaj, zvyk, zvyklosť; spôsob konania; spôsob správania; obvyklý spôsob konania, správanie; povaha, charakter; nepokojná povaha; neskrotná, búrlivá, tvrdohlavá povaha; dobrosrdečnosť, láskavosť, dobrota, statočnosť, poriadnosť'; strus., csl. *нравъ*, *нѣравъ*, *ндравъ* 'snaha, úsilie, sklon; želanie, vôľa; cnosť, statočnosť, dôstojnosť; rozum; mienka, názor; obyčaj, zvyk, návyk; povaha, charakter; duševné založenie; súhrn psychických vlastností; spôsob konania; súhrn pravidiel a noriem správania, obyčaj; súhrn morálnych vlastností; obrat, zmena pri striedaní ročných období'; strus. *нравъ* 'nálada, vôľa, sklon, dispozícia; zvyk, obyčaj; vôľa, želanie; byť niekomu po vôli, zodpovedať niečím preferenciám, vkusu alebo sklonom; mentalita, postoj, názor, mienka, spôsob myslenia; myseľ, myšlienka, úmysel; morálny profil, spôsob života, správanie; pl. spoločenská mravnosť, mravy; cnosť; výzor, zovňajšok, spôsob vystupovania; duševné založenie, povaha, charakter; charakter, vlastnosť; obyčaj, zvyky; spôsob'

rus. *норов* 'povaha, charakter'; zastar., dial. 'obyčaj, zvyk'; hovor. 'tvrdohlavosť; vrtošivá, svojhlavá povaha'; 'osobitá individuálna vlastnosť človeka alebo zvierata, častejšie v negatívnom význame; svojráznosť, tvrdohlavosť, zaťatosť'; 'zlozvyk, obyčaj alebo vlastnosť, od ktorej sa ťažko odvyká, najmä u koňa'; rus. *нрав* 'povaha, charakter; duševné založenie; súhrn psychických vlastností; celkové vyjadrenie vlastností človeka a jeho stálych vôľových sklonov'; pl. *нравы* 'obyčaje; všeobecne rozšírené zvyky; spoločenský spôsob života; vlastnosti a obyčaje charakteristické pre určitý národ, obyvateľstvo alebo spoločenstvo'; dial. *норов* vo väzbe *на свой (мой...)* *норов* 'podľa svojho (môjho atď.) želania, po svojom'; dial. *норовъ* 'povaha, charakter'; *норовá* 'vrtošivý, tvrdohlavý, prchký človek, najmä dieťa'

stukr. *норувъ* 'povaha, charakter'

ukr. *норов* 'súhrn duševných vlastností človeka; povaha, charakter; vrtochy, rozmary, chůtky; neposlušnosť, vzdorovitosť, tvrdohlavosť; spôsob života a obyčaje ľudí'

rusín. *норов* 'povaha, charakter, nátura, prirodzenosť'; *нравы* pl. tant. 'mravy, morálka'

stblr. *нравъ* 'morálny profil; správanie'; *норовъ* 'povaha, charakter; obyčaj, zvyk; svojhlavosť'; *нравъ* 'to isté ako *норовъ*'

blr. *нораў* 'povaha, charakter; súhrn psychických vlastností'; 'tvrdohlavá, vrtošivá povaha'; pl. *норавы* 'obyčaj, zvyk; spôsob života'; dial. *нороў*, *норой*, *нáрой* 'povaha, charakter; obyčaj, zvyk, návyk'

***tjud-**

Staroslovienčina

stsl. *študь, -i* f. 'mrav, správanie; obyčaj, zvyky, mravy; spôsob života'; 'prirodzene, od prirodzenosti; pudovo, inštinktívne'

Južnoslovanské jazyky

s./ch. *ćud* f. 'charakter, povaha; obyčaj, zvyk; spôsoby, mravy; vôľa; prirodzenosť; inštinkt, pud; zmysel; príroda; hriech'; ojedinele *ćud* 'obyčaj, zvyk, spôsoby, mravy'; *ćūdânje* 'zdesenie, splašenie (o koni)'; *ćūdati, ćūdnuti* 'túžiť'; *ćūdati se* 'desiť sa, plašiť sa; odmietať; utiecť (o koňoch)'; *ćūdľiv, ćūdòvit* adj. 'citlivý (o dieťati); bojazlivý, plachý (o koni)'; *ćūdòredan* adj. 'mravný, morálny, týkajúci sa morálky'; *ćūdorediti* 'vštepovať mravné hodnoty, vlastnosti, cnosti'; *ćūdòređe* 'mravy, morálka; cnosti'

ch. *ćud* f. 'povaha, charakter; vôľa'

sln. *čûd* f. 'povaha, charakter, nátura'; *čûd* 'súhrn ľudských vlastností, ktoré určujú správanie človeka'

Západoslovanské jazyky

stč. *cud* m. 'disciplína; dobré mravy; cvik'; č. *cud* m. 'stud, cudnosť; dobré mravy'; stč. *cudný* adj. 'pekný; hanblivý'; stč. *cudný, cidný* adj. 'divný, podivuhodný'; *cúdný* 'pekný'; *cudně, cidně* adv. 'divne, podivuhodne; opatrne, tajne'

č. *cudný* adj. 'mravne čistý, nevinný; cudný, hanblivý'

slk. *cudný* adj. 'prísne mravný, zdržanlivý, najmä vo vzťahu k pohlavnému životu; hanblivý'; dial. 'majúci prísne mravné zásady, najmä vo vzťahu k pohlavnému životu'; *cudlivý* adj. 'cudný, mravne zdržanlivý, hanblivý'

stp. *cudność* f. 'krása; skromnosť, cudnosť'; vo výklade *Czudnosc disciplina morum* 'cudnosť; disciplína mravov, spôsobov'

p. *cudny* adj. 'krásny, dokonalý, neobyčajný, dobrý'; tiež 'škaredý'

kaš. *cěni, cudni* adj. 'krásny'

hl. st. *cuni* adj. 'jemný, delikátny'

Východoslovanské jazyky

—

***obvyčajь**

Staroslovienčina

stsl. *obyčai* m. 'obyčaj, zvyk, zvyklosť, návyk; mrav, mravy'

Južnoslovanské jazyky

b. *обучаѣ* m. 'súbor ustálených úkonov spojených s cirkevným alebo ľudovým sviatkom, poverou a pod., tradovaných z generácie na generáciu a charakterizujúcich ľudový spôsob života; obyčaj, obrad; všeobecne prijaté a v určitom prostredí alebo spoločnosti ustálené pravidlá a normy správania; tradícia; hovor. návyk, zvyk vlastný jednotlivcovi'

m. *обучај* m. 'všeobecne prijatý spôsob života, práce, konania alebo správania, ktorý sa postupom času upevňuje ako spoločenské pravidlo a prechádza do tradície; obyčaj, tradícia; návyk, zvyk; opakovaný, návykový spôsob konania'

stsch. *običaj* m. 'obyčaj; zvyk, návyk, zvyklosť; úzus; obrad, rítus; mrav, mravy'

s./ch. *ðbičâj* m., tiež f. 'zvyk, návyk, zvyklosť; obyčaj; mrav, mravy; obrad, rítus; spôsob, spôsob konania; miesto trvalého pobytu, obvyklé miesto, obvyklá oblasť'; dial. 'obyčaj'

stsln. *običaj* 'obyčaj; obrad, rítus'

sln. *običâj, običaj* m. 'obyčaj; ustálená forma konania alebo udalosti, ktorá sa opakuje, najmä z generácie na generáciu; zvyk, návyk; konanie, ktoré opakovaním nadobudlo ustálenú formu; obrad, ceremónia'

Západoslovanské jazyky

stslk. *obyčaj, obyčej* m./f. 'ustálený spôsob konania jednotlivca počas života; návyk, zvyk; ustálený spôsob konania vžitý v určitom spoločenstve; obyčaj, tradícia; ustálený postup alebo spôsob konania či uskutočňovania deja; právny úzus, zvykové právo; pravidelný chod, pravidelnosť, zákonitosť pohybu; súhrn a dodržiavanie náboženských zvykov alebo predpisov; posvätné úkony, obrady, ceremónie; príčina, dôvod; spôsob života; mrav, mravy'

slk. *obyčaj* f., zried. m. 'ustálený spôsob konania alebo správania jednotlivca; zvyk, návyk, zvyklosť; ustálený spôsob konania vžitý v spoločenstve; obyčaj, tradícia'; náreč. 'povaha, charakter; povahové, charakterové vlastnosti'

stč. *obyčej* m. 'zvyk, návyk; ustálený spôsob konania, na ktorý si jednotlivec počas života privykol; skúsenosť, znalosť alebo zručnosť získaná návykom, prax; styk, kontakt, obcovanie; dôverné, intímne vzťahy medzi mužom a ženou; mravy, spôsoby zmýšľania a z nich vyplývajúce správanie; spôsob života; spôsob; vlastnosť; obyčaj, zvyklosť, tradične ustálený spôsob konania v určitom spoločenstve; právne zvyklosti, právne ustanovenia, úzus, zvykové právo;

náboženské obrady, posvätné úkony; vyznávanie určitého náboženstva, dodržiavanie náboženských zvykov alebo predpisov'

č. *obyčej* m. 'obvyklý, ustálený spôsob alebo konanie; zvyk, návyk, zvyklosť; obyčaj; mrav, mravy; povaha, charakter; správanie; spôsoby; styk, kontakt, obcovanie; spôsob, forma'; dial. 'vrtoch, rozmar'

stp. *obyczaj* 'obyčaj, zvyk, návyk; obvyklé používanie, uplatnenie; prijatá prax'; obyč. pl. 'správanie, spôsob života'; 'spôsob, forma; obrad, ceremónia; úžitok, prospech; vlastnosť, osobitosť, povaha, charakter; forma, model, kopyto, vzor; rod, druh, odroda'

p. *obyczaj* 'zvyk, obyčaj, zvyklosť, návyk'; najmä pl. *obyczaje* 'spôsob života, spôsob konania; správanie; spôsob vystupovania, spôsoby, mravy; zaobchádzanie, styk'; dial. 'dobré mravy, mravnosť; slušnosť, počestnosť'

kaš. *oběczaj* 'obyčaj, obrad; spôsob správania, spôsoby, maniere; spôsob vystupovania, zaobchádzania'

slovin. *obečaj* m. 'obyčaj; obrad; správanie; spôsob vystupovania; spôsoby, maniere; zaobchádzanie, styk'

Východoslovanské jazyky

strus., rus.-csl. *обычай, обычаи* m. 'obvyklý, návykový spôsob konania alebo správania; obyčaj, zvyk, návyk, zvyklosť; obyčaj, nepísaný zákon, staré zvyky; mravy, spôsoby; obrad; zákon; základné tézy, dogmy; to, čo je niekomu vnútorne vlastné; povaha, charakter; podstata, prirodzenosť, povaha, vlastnosť; spôsob konania, postup; poriadok; povaha, typ, druh, charakter; spôsob, maniera, štýl; práca, činnosť, zamestnanie; spôsob života; správanie, konanie, skutky; spôsoby, maniere'; *въ обычаѣ, за (въ) обычаѣ* 'zo zvyku, obvykle, zvyčajne; dobre známe, osvojené návykom, najmä o schopnosti niečo robiť'; *не въ обычаѣ, не за обычаѣ* 'nezvykle, nezvyčajne; málo známe, neosvojené návykom'; *кромѣ обычая, надъ обычаѣ, чрезъ обычаѣ* 'viac než zvyčajne; nad obvyklú mieru; neobvyčajne'; *ни по которымъ обычаемъ* 'v žiadnom prípade, za žiadnych okolností'; *тѣмъ обычаемъ* 'z toho dôvodu; s tým cieľom'

rus. *обычай* m. 'všeobecne prijatý, ustálený, tradičný poriadok oddávna zakorenený v každodennom živote určitého národa, spoločenskej skupiny alebo vrstvy; obyčaj, zvyk, zvyklosť; návyk; osvojená, každodenná činnosť; ustálený poriadok; obrad; všeobecný spôsob konania'; dial. *обычай* m. 'spôsob života tajgového zvieraťa; mrav, povaha, spôsob správania; zvyk, návyk; charakter; sklon, náchylnosť; záujem; náklonnosť, láska k niekomu alebo niečomu; vkus, záľuba; hospodárske potreby, náradie a pracovné nástroje obvyklé alebo typické pre niekoho či niečo'

stukr. *обычаи* m. 'obyčaj; spôsob, postup; vlastnosť ľudskej prirodzenosti; povaha, nátura'

ukr. *обичай* m., ľudovo-poet., zastar. 'obyčaj, zvyk, návyk, zvyklosť'

rusín. *обычай* 'obyčaj; povaha, charakter, nátura'; adj. *обычны* 'obyčajný'; *обычайни* 'obyčajový; obvyklý, bežný, všedný'; *обычайне право* 'obyčajové právo'; subst. *обычайность* 'všednosť, obyčajnosť'

stblr. *обыча́й, обеща́й, обича́й, обыча́й* 'obyčaj, tradícia; zvyk, návyk; spôsob, maniera; spôsob'; *обыча́йность* 'manierovosť; spôsob, maniera; mravnosť; zdvorilosť, prívetivosť; jemnosť, delikátnosť; svedomitosť'; adj. *обыча́йный* 'vyznačujúci sa dobrými spôsobmi; vzťahujúci sa na obyčaj; obyčajný, normálny; zdvorilý, prívetivý'; *обыча́йливы* 'svojrázny, s povahou; pridržiavajúci sa svojich zvykov; jemný, delikátny'; adv. *обыча́йне* 'podľa pravidla, podľa zákona; obyčajne, zvyčajne'

blr. *абыхай* 'obyčaj; všeobecne prijatý poriadok alebo pravidlo oddávna zakorenené v živote národa alebo určitej spoločenskej skupiny; zaužívaný spôsob konania; zvyk, návyk'; prevažne v prísloviach a porekadlách

****obrazъ***

Staroslovienčina

stsl. *obrazъ* m. 'podoba, vzhľad, výzor, zjav; rúcho, šat, odev; pren. stav, spoločenské postavenie; druh, forma; púha vonkajšia forma, vonkajší vzhľad; obraz, vyobrazenie, podobizeň, socha, ikona; symbol, znamenie; predobraz, vzor; predloha; príklad, vzor; spôsob; spôsoby, mravy, správanie'

Južnoslovanské jazyky

b. *о́браз* m. 'vzhľad, výzor; tvár; obraz, vyobrazenie, podobizeň, portrét'; dial. *о́браз* 'líce'

m. *о́браз* m. 'tvár, líce; česť, dobré meno, reputácia'

srb.-csl. *о́бразъ* m. 'obraz, vyobrazenie; podoba; vzhľad, forma; predobraz, vzor, príklad; spôsob; typ, znak, charakter'

s./ch. *о́браз, образ* m. 'socha, skulptúra, obraz, vyobrazenie; postava, tvar, forma, vzhľad; spôsob; vzor; tvár, líce; hrdosť, dôstojnosť, česť, morálna sloboda, morálna prevaha, morálne právo; hanba, potupa; poriadok, pravidlo; prepis; znak, znamenie, symbol; maska; vrchná strana, predná strana obalu; posvätný obraz, ikona; strana'

stsln. *образ* m. 'tvár, vzhľad, postava; zvyk; forma; socha'

sln. *obrȃz, obrȃza* m. 'tvár, predná časť hlavy; výraz tváre, nálada alebo stav vyjadrený mimikou; vlastnosť vyjadrená mimikou; človek; vzhľad, podoba; forma, tvar; spôsob prejavovania sa podľa vonkajšieho vzhľadu alebo podľa obsahu a podstatnej vlastnosti; podobizeň, portrét, obraz, vyobrazenie; predloha, vzor; zámienka, zdanie; krátky literárny útvar'

Západoslovanské jazyky

stč. *obraz* m. 'zobrazenie, priestorové alebo plošné vyobrazenie vytvorené tesianím, rezaním, rytím alebo kreslením; socha, drevorezba, reliéf, rytina, kresba, obraz; modla, zobrazenie pohanského božstva ako predmet uctievania; razba, znak a nápis vyrazený na minci; razený peniaz, minca; obraz, predstava vytvorená v ľudskej mysli; obraz, odraz v zrkadle; podoba, súbor charakteristických, najmä duchovných črt; stelesnenie, zosobnenie'

č. *obraz* m. 'zobrazenie, vyobrazenie; obraz, maľba, kresba, podobizeň; socha; rytina; podoba, podobenstvo; odraz na hladkej alebo zrkadliacej ploche; pohľad, výjav; slovné alebo iné vypodobnenie, opis, vylíčenie; názor, predstava, pojem; príklad, vzor'; arch. 'socha'

stslk. *образ* m. 'zobrazenie, priestorové alebo plošné vyobrazenie vytvorené tesianím, rezaním, rytím alebo kreslením; socha, drevorezba, reliéf, rytina, kresba, obraz; súbor

charakteristických telesných alebo duševných znakov; podoba, výzor, charakter, prirodzenosť; modla, zobrazenie pohanského božstva; predstava vytvorená v ľudskej mysli; zrakový dojem; odraz; slovné zobrazenie, opis; vzor, predloha na napodobnenie, príklad; tvár; znak, symbol; predobraz; drobná sakrálna stavba v tvare stĺpa s križom, sochou, súsoším alebo svätým obrázkom'

slk. *obraz* m. 'plošné alebo priestorové zobrazenie; výtvarné znázornenie, výtvarné dielo, maľba, kresba, socha, rytina, reliéf; súbor charakteristických telesných alebo duševných znakov, podoba, výzor; odraz v zrkadle, skle, vode a pod.; optický alebo vizuálny obraz; zrakový dojem; predstava vytvorená v ľudskej mysli; tvárnosť, podoba; slovné zobrazenie, opis, vylíčené; ucelený názor, predstava; vzor, predloha; tvár; znak, symbol; zovšeobecnený odraz skutočnosti v umeleckom diele; výjav; časť dramatického alebo básnického diela; výrazový prostriedok básnickej reči, tróp; vytvorená alebo skonštruovaná podoba niekoho alebo niečoho; odzrkadlenie, odraz; matematický obraz; klinický obraz choroby, krvný obraz'

stp. *obraz* m. 'socha, skulptúra, rytina; postava, tvar, forma; obraz alebo podobizeň osoby či veci vytvorená z kameňa, dreva alebo na plátne; obraz Boha alebo svätca ako predmet náboženského uctievaní; obraz pohanského boha, modla; alegorický obraz; reprezentácia, podoba, ekvivalent; symbolický obraz nemotného javu; vzhľad; opis, predstavenie; odraz; osoba, postava, bytosť; štvorcová obkladová doska z mramoru alebo iného drahého kameňa; mapa oblohy, dráhy nebeských telies'

p. *obraz* m. 'obraz, vyobrazenie, obrázok, podobizeň, portrét; scéna, výjav, opis; postava, forma, symbol, znak; vzhľad, výraz, črty, charakter'; arch. 'socha, skulptúra'; tiež 'bývalá daň'; *obrazek* 'obrázok'; staršie aj 'modla, socha božstva'

kaš. *obraz* m. 'obraz, vyobrazenie; ikona alebo figúra nesená v procesii'

slovin. ~~và~~*obraz* m. 'socha'

hl. *wobraz* m. 'obrázok, obraz, maľba, fotografia; razba, úder, razba mincí'; staršie aj 'nebezpečenstvo'

dl. *hobraz* m. 'obraz, maľba'

Východoslovanské jazyky

strus., rus.-csl. *образъ* m. 'vzhľad, obraz, zovňajšok; tvár, obličaj, výzor, najmä na ikone; oblečenie, rúcho ako vyjadrenie spoločenského postavenia; hodnosť, titul, stav; iba vonkajší vzhľad, vonkajšia forma, maska; vidina, príznak; zobrazenie, vyobrazenie, portrét, socha; ikona; znak, symbol; poetický obraz, symbol, tróp; podoba niekoho alebo niečoho; vzor; predobraz, prototyp, príklad; vysvetľujúci príklad; rod, druh, forma; spôsob konania; spôsob vykonania činnosti; spôsob prejavu vnútorných vlastností, charakteristická črta; spôsob konania, správania; podstata, idea; osoba ako gramatický termín'

rus. *образ* m. 'zovňajšok, vzhľad, podoba, postava, obrys; tvar predmetu a jeho zobrazenie; rod, druh, forma; duch, smer, tendencia, prúd; podstata, idea; vzor, príklad; spôsob, prostriedok; poriadok, usporiadanie, štruktúra; portrét, podobizeň; živá, názorná predstava;

to, čo sa človeku javí, zdá, sníva alebo predstavuje; umelecké vyjadrenie myšlienok a pocitov zvukom, slovom, farbami a pod.; umelecká postava, charakter, typ'; arch. 'zobrazenie'; *óbrasz* 'ikona', dial. *óbrasz* m. 'tvár; vonkajší vzhľad'; 'príklad, vzor'

stukr. *образъ* m. 'ikona, obraz'

ukr. *образ* m. 'ikona, obraz; vzhľad, podoba, tvár'

stblr. *образъ, óbrasz* m. 'obraz, vzhľad, tvár; odraz, tieň; znak, symbol; ikona; modla; príklad, vzor; zvyk; spôsob; spojenie'

blr. *а́бра́з* m. 'obraz Boha alebo svätého ako predmet náboženského uctievania, ikona'; *а́бра́з, вóбраз* 'vonkajší vzhľad, podoba; predstava'; *во́браз* 'konkrétne-zmyslová forma umeleckého stvárnenia skutočnosti; umelecká postava, typ, charakter; odraz niečoho vo vedomí'

Dobré (5): *blagъ, dobrъ, prisnъ, jędrъ, krěpъ(kъ)*

****bolgъ(jъ)***

Staroslovienčina

stsl. *blagъ* adj. 'dobrý, správny; cnostný; svätý; dobrý, dobrotivý, láskavý, milostivý, blahosklonný; blahodarný, užitočný, prospešný; blahý, oblažujúci, príjemný, lúby; skvelý, vynikajúci, výborný; urodzený, vznešený'

Južnoslovanské jazyky

b. *благ* adj. 'dobrý, láskavý, milostivý; pokojnej, miernej povahy; krotký, mierny, ústupčivý; dobrosrdečný; vyjadrujúci dobrotu; milý; príjemný, upokojujúci; jemný, mäkký; sladký; chutný'; dial. *блак* 'sladký; chutný; dobrý, pekný'

b. *блажен* adj. 'blažený, veľmi šťastný; naplnený veľmi príjemným pocitom, uspokojením alebo blaženosťou; svätý, blahoslavený'; tiež o jedle 'obsahujúci produkty živočíšneho pôvodu; masť', o čase 'obdobie, keď sa konzumuje živočíšna strava'

m. *благ* adj. 'sladký; sladkej chuti; nepálivý, neostrý; dobrý, pokojný, mierny; jemný, láskavý; slabo, v malej miere prejavujúci svoju základnú vlastnosť; mierny, slabý (o výčitke, treste, vetre, podnebí a pod.); pozvoľný, mierne sa zvažujúci'

srb.-csl. *благъ* adj. 'dobrý'

s./ch. *blâg* adj. 'sladký; dobrý, lahodný'

sln. *blâg, blág* adj. 'plný dobroty a ušľachtilosti; dobrý, láskavý, štedrý; jemný, nežný, milý, príjemný; mierny, málo výrazný, nevýrazný'

Západoslovanské jazyky

č. *blahý* adj. 'pôsobiaci alebo prinášajúci blaho, úplnú spokojnosť či šťastie; blažený, oblažujúci, šťastný; slastný, príjemný; priaznivý, dobrý'; verb. *blahati* 'blahorečiť, chváliť, velebiť; žehnať, udeľovať požehnanie; byť z niečoho blažený, radovať sa'

slk. *blahý* adj., kniž. 'blahoslavený; šťastný, spokojný, blažený; príjemný; prinášajúci radosť alebo pokoj; priaznivý, dobrý'

p. *blôgi* adj. 'blažený, blahý; šťastný; príjemný, upokojujúci; slastný, krásny; priaznivý, blahodarný'; adv. *blôgo* 'blaho, blažene, dobre'; subst. *blôgość* 'blaženosť, blaho, dobro'; verb.

blożyc 'oblažiť, urobiť šťastným'; *pobłazać* 'byť zhovievavý'; *błogostawić* 'požehnávať, blahorečiť'

hl. *blohi* adj. 'šťastný, blažený; dobre sa správajúci, dobrého správania'

dl. *blożki* adj. 'blažený; preblažený; šťastný; spasený, celistvý'

kaš. *blagac* verb. 'úporne, naliehavo prosiť'; *błogostavic* 'udeľovať požehnanie, žehnať znamením kríža'; *błogostawénstwo* 'požehnanie'; *błogostawóni, błogostawóna* 'blahoslavený, beatifikovaný'

slovin. *bláęgeslāvjič* verb. 'chváliť, velebiť'

Východoslovanské jazyky

strus. *благыи* adj. 'milý, dobrý, milosrdný; tučný; nahnevaný, rozzúrený, zlý'; *благуй (-ой)* adj. 'dobrý, milý, pekný; priaznivý, vhodný, pohodlný; príjemný, krásny, krásny; zlý, krutý, zúrivy; zlý, nespôsobilý, naničhodný'; *благо* subst. 'dobro, dobrý skutok; bohatstvo, bohatosť; blaženosť, blahobyť; statky, hodnoty'; adv. 'dobro, úspešne, slávne'; *благая, благое* subst. 'dobro, blaho, statky, hodnoty; bohatstvo, poklady, cennosti; blahobyť, blaženosť'; *болого* subst. 'dobro, dobrý skutok; blaho'

rus. *благóй* adj., kniž., zastar. 'dobrý'; dial. 'bláznivý, pochabý, nerozvážny'; staršie a hovor. aj 'dobrý, šľachetný, čestný, rozumný, užitočný, cnostný, statočný'; hovor. 'zlý, nahnevaný, tvrdohlavý, zaťatý, svojhlavý, nepokojný; zlý, ťažký, nepohodlný'; *благо* subst. 'dobro, blaho, šťastie; všetko dobré a užitočné slúžiace k šťastiu a prospechu; hmotné statky'; adv. 'dobro, užitočne; veľa, hojne, výdatne, dostatočne, nadbytočne; nedobre, zle, nepokojne'; dial. *болого* adv. 'dobro, vhodne, priaznivo'

ukr. *благуй* adj., zastar. 'dobrý, dobrosrdečný, láskavý, mierny'; hovor. 'slabý, nevládny'; 'starý, úbohý, zlý, chatrný'; 'blažený, tichý, pokojný'; *благо* n. 'dobro, blaho, šťastie'

rusín. *благый* adj. 'mierny, pokojný, krotký, pokorný, poddajný, poslušný; jemný, dobrý; blažený'; *благуйка* 'pokojný, mierny, krotký, pokorný, poddajný, poslušný, jemný, dobrý človek alebo domáce zviera'; *благо* 'dobro, blaho; materiálne statky'; adv. 'blahobytno, dobre; pokojne, mierne; príjemne; trochu, máličko, mierne'; *благость* 'krotkosť, pokora, dobrota, láskavosť, milosť'; *благота* 'potešenie, blaženosť, pôžitok, útecha'

stblr. *благый, благый*, tiež *болóгий* adj. 'dobrý, pekný, príjemný'; tiež 'zlý, nedobrý; hlúpy'; *благовымный* 'svojhlavý, zlej povahy'; verb. *благуйць* 'blázniti, vystrájať'; *блázниту* 'klamať, podvádzať'

blr. *благі* adj. 'zlý, nedobrý; nemajúci pozitívne vlastnosti, nezodpovedajúci požiadavkám; mravne zlý; neprijemný (o spôsobe, povahe a pod.); nezdravý, chorľavý, chudý; neveštiaci nič dobré, nepriaznivý; nedostatočný; odporný, neslušný'; adv. *блага* 'zle, nepriaznivo; o ťažkom telesnom alebo duševnom stave'; verb. *благáць* 'prosiť, úpenlivo prosiť'; verb. *благéць* 'chudnúť, chradnúť; kaziť sa, stávať sa zlým'; adj. *благéнны* 'čudácky, pomätený'

***dobrѣ**

Staroslovienčina

stsl. *dobrѣ* adj. 'dobrý; správny; kvalitný, hodnotný; užitočný; cnostný, statočný, zbožný, spravodlivý, urodzený; krásny, pekný; dokonalý, výborný, znamenitý'

Južnoslovanské jazyky

b. *добѣр* adj. 'dobrý, dobrotivý, láskavý, dobrosrdečný, mierny, krotký; ústretový, súcitný; majúci cenné mravné a duchovné vlastnosti; počestný, slušný, urodzený, úctyhodný; poslušný; vyjadrujúci dobrotu, priazeň, súcit; príjemný, upokojujúci; kvalitný, hodnotný; vhodný, náležitý; zodpovedajúci požiadavkám; priaznivý; skúsený, zručný, schopný; blízky, oddaný, milý; vítaný, vážený; bezproblémový, šťastný; veselý, radostný, príjemný; značný, veľký (o množstve, peniazoch, príjme a pod.); výnosný'; dial. *дѣбѣр* 'dobrý; zámožný'; *дубѣр* 'dobrý, láskavý, ochotný, ústretový'; *добѣр* 'dobrý; bohatý, zámožný'

m. *добар* adj. 'majúci miernu a láskavú povahu, nekonajúci zlo, súcitiaci s druhými; dobrý, dobrotivý, láskavý; charakteristický pre človeka s dobrou, miernou povahou; majúci pozitívne vlastnosti, žiaduci; užitočný, prospešný; čestný, vážený (o rodine, rode); zodpovedajúci určitým požiadavkám alebo účelu; kvalitný, vhodný; zodpovedajúci spoločenským normám; blízky, verný; značný, veľký (o peniazoch, zisku, príjme); početný, hojný; značný mierou alebo množstvom'

s./ch. *дѣбар, дѣбра* adj. 'dobrý; mravne dobrý, nekonajúci druhému zlo a konajúci to, čo je pre druhého užitočné a príjemné; vyjadrujúci mravnú dobrotu; užitočný, prospešný; príjemný; dobrý, vhodný na určitý účel; schopný, súci, zdatný; kvalitný; úplný, bez nedostatku; pevný, tvrdý, silný; priaznivý; dobrého mena, dobrej povesti'

sln. *dóber, dôbra, dôbro* adj. 'majúci pozitívne vlastnosti, najmä z morálneho hľadiska; dobrý, mravne dobrý; majúci žiaducu vlastnosť alebo kvalitu vo veľkej miere; dosahujúci vysoký pozitívny stupeň; prinášajúci výhody, radosť; zodpovedajúci určitému kritériu, norme alebo požiadavke; platný, použiteľný; priaznivo pôsobiaci, užitočný; trochu presahujúci presnú mieru'; v osobitnom expresívnom použití aj 'zlý, nepríjemný, nedobrý'

Západoslovanské jazyky

slk. *dobrý* adj. 'splňajúci mravné normy; poriadny, statočný, spravodlivý, čestný; dobrotivý, žičlivý, láskavý, vlúdny, prívetivý, milý, oddaný; splňajúci pracovné, odborné alebo spoločenské požiadavky; schopný, súci, dôkladný, náležitý; kvalitný, hodnotný; primeraný, správny, bezchybný; vhodný; užitočný, osožný, prospešný, výhodný; priaznivý, príjemný, radostný; pravý, skutočný; nenarušený, pevný, stály, zdravý; urodzený, vznešený; zámožný; veľký, značný, silný; nemalý, prekračujúci alebo prinajmenšom naplňajúci určitú mieru'

stč. *dobrý* adj. 'dobrý, konajúci alebo pôsobiaci dobro; riadny, bezúhonný, nezaťažený zlom alebo hriechom; urodzený, šľachtického pôvodu; významný, vysoko postavený; udatný, statočný; zručný, schopný; kvalitný, hodnotný; zdravý; správny, náležitý, riadny; dôveryhodný; vhodný, príhodný, priaznivý; užitočný, prospešný; značný, veľký'

č. *dobrý* adj. 'mravne vyhovujúci, riadny, ušľachtilý, čestný; vyhovujúci požiadavkám, najmä pracovným; zručný, schopný, náležitý, dôkladný; spoločensky vyhovujúci; kvalitný, hodnotný, výborný; vhodný; užitočný, prospešný, výhodný; postačujúci, dostatočný; dobrotivý, láskavý, vlúdny, prívetivý, milý; priaznivý, príjemný; značný, prekračujúci alebo napíňajúci určitú mieru'

p. *dobry* adj. 'dobrý'; *dobroć, dobrota* 'dobrota'; *dobrotliwy* 'dobrotivý'; *dobrowolny* 'dobrovoľný'; *dobrowoleństwo* 'dobrovoľnosť, dobrá vôľa'; *dobrodziej* 'dobrodinec'; *dobrodziejstwo* 'dobrodenie, dobrodinstvo, dobrý skutok'; *udobrzyć* 'udobriť; zúrodiť'; *udobruć* 'udobriť, upokojiť'; *dobrorzeczeństwo* 'dobrorečenie, požehnanie'; *dobromyślny* 'dobromyseľný, počestný'

hl. *dobry* adj. 'dobrý'; *dobrociwy* 'dobrotivý'; *dobrość, dobrota* 'dobro, dobrota, prospech'; *dobrotnik, dobroćel* 'dobrodinec'; *dobruch* 'dobrý človek, dobrý chlap'

dl. *dobry* adj. 'dobrý, kvalitný; ochotný; príjemný, ľúbivý; chutný; priaznivý; dobromyseľný; schopný, súci'; *dobrośiwy* 'láskavý, dobrosrdečný, prajný'; *dobroś* 'dobro, dobrota, dobrosrdečnosť'; *dobrota* 'dobro, láskavosť, dobrodenie, prajnosť'; *dobrotnik, dobrośel* 'dobrodinec'

kaš. *dobri* adj. 'dobrý, vhodný'; *dobré* subst. 'to, čo je dobré, užitočné'; arch. *dobravi* 'mimoriadne dobrý, nežný, citlivý'; *dobro* 'pozemkový majetok'; *dobrosc* 'blahobyť, dobrota'; *dobrotni* 'dobrotivý, láskavý'

slovin. *dobri* adj. 'dobrý'; doložené sú aj odvodeniny s významami 'veľmi dobrý; dobromyseľný, určitej povahy; dobročinnosť, dobrodenie; dobročinný; dobrodinec, dobrodinka; dobrotivý, láskavý; dobrota; stávať sa dobrým'

polab. *dübrě* adj. 'dobrý, šťastný; pekný, pôvabný, chutný'; adv. *dübre* 'dobre'

Východoslovanské jazyky

strus., rus.-csl. *добрыѣ, добрыѣ* adj. 'dobrý, pekný, milý; kvalitný; cnostný, mravne dobrý; dokonalý, bezchybný; najlepší; krásny, príjemný; pevný, stály, trvalý, spoľahlivý; plný cností a dobrých vlastností, dôstojný; popredný, významný, urodzený, vážený, úctyhodný, bohatý; konajúci alebo prinášajúci dobro, radosť a blahobyť; dobrotivý, dobrosrdečný, láskavý, vnímavý, citlivý; priaznivý; skutočný, plnohodnotný, nezmenšený'; *добро* subst. 'blaho, dobro; všetko dobré, milé, príjemné, čestné a slušné; šťastie; dobrý skutok; dobrota, dobrosrdečnosť; majetok, statky, bohatstvo; tovar'; adv. 'dobre; šťastne, úspešne; tak, ako sa patrí, svedomito; potrebné, užitočné; pochvalne'; *добръ* adv. 'veľmi, mimoriadne; dostatočne, náležite; dobre, šťastne, pochvalne'

rus. *добрыѣ* adj. 'konajúci dobro iným; dobroprajný, dobrotivý, láskavý, citlivý, vnímavý, miernej povahy; mravne dobrý; priateľsky blízky, priaznivý; bezúhonný, čestný, dôstojný;

kvalitný, akostný; mohutný, veľký, statný, plnohodnotný; skutočný, nezmenšený; o dobytku tučný, statný, vykrímený; o človeku pracovitý, skúsený, zručný, usilovný, spoľahlivý; ochotný konať dobro'; dial. 'rozumný, schopný; užitočný; primeraného vzhľadu'; *добрая рубѣха* 'najlepšia, sviatočná košeľa'; *добро* subst. 'kladný princíp v mravnosti, opak zla; všetko dobré, užitočné a príjemné; dobro, blaho; dobrý skutok, dobré správanie; majetok, bohatstvo, osobné veci'; hovor., iron. 'haraburdy, nepotrebné alebo bezcenné veci'

ukr. *добрий* adj. 'dobroprajný, priateľský, citlivý, láskavý; prinášajúci dobro, uspokojenie alebo radosť; majúci pozitívne vlastnosti; dobrý, kvalitný; zručný; chutný; hovor. značný veľkosťou, objemom alebo množstvom'

rusín. *добри, добрый* adj. 'dobrý, súci, vhodný; dobrý, rozumný, použiteľný; láskavý, blahý; náležitý, primeraný; výborný; jedlý'; *добре* adv. 'dobre, správne, vhodne'; *добро* subst. 'dobro, blaho; všeobecné dobro; materiálne a štátne statky'; *доброта* 'dobrota; kvalita; dobro, dobrosrdečnosť; pochúťka, lahôdka; materiálne statky, výhody'; *добрак* 'dobrák, milý človek'; *добрацтво* 'dobrosrdečnosť'; *добробыт* 'blahobyt, prosperita'; *добродій* 'dobrodinec, dobročiniteľ'; *добродітель* 'cnosť'; *добродушность* 'dobrosrdečnosť'; *добротливість* 'dobrosrdečnosť, priazeň'; *добротный* 'kvalitný, solídny'; *доброхотный* 'dobroprajný, priaznivo naklonený'; *доброякостный* 'kvalitný'

stblr. *добры* adj. 'dobrý'; *добро, дабро* subst. 'všetko dobré ako protiklad zla; majetok, hnutelný i nehnuteľný; bohatstvo, cennosti; dobro, statky'; *добро, добрые, добре* adv. 'dobre, pochvalne; užitočne; veľmi, silno, nadmieru'; *добрий* 'človek skrývajúci pod zdaním dobroty zlé vlastnosti, pokrytec'; *добрийце* 'veľký majetok'; iron. 'maličkosť; veľké zlo'

blr. *дабро* subst. 'všetko dobré, pozitívne ako protiklad zla; dobré skutky, činy; hovor. majetok, osobné veci'; iron. 'niečo nepotrebné, nevhodné'; dial. 'úžitok, prospech, výhoda'; *дабрэнны* adj. 'veľmi dobrý; veľmi vysoký; veľmi tučný'; *добра, добро, добре* adv. 'dobre, príjemne; po dobrom; prospešne, liečivo; starostlivo, dôkladne'

****prisnъ***

Staroslovienčina

stsl. *prisnъ* adj. 'stály, trvalý, ustavičný, večný; vlastný, rodný, blízky, pokrvný'

Južnoslovanské jazyky

sln. *prisan* adj., staršie 'pravý, skutočný, autentický, pôvodný'; *pristen, -stna, -stno* adj. 'pravý, skutočný, autentický; majúci podstatné vlastnosti a charakteristické znaky zodpovedajúce svojmu pôvodu; pochádzajúci od pôvodného autora; vyjadrujúci alebo prejavujúci skutočné rozpoloženie, skutočný cit; vhodný, primeraný'

Západoslovanské jazyky

stč. *přísný* adj. 'súc vlastný niekomu, patriaci niekomu; vlastný; rodný, pokrvný (o príbuznom alebo príbuzenskom vzťahu); zhodný, spoločný'

č. *přísný* adj., staršie 'vlastný'; 'nič nezľavujúci, neodpúšťajúci, neúprosný; nedovoľujúci výnimku alebo odchýlku; úplný, absolútny; presný'

slk. *prísny* adj. 'neodpúšťajúci, neúprosný, tvrdý; vyžadujúci dôsledné alebo presné plnenie príkazov, pravidiel či povinností; nepripúšťajúci, nedovoľujúci výnimku; presný, dôsledný; súrny, neodkladný; vážny, odmeraný, chladný, zamračený, nevľúdny'

Východoslovanské jazyky

strus., rus.-csl. *присньиу* adj. 'stály, trvalý; blízky; podobný; vlastný, rodný, milý; sebe vlastný, svoj vlastný; pravdivý, skutočný, ozajstný; primeraný, náležitý, slušný, dôstojný; dokonalý'; *присньиство* subst. 'blízkosť; príbuznosť, príbuzenstvo; príbuzní; osobitosť, vlastnosť'; *присньо* adv. 'vždy, navždy, nastalo, natrvalo; blízko; presne; úplne, celkom'; *присный* adj. 'stály, trvalý, neprechodný, večný; rodný, pokrvný; pravdivý, skutočný, ozajstný; slušný, dôstojný, patričný'; *присно* adv. 'vždy, stále, trvale; dokonale, úplne, celkom; úprimne, srdečne, po príbuzensky, blízko; úmerne, náležite, patrične'

rus. *присный* adj., arch., cirk. 'večný, stály, ustavičný; pravý, skutočný, ozajstný; vlastný, prislúchajúci'; subst. pl. *присные* hovor., pejor. 'blízki ľudia, spoločníci, rovnako zmýšľajúci ľudia; prívrženci, pomáhači, prisluhovači'; *присно* adv., cirk. 'vždy, stále'

ukr. *присний* adj. 'terajší, súčasný; žijúci teraz'; *присно* adv. 'večne, vždy'

rusín. *присни* adj. 'prísny'

stblr. *присный* adj. 'blízky; pravdivý, skutočný; dôstojný'; *присно* adv. 'vždy, stále'

***ędrъ(ь), *ędrъnъjъ**

Staroslovienčina

stsl. *jędrъ* adj. 'rýchly, skorý, svižný, pohotový'

Južnoslovanské jazyky

b. *édъp* adj. 'veľký, hrubý, mohutný'; dial. *édap, ѡédъp, ѡéHъp* 'veľký, hrubý, mohutný'

m. *jađap* adj. 'veľký, hrubý, mohutný'; tiež *jađep*, dial. *eđep* 'veľký, hrubý, mohutný'

s./ch. *jedar, -dra, -dro* adj. 'hutný, pevný, silný, statný'; staršie, cirkevnoslovanské aj 'rýchly, pohotový'; *jedrn, jedren* adj. 'hutný, pevný, silný, kompaktný'

sln. *jeder, -dra, -dro* adj., staršie 'hutný, pevný, silný; stručný, výstižný, vyjadrujúci podstatu malým počtom slov; hustý, kompaktný'; *jedrn* adj. 'rýchly, svižný, obratný; hutný, pevný; stlačený, zhustený, kompaktný'; *jedrên* adj. 'zrnitý, jadrovitý; hutný, silný'; *jâdrn* adj. 'rýchly, svižný'

Západoslovanské jazyky

stč. *jadrný* adj. 'majúci jadro; živý, životaschopný; svieži, šťavnatý (o plode); plodný, úrodný (o pôde); výstižný, obsažný (o reči)'; *jadrně* adv. 'výstižne, obsažne; dôkladne, podrobne'

č. *jaderný, jaderní* adj. 'zrnitý, majúci jadro'; *jadrný* adj. 'majúci jadro; kvalitný; pevný, silný, hutný, kompaktné stavaný; zdravý; svieži, šťavnatý; plodný, úrodný; obsažný, výstižný, výrazný, dôrazný'

slk. *jaderný* adj. 'obsahujúci jadro, jadrá; jadrový; obsahovo bohatý, obsažný, hutný, nasýtený'

p. *jędrny*, dial. *jędrzny, jądrzny* adj. 'hrubozrnný; pevný, silný, hutný; pružný, dužinatý; svieži, čerstvý'

hl. *jadrny* adj. 'kamenistý'; *jaderny, jadrıwy* adj. 'jadrný, hutný; výživný, obsažný'

dl. *jederny*, dial. *jederny* adj. 'zrnitý; poriadny; tvrdý, pevný, silný; energický, odvážny, zdatný, schopný'; *jędrıwy* adj. 'robustný, statný; výživný, sýty, obsažný; pevný, tuhý'; *jedyrny, jędyrny* adj. 'skorý, zrelý'

slovin. *jĩdřńĩ* adj. 'silný, statný, hutný; sľubný'; *jĩdřńä* adv. 'silno'

Východoslovanské jazyky

rus.-csl. *ядрыи* adj. 'rýchly, skorý, náhlivý; plný ochoty, ochotný, pohotový, rýchly na niečo'; *ядро* adv. 'rýchlo, chytro'

rus. *ядрёный, ядрёной* adj. 'veľký, hrubý; dobrej kvality, kvalitný; pevný, silný, zdravý, statný, mohutný, husto stavaný; svieži, čerstvý, životodarný; šťavnatý, dužinatý; nezhnitý; ostrý, štipľavý, výrazný (o chrene, repe, jablku a pod.); penivý, šumivý (o nápoji); pevný, trvácny, odolný, spoľahlivý'; *едрёный, едрёной* adj. 'pevný, mocný, silný, zdravý, statný; šťavnatý, dužinatý; svieži, čerstvý; trvácny, odolný'; *ядрино* adv. 'svetlo, jasno, žiarivo'

ukr. *ядерний* adj. 'zrnitý; veľký, vyberaný; veľký, jasný, najmä o nebeských telesách; zdravý, pevný, statný, hutný; hustý, výdatný, najmä o snehu alebo daždi; plný, šťavnatý; svieži, chladivý; úrodný, najmä o pôde; pren. obsažný, súvislý, dôkladný, výstižný a výrazný, najmä o reči'; *ядрений, ядряний* adj. 'zrnitý, hrubozrnný; svieži, chladivý'; dial. *ядерно, ядрено* adv. 'sviežo, chladno'

blr. *ядраны* adj. 'hutný, pevný, silný; chladný, svieži; mrazivo chladný, ostrý; jadrovitý; tvrdý; nedozretý'; dial. *ядрыны* adj. 'veľký, plný, dobre vyvinutý, nalievaný (o obilných zrnách)'

***krěpъкъ, *krěpъ**

Staroslovienčina

stsl. *krěpъкъ, krěpъ* adj. 'silný, mocný, mohutný'; *krěpъko* adv. 'silno, veľkou silou; pevne; dôkladne, usilovne'

Južnoslovanské jazyky

b. st. *крѣпъкъ, крѣпъкъ* adj. 'silný, mocný; cnostný; tvrdý'; *крѣпък* adj. 'tvrdý, zdravý, silný'; dial. *крѣпко* adv. 'zdravo'; *крѣпж* verb. 'držať, podopierať'; *крепя* verb. 'posilňovať, upevňovať'; *крѣпость, крѣпость* subst. 'sila; cnosť'; kniž., arch. *крѣпост* subst. 'sila, moc, tvrdosť'

m. *крепок* adj. 'silný'; *крепи* verb. 'upevňovať, podopierať'; *крепне* verb. 'zosilniť'; *крѣпа* subst. 'skala; spoľahlivý človek'; *крепост* subst. 'pevnosť, opevnenie'

srb.-csl. *крѣпокъ, крѣпкиј* adj. 'silný, robustný, veľký; silný, mocný; tvrdý'; *крѣпость* subst. 'sila'

s./ch. *крѣп* adj. 'silný'; *крѣпак* adj. 'tvrdý, pevný, stabilný, trvalý; silný, mocný; temperamentný, živý; činný, schopný; statočný; zdravý'; *крѣпкôцудан* adj. 'morálne, charakterovo silný'; *крѣпа* subst. 'kus skaly, kameňa; niečo tvrdé'; *крѣпкôst* subst. 'stálosť, stabilita, pevnosť'; *крѣпôst* subst. 'sila, moc; duševná sila; cnosť, pozitívna charakterová vlastnosť, dobrota; statočnosť; schopnosť; vysoká morálka, čnosť; duchovná sila, vytrvalosť, neochvejnosť, odhodlanie; energia, pevnosť, stabilita; podpora, opora; právna sila, právny účinok'; *крѣпѣти, крѣпѣти* verb. 'posilniť, upevniť, podporiť, potvrdiť'

sln. st. *крѣпак, крѣпак* adj. 'tuhý, pevný, tvrdý; silný, vitálny'; *крѣпѣн* adj. 'stuhnutý, tuhý, najmä od zimy'; *крѣпѣти* verb. 'posilniť, upevniť, podporiť'; *крѣпѣти* verb. 'stuhnúť'; *крѣпôst* subst. 'sila, moc, vitalita; cnosť'; *крѣпкôst* subst. 'sila, vitalita, pevnosť'

sln. *крѣпек, крѣпак* adj. 'silný'; *крѣпѣн* adj. 'zmrznutý, znecitlivený, stuhnutý od zimy'; *крѣпѣти* verb. 'posilniť'; *крѣпѣти* verb. 'stuhnúť od zimy'; *крѣпôst* subst. 'morálne pozitívna charakterová vlastnosť, cnosť'; arch. 'sila, vitalita'; *крѣпкост* subst. 'sila'; *душевна крѣпкост* 'duševná sila; odhodlanie, vytrvalosť'

Západoslovanské jazyky

stč. *крѣпкы* adj. 'silný, pevný; hbitý, obratný'; *крѣпкост* subst. 'pevnosť, sila; hbitosť, rýchlosť'

č. *крѣпý* adj.; *крѣпкы*, staršie *крѣпек* adj. 'tuhý, pevný, stály, silný; čerstvý, hbitý, rýchly, svižný, pružný'; *крѣпце* adv.; *крѣпкост* subst. 'tuhosť, moc, pevnosť, sila; hbitosť, rýchlosť'; *крѣп* subst. 'niečo tvrdé'; *крѣпѣти* verb. 'stuhnúť od zimy'

slk. st. *krepký* adj. 'šikovný, pružný, rezký'; dial. 'silný (o alkohole)'; *krepy* adj. 'nedôvtipný, nasprostastý'; dial. 'nedôvtipný, nemotorný, trochu hlúpy'; *krepný* adj. 'hlúpy'; *krépný* adj. 'hádavý'; *krépka* subst. 'hádká'; *krepenieť* verb. 'tuhnúť, meravieť'

stp. *krzepki* adj. 'tvrdý, tuhý'; *krzepkość* subst. 'tvrdosť, sila'; *krzepczyć, krzepić* verb. 'posilniť'; *skrzepły* adj. 'stuhnutý, tuhý'; *skrzepnąć* verb. 'zomrieť; stuhnúť'; *krzepczyć się* 'stávať sa sebavedomým, pevným, silným, neústupným, rozjareným, zdravým'; *krzepić się* 'stávať sa silnejším, získavať silu'; *krzepko* adv. 'silne, mocne, zdravo'; *krzepkość* 'fyzická a duševná sila; sviežosť, energia, vitalita, mladistvosť; trvalosť, pevnosť; obratnosť, rýchlosť'

p. *krzepki* adj. 'silný, robustný, energický, živý, vitálny, svieži'; dial. *krzepki, krepki* 'silný, mohutný, podsaditý, širokoramenný; bohatý, zámožný'; *krzepa* subst. 'moc, sila; bohatstvo'

Východoslovanské jazyky

strus., rus.-csl. *крѣпыи* adj. 'zdravý, fyzicky silný, mocný; mohutný, neporaziteľný; statočný, pevný, vytrvalý, húževnatý, nepoddajný, neochvejný, odvážny; prísny, drsný, surový, krutý, tvrdý, nevlúdny, odmeraný; hlasný, hlučný'

strus., rus.-csl. *крѣпкыи, крѣпкий* adj. 'tvrdý, pevný, stály, mohutný; dobre a pevne urobený, bezchybný, nepoškodený; silný, vytrvalý; mocný, mohutný, neporaziteľný; všemohúci; dobre bránený, opevnený, neprístupný; ťažko priechodný; spoľahlivý, osvedčený, istý, nerozborný, neotrasiteľný; odolný, trvanlivý, húževnatý, nepoddajný, neochvejný; verný, oddaný; statočný, odvážny; prísny, drsný, surový, krutý, tvrdý, nevlúdny, odmeraný; naliehavý, nástojčivý, rozhodný, energický, vytrvalý; veľmi silný, intenzívny; silný, účinný (o nápojoch); hlasný, hlučný'

strus., rus.-csl. *крѣпкѣи, крѣпкѣи* adj. 'silný; pevný, odolný; drsný, surový, tvrdý, prísny, nevlúdny; úporný; hlasný'; *крѣпкѣѣ* adv. 'silno, kruto, tvrdo; pevne, húževnato, úporne'; *крѣпкѣо* adv. 'statočne; pevne, húževnato, vytrvalo; silno, úporne'

strus., rus.-csl. *крѣпость* subst. 'tvrdosť, pevnosť, stálosť; fyzická sila, moc; moc, neporaziteľnosť; statočnosť, vytrvalosť, pevnosť ducha; húževnatosť, neochvejnnosť; prísnosť, tvrdosť, surovosť; uväznenie, väzenie, strata slobody; zariadenie alebo časť konštrukcie slúžiaca na upevnenie; opevnenie; opevnené miesto, pevnosť; prirodzená prekážka, ochrana; záštita; potvrdenie dohody, dokument, prisaha, sľub; dokument potvrdzujúci vlastnícke právo alebo záväzok'

rus. *крѣпкий* adj. 'tvrdý, pevný, stály, trvalý; odolný, zdravý, silný, mocný; spoľahlivý, verný, istý; nemenný, hlboký; veľmi veľký alebo silný; nasýtený, sýty, zhustený; silný, účinný; ostrý, prudký, rázny, uštipačný, štipľavý; korenený, korenistý'; dial. 'prísny, s pevne určenými pravidlami; hospodárny, šetrný, skúpy; tvrdý, neobrobený (o pôde); bahnistý, močaristý, nepriechodný; stály, trvalý, spoľahlivý'; *крѣпко* adv. 'tvrdo, drsne, surovo; pevne, tuho; výdatne; stále, trvale; silno; omnoho, oveľa; veľmi, mimoriadne; rýchlo'; *крѣпость* subst. 'sila, moc; ochrana; prisaha, sľub; právny dokument potvrdzujúci vlastníctvo nehnuteľnosti; opevnené miesto, pevnosť'

stukr.-csl. *крѣпкий* adj. 'silný, mocný, robustný, odolný, pevný, spoľahlivý'; *крѣпко* adv. 'neochvejne, pevne; zákonne'; *крѣпость* subst. 'právne potvrdenie; sila, moc, duševná sila, statočnosť, pevnosť, zákonnosť, pravosť'; *крѣпнѹти* verb. 'stať sa silným; posilniť'

ukr. *крі́пкий, крі́пкий* adj. 'silný, mocný, zdravý'; *крі́пость* subst. 'pevnosť, opevnenie'; *крі́пнѹти* verb. 'pripevňovať, upevňovať'

stblr. *крепкий* adj. 'tvrdý, vytrvalý, silný, mocný, robustný, zdravý; dobre opevnený; nezničiteľný'; *крепость* subst. 'dokument potvrdzujúci vlastnícke právo alebo dosiahnutú dohodu'

blr. *крэ́пкі* adj. 'silný; tvrdý, pevný'

Zlé (6): *bui*, зѡѡ, *lǫkanъ*, *ljutъ*, *lichъ*, *grѡdъ*

****bujь***

Staroslovienčina

stsl. *bui* adj. 'pošetilý, hlúpy, pochabý, nerozumný, pomätený; zlý, spupný, drzý'

Južnoslovanské jazyky

s./ch. star. *buj* adj. 'hlúpy, pochabý, nerozumný, pomätený'; *bùjati* verb. 'hučať, burácať; bujniieť'; dial. *buji vitar* 'silný, prudký vietor'

sln. *bújen*, *bújna*, -o adj. 'bujný, bohato, hojne rastúci, košatý'

Západoslovanské jazyky

slk. *buj* m., kniž. 'bujnosť'; slk. *bujný* adj. 'plný sily; neviazaný, nespútaný, samopašný, rozpustený, ťažko ovládateľný; spontánne, nekontrolovane prejavujúci životnú silu a energiu; bohato, hojne, rýchlo alebo vysoko rastúci; bohato narastený, hustý, žirný; úrodný (o pôde); vyskytujúci sa alebo prejavujúci sa v neobmedzenej miere; hrubý; majúci plný, oblý tvar (o ľudskom tele)'

stč. *buj* adj. 'pomätený, pochabý, nerozumný, hlúpy'; č. *buj* adj. 'bláznivý, pochabý, nerozumný'; *bujný* adj. 'prekypujúci životnou silou, plný života; rýchlo, prudko, zdravo a hojne rastúci; bohato narastený; plodný, úrodný; divoký, neskrotný; neviazaný, svojvoľný, opovážlivý; živý, bujarý, prudký, rozpustilý'

p. *bujny* adj. 'bujný, hustý, bohatý, hojný, kyprý'; *bujen* dial. adj. 'bujný, nespútaný, divoký, temperamentný'; *bujność* subst. 'bujnosť, hojnosť, kyprošť'

hl. *bujny* adj. 'bujný, dobre stavaný; hojný; spupný, svojvoľný; divoký, nespútaný; bujne, divoko rastúci'; *bujic* verb. 'bujne rásť, bujniieť'; *bujność* subst. 'svojvôľa, bujnosť, divokosť'

dl. *bujny* adj. 'hojný, bujný, kyprý, prekypujúci; pôžitkársky; žiadostivý; roztopašný, svojvoľný; nespútaný; hrdý; márnivý; korpulentný; nezmyselný; čudný, zvláštny; nadmerný; hojne, divoko rastúci'; *bujniš se* verb. 'byť roztopašný, svojvoľný; tváriť sa boháčom; byť žiadostivý; tváriť sa dôležite; chváliť sa; naparovať sa, hrdo si vykračovať'; *bujność* subst. 'hojnosť, blahobyť; plnosť, preplnenosť; okázalosť, pompa; povýšenecké vystupovanie'

slovin. *bùjn/i* adj. 'plodný, úrodný, bujný, dobre vyrastený'; *b'ùjnō* adv. 'bujne'; *b'ùjnōsc* subst. 'bujnosť, hojnosť, nádhera'

Východoslovanské jazyky

strus., rus.-csł. *бѣху, бѣхуѣ* adj. 'hlúpy, nerozumný, nezmyselný; šialený, pomätený, pojašený, pochabý; divoký, divý, neskrotný, krutý, zúrivý; drzý, bezočivý; svojhlavý, svojvoľný, so sklonom k vyčíňaniu; silný, mocný, veľký; smelý, chrabrý, odvážny'

strus., rus.-csł. *бѣхство, бѣхство* subst. 'jednoduchosť, obyčajnosť, prirodzenosť, naivita; utáranosť, táranie, prázdne reči; nevzdelanosť; hlúposť, šialenstvo, pomätenosť; sila, smelosť, odvaha, bojový duch; pýcha, namyslenosť, nadutosť, bezočivosť, drzosť, hrubosť, vyčíňanie'; strus. *бѣхный* adj. 'plný sily; bohatý, hojný; smelý, chrabrý, odvážny; drzý, nespútany, neskrotný, krutý; hlúpy'; *бѣхна голова* 'nešťastný, úbohý, biedny, bezprístrešný človek'; *бѣх* m. 'nerozumný, hlúpy človek; jurodivý'

rus. *бѣхный* adj. 'hnevľivý, svojvoľný, svojhlavý, nezbedný, samopašný, nepokorný; smelý, chrabrý, odvážny; drzý; sebavedomý, namyslený, vystatovačný, hlučný, zúrivý, besný, nepokojný, bitkársky; náchyľný k svojvoľnému konaniu, násiliu a urážkam; mocný, silný; ničivý, prudký, nárazový; rýchlo rastúci, veľký (o rastlinách)'; *бѣхство* subst. 'búrlivé, hlučné a ohrozujúce správanie; výtržnosť, vyčíňanie; svojvoľné konanie spojené s násilím; bitka'; *бѣхность* subst. 'neskrotnosť, neviazanosť; vystatovačnosť, chvastúnstvo, sebavedomie, namyslenosť; svojvôľa; bezočivosť, drzosť; bitkárstvo', dial. *бѣх* m. 'silný vietor; miesto otvorené pôsobeniu vetra; vyvýšené, otvorené miesto; prudký tok, prúdica na rieke; krdel', črieda, skupina; hromada, kopa rýb; húf, krdel rýb'

ukr. *бѣхати* verb. 'prejavovať sa v plnej sile, byť v rozkveti; bujne, bohato rásť, rozrastať sa; pren. byť nepokojný, búriť sa, zúriť, besnieť; voľne sa pohybovať, lietať, vznášať sa'

stblr. *бѣхный, бѣхный* adj. 'silný, búrlivý, prudký; veľký, mohutný; úrodný; nerozumný'; *бѣхство* subst. 'hlúposť'

blr. *бѣхны* adj. 'nepokojný, svojvoľný, nespútany, drzý; silný, prudký, neskrotný; veľký, mohutný; bohatý, bujný, šťavnatý; vynikajúci, najvýraznejší spomedzi ostatných; rýchly, mocný; významný, dôležitý; radikálny; bohatý, štedrý'

*zъ/ъ

Staroslovienčina

stsl. зъ/ъ adj. 'zlý, špatný; skazený, ničomný, podlý; nespravodlivý; nešťastný, biedny; škodlivý, zhubný; krutý, ukrutný; nepriateľský, neprajný; falošný, klamný'

Južnoslovanské jazyky

b. зъл adj. 'zlý, nedobrá; majúci zlý, prekliaty, zlomyseľný charakter; zlomyseľný, zlostný; útočný (o zvierati); vyjadrujúci alebo obsahujúci zlobu, zlosť; nepríjemný, znepokojujúci, zlovestný; úhlavný, zarytý, najväčší (o nepriateľovi, protivníkovi); nepriaznivý (o čase); veľmi mrazivý, silný, ostrý (o vetre, chlade); nešťastný, spojený s nešťastím, biedou a starosťami (o osude); dial. ťažký, nebezpečný, prudký (o chorobe, rane)'; subst. злият, злите 'zlý človek'

m. зол adj. 'zlý, nedobrá; zlomyseľný, zlostný'

s./ch. зѡо, злѡ, злѡ; злѡ adj. 'zlý, nedobrá; zlomyseľný'

sln. зѡл, злѡ, злѡ adj. 'zlý; ten, kto druhým želá alebo spôsobuje zlo; prinášajúci veľké utrpenie alebo veľké ťažkosti; biedny, úbohý, slabý'; arch. зѡли, nár. зѡл

Západoslovanské jazyky

č. zlý adj. 'zlý, špatný, chatrný; skazený, hriešny; úmyselne ubližujúci, trápiaci alebo škodiaci; krutý; vyjadrujúci zlé konanie; mravne nevyhovujúci; nekvalitný, nevyhovujúci svojimi vlastnosťami; nevhodný; oznamujúci alebo prinášajúci niečo nepríjemné; expr. veľmi ťažký, veľký, silný, hrozný'

slk. zlý adj. 'nešťachetný, nečestný, nedobrá, skazený; nespravodlivý, neporiadny; mravne, eticky nevyhovujúci, nemravný; neprívetivý, nevlúdny, nemilý, nepriateľský; prísny, drsný; nebezpečný; nevyhovujúci, neprimeraný, nenáležitý, nesprávny, nedokonalý; nekvalitný, nečistý; neschopný, nedbanlivý, lajdácky; škodlivý, neužitočný; nevhodný; jedovatý (o rastlinách); nepriaznivý, nežičlivý, neprajný; nepríjemný, protivný'

p. zły adj. 'zlý; nahnevaný, rozzúrený; nesprávny; nekvalitný'; zlić się, złościć się 'hnevať sa, zlosť sa, rozzúriť sa'; złość 'zlosť'; zlostny, złośny 'zlostný, nahnevaný, zlomyseľný'; złośnik 'zlosyn, hriešnik'; złościwy 'zlomyseľný, zlostný'

hl. zły adj. 'zlý, skazený, zlomyseľný; hrozný'; zło subst. 'zlo'

dl. zły adj. 'zlý, nedobrá, odporný; hrozný, strašný; morálne zlý; rozhorčený, zúrivy; obrovský, hrozitánsky'; zło subst. 'zlo; zlý stav, neporiadok; to, čo je zlé'

kaš. *zli* adj. 'zlý, nepriateľský, nežičlivý, nepriateľsky naladený; rozhnevaný, nahnevaný, mrzutý; nemravný, pohoršujúci, skazený; nepriaznivý, smutný; poškodený; nekvalitný, bezcenný'; subst. 'zlý človek; zlý duch, diabol'; *zto* adv. 'nepriateľsky, nežičlivo'; *złē, zto* subst. 'zlý duch, diabol; to, čo je protikladom dobra; nešťastie, škoda; to, čo prináša nešťastie, krivdu alebo nepríjemnosť'

slovin. *zli* adj. 'zlý, hrozný'; subst. 'Zlý, diabol'; *zločinnī* 'zločinný'; *zločinnīk, zločinnīcā* 'zločinec, zločinka'; *zločīnstvō* 'zločin'

Východoslovanské jazyky

strus., rus.-csl. *зълѣиу, злѣиу; злоѹ, зълѣиѹ* adj. 'zlý, nedobrý, špatný, mrzký; hlúpy; spôsobujúci alebo prinášajúci zlo; podlý, nečestný; žalostný, zúfalý; namáhavý, ťažký, nepríjemný; násilný; krutý, tvrdý, neľútostný; nepriaznivý, nepohodlný, nevhodný; neľubozvučný, disharmonický; zúrivý, zlostný; nepriateľský, neprajný; hriešny, nemravný, bezbožný; veľmi silný, veľmi veľký; mučivý, trýznivý, bolestný; zhubný, škodlivý, ničivý; beznádejný, stratený; ťažko dostupný, nebezpečný; silný, ostrý'

strus., rus.-csl. *зълѣ, золь; зло, зло* subst. 'zlo; prefíkanosť; hriech; vášeň, strach, hrôza; bieda, nešťastie, pohroma; všetko zlé, mrzké, škodlivé; zlá, škodlivá vlastnosť; urážka; protizákonný čin, trestný čin; vina; odpadlivosť, heréza; záhuba, škoda'; *злова, злоба* subst. 'nedostatok, chyba, nerest; prefíkanosť; hriech; zlo; bieda, nešťastie, pohroma; nepriateľstvo, nevraživosť; zlá vlastnosť alebo charakteristická črta; urážka; poškodenie, skazenie; hnev, stav nepriateľstva; trestný čin; starosť, starostlivosť, naliehavá vec'; *злѣ, злѣ, зле* adv. 'zle, mrzko, hlúpo; žalostne, zúfalo; kruto, tvrdo, neľútostne; mučivo, trýznivo, strašne; hriešne, nespravodlivo, bezbožne, hereticky; silno, veľmi, vo vysokom stupni'

rus. *злоѹ* adj. 'zlý, nedobrý; naplnený zlobou alebo zlosťou; nahnevaný, zúrivý; spôsobujúci bolesť alebo škodu, krutý; škodlivý, ničivý, zhubný; skazený, nemravný, bezbožný; štipľavý, ostrý; jedovatý, nebezpečný; ťažký, nepríjemný, krutý, nemilosrdný, nevyliciteľný; vyjadrujúci zlobu; veľmi silný, intenzívny'; dial. aj 'usilovný, horlivý, schopný, šikovný'; *зло* subst. 'zlo, to, čo je zlé, hriešne alebo škodlivé; protiklad dobra; bieda, pohroma, nešťastie; zlosť, zloba, hnev'; adv. 'zlostne, hnevivo, nahnevane; prudko, kruto, veľmi'; *злоба* 'zlosť, zloba; hnev, nepriateľstvo, nevraživosť'; *злость* 'zlo, zloba ako vlastnosť alebo stav'

ukr. *злѹ* adj. 'plný zlosti, nepriateľstva, nežičlivosti; nahnevaný, zlostný; mimoriadne zúrivý, dravý, krvilačný; vyjadrujúci alebo spôsobený zlobou; krutý; spôsobujúci ťažké utrpenie, muky alebo nepríjemnosti; zlý, nepriaznivý (najmä o čase); nešťastný, biedny; zhubný; silný, prudký; hovor. škodlivý, jedovatý'

rusín. *злу* adj. 'zlý; zlý, prudký, nahnevaný; nepríjemný, protivný'; *зле* 'zlo; zle'; *зло* subst. 'zlo, nešťastie'; adv. 'zle, slabo'; *злоба* 'zloba; zlomyseľný človek'; *злѹбѹ* 'zlostný, zlomyseľný'

stblr. *злѹиѹ* adj. 'zlý, nekvalitný, pokazený; nedobrý, spojený so zlom alebo biedou; nesprávny, chybný, falošný; nešťastný, nevydarený; preniknutý zlobou, nepriateľský; krutý, krvavý; škodlivý, zločinný; nespravodlivý, hriešny; hrubý, nadávajúci; veľmi zlý, biedny'; subst. 'zlý človek, zločinec, hriešnik; diabol'; *зле* adv. 'zle, biedne; bolestivo, trýznivo'

blr. *злы* adj. 'plný zlosti, nepriateľstva, nežičlivosti; zlostný; nahnevaný, hryzavý, útočný (o zvierati); spôsobujúci alebo obsahujúci zlo; drsný, krutý, ťažký; tiež na označenie vysokého stupňa vlastnosti, konania alebo stavu'; dial. *злы, злыѣ* 'zlostný'; pren. 'veľmi horký'; *злѡсна* adv. 'zlostne, nežičливо; veľmi silno, bezohľadne, zúrivo; horlivo, energicky'; pren. *зло* 'energicky'

****lǫkanъ(jь)***

Staroslovienčina

stsl. *lǫkanъ* adj. 'zlý, ničomný, špatný; ľstivý, úskočný, zákerný, prefíkaný, chytrý; pokrivený, krivolaký'

Južnoslovanské jazyky

b. *лукѧв* adj. 'zákerný, úskočný, ľstivý; náchylný konať podľa a klamlivo; vyjadrujúci zákernosť, podlosť alebo klamstvo; prefíkaný, chytrý; vyjadrujúci alebo obsahujúci chytrú žartovnosť, podpichovanie, posmech'; subst. *лукавѧтъ* 'ľstivý, prefíkaný človek; diabol, čert'

m. *лукав* adj. 'dvojtvarný, neúprimný; skrývajúci skutočné city a myšlienky, obyčajne so zlým úmyslom; prefíkaný, chytrý; vyjadrujúci prefíkanosť, ľstivosť'; subst. 'ľstivý, prefíkaný človek'; *лукаво* adv. 'ľstivo, prefíkane'; *лукавство* subst. 'ľstivo vymyslené alebo vykonané konanie; podvod, klamstvo, lož'; *лукавост*, *лукавщина* 'ľstivosť, prefíkanosť'

s./ch. *lǫkan* adj. 'zlý, nečestný; ľstivý, úskočný, prefíkaný; usilujúci sa druhého oklamať vo vlastný prospech; obratný v klamaní'; novšie aj bez nevyhnutne negatívneho významu 'chytrý, prefíkaný, taký, ktorý sa nedá oklamať'; o človeku, zvierati, konaní, myslení alebo jednotlivom čine; pren. aj o časti tela; *lǫkavo* adv. 'ľstivo, prefíkane'

sln. *lokàn*, *lokáva*, *-o* adj. 'ľstivý, úskočný, zákerný, prefíkaný; snažiaci sa uviesť niekoho do omylu, aby dosiahol svoj cieľ'

Západoslovanské jazyky

č. zastar. *lukavý* adj. 'ľstivý, prefíkaný'

slk. *lukavý* adj., dial. 'zlý, nemilý'

Východoslovanské jazyky

strus., rus.-csl. *лукавыѣ* adj. 'zložitý, zamotaný, krivolaký, vinúci sa; obratný, vrtký, šikovný, bystrý; prefíkaný, ľstivý, zákerný, úskočný, prešibaný, rafinovaný; obsahujúci lož, klamstvo alebo ohováranie; náchylný ku klamstvu a podvodu; klamný, falošný; zlý, zlostný, nepriateľský, nevľúdny; zúrivý (o zvierati); zlý, mrzký, nehodný, nízky, nečestný; náchylný ku zlu; nepravdivý, neúprimný, nespravodlivý; nemravný, bezbožný, hriešny; spojený s nečistou silou'; subst. 'diabol, čert, nečistý duch; zlý človek, podliak; hriešnik'; *лукавыѣ*, *лѣкавыѣ* adj. 'zložitý, zamotaný, krivolaký, pokrivený; zlý, mrzký, špatný; zákerný, úskočný, ľstivý, prefíkaný, rafinovaný; bystrý, dôvtipný, dômyselný, obratný; bezbožný, nemravný, hriešny; nespravodlivý, nečestný'; *лука*, *лѣка*, *лѣка* subst. 'prefíkanosť, rafinovanosť, ľstivosť, zlomyseľnosť; klamstvo, lož, leš, úskok, podvod'; *лукавѣство*, *лукавство* subst. 'šikovnosť, zručnosť, obratnosť, pohyblivosť; prefíkanosť, rafinovanosť; vojenská obratnosť,

manévrovacia schopnosť; úklady, intrigy, nástrahy; zákernosť, zlo; ľstivosť; náchylnosť ku klamstvu, nevere a zrade; podvod, klamstvo, lož; nespravodlivosť, hriešnosť, odpadlivosť; *лукавстве* 'zákernosť, ľstivosť, podlosť; hriešnosť, nemravnosť'; *лукаво, лѣкаво, лукавно* adv. 'krivolako, zložito, zamotane; zákerne, úskočne, ľstivo, prefíkane; zle; klamlivo, falošne; nespravodlivo, hriešne, nemravne; kruto'

rus. *лукавый* adj. 'zákerný, úskočný, prefíkaný, ľstivý; úkladný; tajnostkársky, uzavretý; neúprimný, falošný, predstieraný, dvojtvarný; klamný, nebezpečný, zlomyseľný; hravý, žartovne alebo koketne prefíkaný'; subst. 'diabol, čert, satan, pokušiteľ, nečistý'; dial. 'lichotivý, pochlebovačný, úlisný; tvrdohlavý, zaťatý, zanovitý, uzavretý; lenivý'; *лукавостъ, лукавство* 'zákernosť, prefíkanosť, ľstivosť; úskoky, triky, fígle; zlomyseľná pretváрка, dvojtvarnosť; klamstvo, podvod, lož'; dial. *лукавство* 'šibalstvo, nezbednosť, samopaš, huncútstvo'

ukr. *лукавий* adj. 'schopný rôznych úskokov alebo žartov; prefíkaný; neúprimný, klamlivý; majúci zlé, nepriateľské úmysly; zákerný'; zastar. 'hriešny, bezbožný'; subst. 'diabol, čert'

rusín. *лукави, лукавый* adj. 'sebecký, lakomý, chamtivý; ľstivý, prefíkaný'; subst. 'ľstivý, prefíkaný človek'; *лукавосц, лукавостъ* 'sebestvo, lakomosť, chamtivosť; zákernosť, ľstivosť, pokrytectvo, pretváрка; prefíkanosť'; *лукавство* 'ľstivosť, prefíkanosť'; *лукавити* 'ľstivo konať, chytráčiť'; *лукавити* 'stávať sa ľstivým'

stblr. *лукавый* adj. 'zákerný, chytrý, zlý, úskočný; klamný, lživý; nespravodlivý, hriešny, bezbožný'; subst. 'diabol, nečistá sila; nespravodlivý, hriešny, bezbožný človek'; *лукавный* adj. 'zákerný, klamný, lživý'; *лукаво* adv. 'chytrácky, úskočne, zákerne, zle'; subst. 'zlo, zákernosť, prefíkanosť, zloba, zlosť'; *лукавецъ* 'zákerný, úskočný človek'; *лукавство* 'prefíkanosť, zákernosť, zlo, podvod; zrada'

****lutъ(jb)***

Staroslovienčina

stsl. *ljutъ* adj. 'zúrivý, ľúty, krutý, hrozný, zlý; divoký, nespútaný; silný, prudký; prísny, tvrdý; ostrý, štipľavý, trpký'

Južnoslovanské jazyky

b. *лют* adj. 'ostrý, štipľavý, pálivý (o chuti, vône); silný, koncentrovaný, pálivý (o alkohole); dial. veľmi kyslý; dráždivý, leptavý, spôsobujúci pálenie alebo poškodenie; jedovatý (o hadovi); smrtiaci (o zbrani); jedovatý, hnevlivý, ostrý, nemilosrdný (o slovách, reči); krutý, neľútostný, zúrivý; prchký, hnevlivý, výbušný, bujný; veľmi ostrý alebo silný (o vetre, zime, chlade, horúčave); ťažký, neznesiteľný (o trápení); veľmi silný, ostrý, neznesiteľný (o chorobe, bolesti, horúčke); veľmi silný, veľký, intenzívny'; subst., zastar. 'február'

m. *лым* adj. 'veľmi nahnevaný, rozhnevaný, podráždený; ľahko sa hnevajúci; zlý; nebezpečný, zúrivý, krvilačný; krutý, surový, ťažký (o boji); ostrý, dobre režúci, smrtiaci (o zbrani); pálivý, štipľavý (o jedle); silný (o alkohole); ťažký, nebezpečný (o rane, chorobe); neprijemne studený, ostrý (o počasí); tvrdý, ale krehký (o kameni, oceli); oddávajúci sa niečomu s veľkou vášňou'; *лымo* adv. 'nahnevane, hnevlivo'

s./ch. *ljût, ljúta, ljúto* adj. 'ostrý, štipľavý, pálivý, trpký, horký, kyslý; silný (o jedle a nápojoch); zlý, nahnevaný, zlostný, hnevlivý; zúrivý, divoký, krvilačný; krutý, neľútostný, nemilosrdný; nebezpečný; ťažký, mučivý, bolestný; veľmi silný, ťažko znesiteľný; strašný, hrozný; ostrý, smrtiaci, bodavý (o zbrani); tvrdý, pevný; krehký, lámavý; skalnatý, kamenistý; holý, bez vegetácie; tvrdý, ťažko obrábateľný (o pôde); prudko tečúci (o vode); silný, ostrý (o zvuku); krajne chudobný'

sln. *ljút, -a, -o* adj. 'silný, prudký; divoký, nespútaný; zúrivý, krutý, zlostný; hnevlivý, prchký'

Západoslovanské jazyky

stč. *ľútý* adj. 'zúrivý, divoký, zlý; prudký, rýchly; ostrý, strmý; búrlivý, vášnivý; surový, krutý; hrozný, strašný'

č. *lítý* adj. 'zúrivý, rozzúrený, besný, divoký, nespútaný; silný, prudký, ostrý; mimoriadny, obrovský; krutý, neľudský; strašný, hrozný'; zastar. 'ľútostivý, súcitný'

slk. *ľúty* adj. 'divý, zúrivý; nekontrolovane prejavujúci silu, prudkosť alebo zlosť; neľútostný, nemilosrdný, neúprosný, krutý, ukrutný; silný, koncentrovaný; tuhý, ostrý, veľmi aromatický (o vône, chuti); háklivý, bolestivý (o mieste na tele); nesmierny, veľmi silný (o bolesti a pod.)'

p. *luty* adj., arch., kniž. 'divoký, zúrivý, krutý'; dial. 'zlý, nechutný; veľmi ostrý (o jedle); mrazivý, studený'; subst. 'február', zastar. 'februárový mesiac, luna'

dl. *luty* adj., zastar. 'krutý, zúrivý'; zachované najmä v osobných a miestnych menách

kaš. *luti* subst. 'február'; *lutni* adj. 'prerastený, nadmerne vysoký a slabý (o obilí)'

Východoslovanské jazyky

strus., rus.-csl. *лютыи, лютыѣ* adj. 'divoký, zúrivý, neskrotený; dravý; zlý, zlostný; krutý, ukrutný, nemilosrdný; ťažký, namáhavý, neznesiteľný; mučivý, trýznivý, bolestný, strašný; silný, mocný, nadmerný; zúrivý, urputný, krvavý (o boji); horlivý, vytrvalý, usilovný; silný, ostrý, trpký (o víne, octe a pod.); zlý, mrzký, odsúdeniahodný; hanebný, nemravný; škodlivý, jedovatý; úplný, dokonalý'; subst. 'lev'; *лють* f. 'zlo, bieda, nešťastie, trápenie'; *люто* subst. 'niečo ťažké, namáhavé; zlo, bieda, nešťastie'; *лютъ, люто* adv. 'kruto, nemilosrdne; ťažko, namáhavo; silno, veľmi; mučivo, bolestne, strašne; zle, pohoršujúco, nemravne; nebezpečne'; interj. 'beda!'

rus. *лютыѣ, лютоѣ* adj. 'divoký, zúrivý, zverský, krvilačný, dravý, neskrotný; zlý, hnevливý; krutý, neľútostný, bezcitný; spôsobujúci veľké utrpenie; neznesiteľne ťažký, mučivý; horlivý, vytrvalý, usilovný; živý, čulý, šikovný, rýchly'; dial. 'bystrý, chápaný, dôvtipný; ochotný, náchylný k niečomu; zručný; hustý (o lese); chamtivý; smelý, odvážny; silný, húževnatý; ohromný, obrovský'; subst., zastar. 'február'; dial. subst. 'zlý duch', dial. *лють* f. 'krutý, tuhý mráz; sila, krutosť mrazu; trblietka inovate letiaca vzduchom počas slnečného mrazivého dňa'; *лют* 'sneh so silným vetrom počas mrazu; južný vietor'

ukr. *лютий* adj. 'dravý, krvilačný, zlý; nemilosrdne krutý, neľútostný; rozzúrený, nahnevaný; spôsobujúci mimoriadne ťažké utrpenie; mimoriadne silný a neznesiteľne ťažký; prejavujúci sa s mimoriadnou silou (najmä o mraze)'; hovor. 'úplný, bezvýhradný, najmä o oddanosti určitej veci'; tiež 'silný (o tabaku)'; subst. 'február'

rusín. *лютыѣ* adj. 'neľútostný, besný, krutý, zúrivý; silný (o cesnaku, rume); prudký, silný'; *лютити* 'hnevať, rozčuľovať'; *лютимися* 'hnevať sa, zlosť sa'; *люти́ти* 'zúriť, besnieť'; *лютость* 'krutosť'; *лютячыѣ* 'zúriaci, besniaci'

stblr. *лютыѣ* adj. 'zlý, krvilačný (o zvierati); krutý, neľútostný; nemilosrdný, krvavý; spôsobujúci neznesiteľné utrpenie; mimoriadne ťažký; vyjadrujúci krutosť, zlosť; veľmi silný, prudký (o prírodných javoch); veľmi silný, jedovatý'; subst. 'február; zlý duch'

blr. *люты* adj. 'zlý, krvilačný (o zvierati); krutý, neľútostný (o človeku); nemilosrdný, krvavý (o boji); spôsobujúci neznesiteľné utrpenie, mimoriadne ťažký; vyjadrujúci krutosť, zlosť; surový, mimoriadne prísny; veľmi silný, prudký (o prírodných javoch)'

***lichъ(jъ)**

Staroslovienčina

stsl. *lichъ* adj. 'nadmerný, nadbytočný, prílišný, hojný; zbytočný, zlý'; *lichъ byti* s gen. 'byť zbavený niečoho, byť bez niečoho, nemať'

Južnoslovanské jazyky

b. *lux* adj. 'svojhlavý, tvrdohlavý, taký, ktorému sa nemožno zavďačiť; bujný, svojvoľný; nepriateľský, nevraživý, zlý; zúrivý, prudký; zvláštny, čudný; chytrý, prefíkaný, ľstivý, zákerný'; dial. 'majúci závažný telesný nedostatok, napr. chromý, slepý, škúľavý; bujný, svojvoľný, zlý; chytrý, prefíkaný, prudký; zlý (o psovi); tenký'

s./ch. *lih* adj. 'jediný, osobitný'; *lih* adj. 'nepotrebný; zbavený niečoho, zmračený; lživý, nepravý; márný, ničotný, bezvýznamný, prázdny'; '(o číslach) nepárny'; *liho rebro* 'nepravé rebro' (možno pôvodne 'nadbytočné rebro'); *lihi prst* (v jednom texte zo 16. stor.), možno 'malíček'; tiež adv. *liho*; *lih* m. 'jeden kus'

sln. *lih*, -a, -o adj. 'nepárny, nedeliteľný dvoma'

Západoslovanské jazyky

stč. *lichý* adj. 'nepárny, nerovný počtom; nadbytočný, nepotrebný; zbytočný, márný; zbavený niečoho; úbohý, biedny; ničomný, zlý; nesprávny, nepravý, falošný; jednoduchý, prázdny'

č. *lichý* adj. 'nepárny, nedeliteľný dvoma; osamotený, bez náprotivku; nadbytočný, nepotrebný; zbytočný, márný; zbavený niečoho; úbohý, biedny; bez vnútornej hodnoty, planý, jalový, povrchný, ničotný, prázdny; nezodpovedajúci skutočnosti alebo pravde, nepravý, bezpodstatný, neopodstatnený, nepravdivý, klamný; zlý, nespravodlivý'

slk. *lichý* adj. 'zlý, chamtivý; zlý, nekvalitný, podradný (o človeku aj o veci); klamný, vyvolávajúci nesprávnu predstavu alebo mienku; neopodstatnený, bezdôvodný, prázdny; nesprávny; nečestný, nespravodlivý, neľudský'

p. *lichy* adj. 'slabý, chabý, chatrný; zlej kvality, nekvalitný; malý, drobný, nepatrný; nízkej morálnej alebo umeleckej hodnoty'; *lichosć* subst. 'úbohosť, biednosť, mizéria'; *lichota* 'chudoba, bieda'

hl. *lichi* adj. 'holý, voľný, prázdny, oholený; nerovnaký'

dl. *lichy* adj. 'bez niečoho; voľný, oslobodený, uvoľnený, slobodný; neobmedzený, voľne dostupný; slobodný v zmysle rodinného stavu'; *lichu* subst. 'nepárne číslo'

kaš. *lěxi* adj. 'biedny, mizerný, zanedbaný, slabý, nedbalo vyhotovený; o očiach: uriekajúci'; *lěxavi* 'zlý, mizerný'; *lěxota* 'biedna, bezcenná vec; neúrodné pole'; *lěxva* 'neúrodné pole; biedne obilie; chamtivosť; nemravná žena'; *lěšec* 'stávať sa horším, kaziť sa; chudnúť'; *lěšězna* 'biedna, zlá kvalita'; *lěšińc* 'zlé pečivo, zlé jedlo'

slovin. *läxi* adj. 'nepatrný, málo hodnotný, málo výnosný'; *läxetä* subst. 'nepatrnosť, nízka hodnota'

Východoslovanské jazyky

strus., rus.-csl. *luxъiu, luxoy (-yŭ)* adj. 'zbavený niečoho; nadmerný, nadbytočný, prílišný, mimoriadny; zlý, mrzký, špatný; smutný, žalostný, nepríjemný; pokazený; nekvalitný, nespĺňajúci požiadavky; slabý, vysilený; škodlivý, jedovatý; falošný, sfalšovaný (o peniazoch); šikovný, zručný, rýchly na niečo'; *luxъ быти* 'byť zbavený niečoho, nemať niečo'; *luxoe* subst. 'nadbytok, prebytok; niečo nadmerné; úrok; zlo, zlý skutok; zlý chýr; niečo zlé, jedovaté alebo škodlivé'; *luxoy* subst. 'zlý človek, zločinec; kožná choroba, vred'; *luxo* subst. 'nadbytok, prebytok, hojnosť, zisk; zlo, zlý skutok'; adv. 'veľa, príliš; zle, nedobre; odvážne, vystavujúc sa nebezpečenstvu'

rus. *luxóŭ* adj. 'zlý, zlostný, hnevливý, nedobrý; pomstychtivý, prefíkaný; spôsobujúci zlo alebo škodu; ťažký, namáhavý, ťaživý, nepríjemný, ničivý, zhubný'; tiež 'smelý, chrabrý, nebojácny, odvážny, udatný, rozhodný; rýchly, prudký, obratný, šikovný; bujarý, živý, švihácky'; subst. 'zlý duch, nečistá sila, satan, diabol; nepriateľ; kožná choroba, vred'; *luxo* subst. 'zlo, nešťastie, zlý osud; nečistá sila, zlý duch; žiaľ, trápenie, smútok; hnev, zlosť, rozhorčenie'; adv. 'ťažko, zle, bolestivo; nepríjemne, odporne; zlostne, prefíkane; veľmi, silno; dobre, skvele; rýchlo, živo; ľahko, voľne; odvážne, udatne, smelo'

ukr. *luxúŭ*¹ adj. 'spôsobujúci alebo schopný spôsobiť zlo; zlý, nahnevaný, zúrивý; veľmi zlý, krutý; plný nešťastia a utrpenia; nedobrý, zlý; veľmi ťažký'; subst. 'čert, nečistá sila'; *luxa godina* 'bieda, nešťastie'; ukr. *luxúŭ*² adj. 'bezhlavo, nerozvážne smelý; prudký, bujný'

rusín. *lixi* adj. 'nekvalitný, slabý; chudobný, neúrodný (o pôde); slabý, nevýrazný; tenký, chatrný; neistý'; *luxyŭ* 'zlý, nedobrý, ťažký, hrozný'; *luxo* adv. 'zle, nedobre, ťažko'; *luxoma* subst. 'bieda, nešťastie, nepríjemnosť'; *luxodŭŭ* 'zločinec, zloduch'

stblr. *luxúŭ* adj. 'zlý, nedobrý; nekvalitný'; subst. 'zlý človek, zločinec'; *luxo* subst. 'zlo, zlý skutok; bolesť; zlá sila, čertovina; malý, obyčajný zisk'; adv. 'veľmi, nadmerne; odvážne, zúfalo, riskantne; zle, biedne; ľud. znamenite, smelo'; *luxuěŭ* adj. 'zlý, nedobrý; chorý, chudý, zostarnutý; smelý, odvážny, mladický; rezký, živý, rýchly, prudký (o koni); subst. 'diabol'

blr. *lixŭ* adj. 'schopný spôsobiť zlo; nedobrý, zlý, spojený s ťažkým životom alebo utrpením; zlý, biedny'; dial. 'deravý, starý (o odevu, obuvi); zlý, nahnevaný; chorý, chudý'; tiež 'smelý, chrabrý, odvážny; rýchly, prudký, rezký, živý, temperamentný (o koňoch); *lixěнькі* 'chudý, slabý'; *lixáč* 'diabol, nečistý'

****gr̥dъ***

Staroslovienčina

stsl. *gr̥dъ* adj. 'pyšný, spupný, hrdý; hrozný, strašný; vzbudzujúci úctivú bázeň, majestátny'

Južnoslovanské jazyky

b. dial. *гърдъ, гърдъ* adj. 'hrozný, strašný; škaredý, ohyzdný; zlý, nedobrý'; *гърдыѣ* 'škaredý, ohyzdný; hrdý, pyšný'

m. *гърдъ* adj. 'škaredý, ohyzdný, nepekný, nevzhľadný, nepríťažlivý; zlý, hrozný, neprístojný'; *гърдоѣ* subst. 'škaredosť, ohyzdnosť'; *гърдомѣ* 'škaredý, ohyzdný človek; telesná alebo duševná ohyzdnosť'

s./ch. *гърдъ, гърданъ* adj. 'hrozný, strašný; škaredý, ohyzdný'; cirk. 'hrdý, pyšný'; *гърдно* adv. 'hrozne, strašne, škaredo'

sln. *гърдъ, -а, -о* adj. 'škaredý, ohyzdný, odporný; majúci negatívne, neprijateľné vlastnosti, najmä z morálneho hľadiska; zlý, nekvalitný; nepríjemný; vyskytujúci sa alebo prejavujúci sa vo vysokej miere'

Západoslovanské jazyky

č. *hrdý* adj. 'hrdý, pyšný; vedomý si vlastnej hodnoty; povýšený, panovačný; dôstojne sa vypínajúci, majestátny; veľkolepý, mocný, slávny'; *hrdě* adv. 'pyšne, povýšene, naduto; spupne, opovážlivo; hrdo, sebavedome; riadne, poctivo'

slk. *hrdý* adj. 'hrdý, sebavedomý, pyšný, namyslený, povýšený; vedomý si vlastnej hodnoty alebo hodnoty niekoho či niečoho blízkeho; nádherný, veľkolepý, skvostný, výborný; dôstojne sa vypínajúci, majestátny'; dial. 'bohatý, zámožný; pekne urastený, driebny; pekne urobený, ozdobený, výstavný; zručný, šikovný'

p. *gardy* adj. 'pohrdavý, vyberavý'; *hardy* adj. 'hrdý, pyšný, vzdorovitý, nepoddajný'; *hardość* subst. 'pýcha, namyslenosť, povýšenosť; nepoddajnosť, vzdorovitosť'

hl. *hordy* adj. 'hrdý, pyšný; nádherný, skvostný; strojený'; *hordostny* 'vznešený, nádherný'; *hordosc* 'hrdosť, pýcha, nadutosť; sláva, oslavovanie'; *horduch* 'pyšný človek'; *hordula* 'namyslená, pyšná žena'; *hordžak* 'chvastúň'; *hordžina* 'hrdina'

dl. *gjardy* adj. 'hrdý, pyšný; nádherný, skvostný; ušľachtilý; afektovaný, strojený; samolúby, namyslený'; *gjardosc* subst. 'hrdosť, pýcha, márnomyseľnosť'; *gjardak* 'pyšný, namyslený človek'; *gjaržin* 'hrdina'

kaš. *hardi* adj. 'hrdý, pyšný, povýšený'; *garžec* verb. 'pohrdať, opovrhovať'

slovin. *gãržec* verb. 'pohrdať, opovrhovať'

Východoslovanské jazyky

strus., rus.-csl. *гърдыи, гордыи, гръдыи* adj. 'hrdý, pyšný, spupný, nadutý; vysoký, vznešený, dôležitý, významný; skvelý, nádherný, neobvyčajný; hrozný, strašný; krutý, ukrutný; drzý, bezočivý'; *гърдость, гордость, гръдость* subst. 'hrdosť, pýcha, nadutosť, chvastavosť, vystatovačnosť; drzosť, bezočivosť, hrubosť'; *гордо* adv. 'hrdo, dôstojne; namyslene, nafúkane, pyšne; drzo, bezočivo, hrubo'

rus. *зордый* adj. 'hrdý, plný pocitu vlastnej dôstojnosti; vedomý si svojej sily, významu alebo prevahy; pyšný, namyslený, nadutý, povýšenecký, arogantný; vznešený, majestátný'; dial. 'smelý'; *зордость, гордыня, горделивость* subst. 'hrdosť; pýcha, nadutosť, namyslenosť, povýšenosť'

ukr. *зордиий* adj. 'plný osobnej dôstojnosti a sebaúcty; pociťujúci uspokojenie z niečoho alebo vedomý si dosiahnutých úspechov; vznešený; majúci o sebe prehnane vysokú mienku a správajúci sa k iným pohrdavo, povýšenecky; pyšný, namyslený; majestátny'

rusín. *горди, гордый* adj. 'hrdý, pyšný, namyslený'; *гордо* adv. 'hrdo, pyšne'; *гордоси, гордость* 'hrdosť, pyšnosť; vzdor'; *горделивый* 'hrdý, majestátny, vznešený'; *гордоватый* 'nadutý, povýšenecký, namyslený'; *гордяк* 'namyslený, povýšenecký človek'

stblr. *зордый* adj. 'majúci pocit vlastnej dôstojnosti a sebaúcty; plný uspokojenia z vlastných alebo cudzích úspechov; vyjadrujúci hrdosť; hrozný, zúrivý; pyšný, namyslený'; subst. 'pyšný, namyslený človek'; *гордыня* 'hrdosť, pýcha, pohrdanie; to, na čo je niekto hrdý'; *гордженье* 'urážka, pohrdanie'; *гордостный* 'drzý'; *гордуми, гордэму* 'pohrdať, opovrhovať'

blr. *горды* adj. 'majúci pocit vlastnej dôstojnosti a sebaúcty; hrdý; pyšný, namyslený, povýšenecký'

1. element dobropovestného mena (= cnosť) (22): 1. *Boljeslavъ*; 2. *Borivoi*; *Bratislavъ* (cf. *Vratislavъ*), 3. *Čьsta*; 4. *Dragomira*; 5. *Gněvisa*, *Gněvъka* (cf. *Gněvisa*); 6. *Gorazdъ*; *Ispytigněvъ* (cf. *Spytigněvъ*), *Izbraslavъ* (cf. *Borivoi*); 7. *Izęslavъ*; 8. *Jaroslavъ*; 9. *Ljudъmila*; 10. *Mъstina*; 11. *Ostromirъ*; 12. *Rastislavъ*; 13. *Ratislavъ*; 14. *Retъko*, *Rętislavъ*; *Rostislavъ* (cf. *Rastislavъ*), 15. *Spytigněvъ*; 16. *Stanъ*; 17. *Svętopľъkъ*; 18. *Tuža*; 19. *Vęšteslavъ*; 20. *Vladimirъ*; 21. *Voitěchъ*; 22. *Vratislavъ* – všetky antroponymá z ESJS

****bolъjъ*, *bolъši*, *bole(je)***

Staroslovienčina

stsl. *bolii* kompar. adj. ‘väčší; početnejší; významnejší, dôležitejší; lepší’; *bole* adv. ‘viac; väčšmi; lepšie’

Južnoslovanské jazyky

b. dial. *боле*, *болъе* adv. ‘viac; lepšie; krajšie’; *бол'е*, *бол'а* ‘lepšie’; star. *боле* ‘viac, väčšmi’

s./ch. *bŏljī*, *bŏljā*, *bŏljē* adj. ‘lepší’; *bŏljē* adv. ‘lepšie’; tiež ‘živo, rýchlo’

sln. *bŏlji*, *bŏljši* kompar. adj. ‘lepší’; *bŏlje* adv. ‘lepšie’

Západoslovanské jazyky

hl. *bole* adv. ‘viac, väčšmi’

Východoslovanské jazyky

strus., rus.-csl. *болии*, *болъи* kompar. adj. ‘väčší; starší, vyššie postavený, významnejší; hlavný; lepší, vyšší’; *боле*, *болѣ*, *болја*, *боль* adv. ‘viac, väčšmi; lepšie’

rus. *большой*, *большуй* adj. ‘veľký; väčší’; *больше* ‘viac, väčšmi’; dial. *большуй*, *-ая*, *-е* ‘starší vekom; nadriadený, hlavný’

stukr. *болшуй* adj. ‘väčší’; *болеу* adv. ‘viac’

ukr. *більшуй*, *-а*, *-е* kompar. adj. ‘väčší; starší’

blr. *бóльшы* adj. ‘väčší’; *больш, более* adv. ‘viac, väčší’

***boriti (se), *borti (se)**

Staroslovienčina

stsl. *boriti* verb.; stsl. *brati, borti (se)* verb. 'zápasíť, bojovať, biť sa, viesť vojnu; byť napadnutý; vzpierať sa, stavať sa na odpor'; *borenije, -ija* n. 'boj, zápas'

Južnoslovanské jazyky

b. *бòря* verb. 'trápiť, sužovať; premáhať, zdolávať; znepokojovať'; *бòря се* 'bojovať, zápasíť; odporovať, klásť odpor; usilovať sa, namáhať sa'; *борùчком се* 'naťahovať sa, zápasíť zo žartu'; *борба* subst. 'zápas, súboj; bitka, ozbrojený boj; stret protikladných síl, skupín, názorov alebo pocitov; úsilie smerujúce k prekonaniu odporu alebo dosiahnutiu cieľa; súťaž, zápolenie'

m. *бору се* verb. 'zápasíť, bojovať, usilovať sa fyzicky premôcť protivníka; vytrvalo sa usilovať o dosiahnutie cieľa; zúčastňovať sa boja alebo hnutia; zastávať svoje stanovisko v spore; usilovať sa prekonať vlastné pocity, túžby alebo myšlienky'; *бóрба* subst. 'vytrvalé konanie a fyzické alebo duševné úsilie na prekonanie prekážok a dosiahnutie cieľa; zápas, súperenie o víťazstvo alebo prevahu; ozbrojený stret'; *бóрец* 'bojovník, účastník boja'; *борúлиште* 'miesto boja, zápasu'

s./ch. *bòriti* verb. 'útočiť na niekoho, napádať; bojovať, zápasíť'; *bòriti се* 'bojovať, zápasíť, biť sa; zvädzať zápas'

sln. *boríti se* verb. 'zúčastňovať sa ozbrojeného stretu, boja; intenzívne sa o niečo usilovať; s námahou prechádzať cez niečo, čo kladie prekážky'

Západoslovanské jazyky

slk. *boriť sa* verb. 'zápasíť, biť sa, bojovať; usilovať sa prekonať niečo alebo niekoho'; tiež 'prelamovať sa; zabárať sa, zapadať; brodiť sa, s námahou sa predierať; vnárať sa, vnikáť; stláčať sa alebo prepadávať sa pod tlakom'

p. *bróć, bróć się* dial. verb. 'bojovať, zápasíť, pasovať sa; brániť sa'

hl. *wobróć* verb. 'brániť, držať ďalej'; *wobróć so* 'brániť sa, vzoprieť sa, obhajovať sa'; *wobrocź* 'odvrátiť, odraziť'

dl. *wobrojś* verb. 'odraziť; brániť, držať niekoho alebo niečo od tela'; *wobrojś se* 'brániť sa, odolávať, vzoprieť sa'

kaš. *bora* subst. 'silák, atlét'; *boradina* 'silák, atlét'; *borënk* 'dospievajúci chlapec, mladík'; arch. *borěš* 'bohatý sedliak, majiteľ hospodárstva', pôvodne pravdepodobne 'silák'

Východoslovanské jazyky

rus.-csl. *борити, борю* verb. 'bojovať'

strus. *борити* verb. 'dobývať, obsadzovať, zachvacovať; víťaziť nad niekým, premáhať, zdolávať; zachvacovať, obklopovať'; *боритися* 'bojovať, brániť, obhajovať niečo'; *бороту* verb. 'bojovať, biť sa, viesť boj; obliehať, obkľučovať; trápiť, mučiť, oberať o pokoj; premáhať, zdolávať'; *бороту на что-л.* 'nabádať, povzbudzovať k niečomu'; *боротися* 'bojovať, biť sa; zápasiť'

rus. *бороть* verb. 'premáhať, zdolávať v zápase; zvaliť alebo hodiť protivníka na zem'; *бороться* 'zápasiť, biť sa, snažiť sa premôcť protivníka; súťažiť o prevahu; usilovať sa niečo prekonať, odstrániť alebo zničiť; usilovať sa o dosiahnutie niečoho; dostávať sa do konfliktu; bojovať sám so sebou, prekonávať vnútorný rozpor'

ukr. *бороту* verb. 'premáhať niekoho v súboji; potláčať v sebe pocity alebo túžby; usilovať sa niečo prekonať alebo zničiť; zápasiť s niekým'; *боротьба* 'boj, zápas'; *борець* 'bojovník, zápasník'

stblr. *борѣти* verb. 'bojovať, zápasiť'; *бороту* 'biť, bojovať'; *боротися* 'bojovať, biť sa'; *брáтися* 'bojovať, biť sa'; *борѣтель* 'bojovník, zápasník'; *боротье, бóренье* 'bitka, boj, zápas'; *борба, борьба* 'boj, bitka'

blr. *баро́цца* verb. 'zápasiť, snažiť sa zvaliť protivníka na zem; trkať sa, bodať sa'; *барэ́ц* 'zápasník'; *барацьба́* 'zápas dvoch protivníkov; boj protikladných spoločenských alebo ideových síl; aktívne úsilie o dosiahnutie cieľa; pren. stret protikladných pocitov a túžob'

***čьstь, *čьstьnъ(jь)**

Staroslovienčina

stsl. *čьstь*, -i f. 'česť, úcta, vážnosť; uctievanie, pocta; pocta, odmena, vyznamenanie, dar; uctievanie, kult, náboženstvo; predmet kultu, modla; slávenie, oslava; omša, slávenie omše; slávnosť, sviatok; dôstojnosť, vznešenosť, hodnosť; hodnosť, úrad, stav; zbožnosť, bohabojnosť; priazeň, milosť'; stsl. *čьstьnъ* adj. 'čestný, počestný; vážený, ctihodný; vznešený, významný; drahocenný, vzácny'

Južnoslovanské jazyky

b. *чест* f. 'súhrn mravných vlastností, ktorým človek vďačí za svoje dobré meno v spoločnosti; česť; cudnosť, panenstvo ženy; zastar. pocta, úcta, vážnosť; prejav osobitnej pozornosti, vyznamenanie; šťastný osud, šťastie; dial. osud'; *честен* adj. 'čestný; počestný, vážený'; dial. *чэча* 'panenská, nevinná'

m. *чест* f. 'súhrn spoločensky podmienených morálnych hodnôt spojených s ľudskou dôstojnosťou, dobrým menom a povestou; česť; úcta, pocta; prejav osobitnej pozornosti, úcty alebo uznania; oslava; panenstvo'; *чэчэн* adj. 'morálne bezúhonný, čestný, počestný; zodpovedajúci požiadavkám cti; panenský; svätý, uctievaný'; *пóчест* f. 'verejne prejavená česť alebo uznanie'

s./ch. *čâst*, *čâsti* f. 'česť, úcta, uznanie, vážnosť; verejná funkcia, úrad, hodnosť; prejav úcty, pocta; hostina, pohostenie, jedlo alebo nápoj podávaný na počesť hostá'; *čâstan*, *čâsna* adj. 'čestný, počestný, ctihodný'; *чàчû*, -hâ, -hô 'svätý'

sln. *část*, *častí* f. 'česť ako vedomie vysokej etickej a morálnej hodnoty; dobré meno, povest', vážnosť; uznanie morálne založenej hodnoty, úcta; majestát, sláva; úrad, funkcia, postavenie alebo titul vzbudzujúci úctu; v staršom jazyku a nárečiach aj panenstvo'; *částen*, *čэsten* adj. 'čestný, čestný vo význame spojený s poctou alebo vyznamenaním; úctivý'

Západoslovanské jazyky

č. *čest*, *cti* f. 'česť, mravná bezúhonnosť; vážnosť, dobré meno, dobrá povest'; dôstojnosť, úctyhodnosť, vznešenosť; sláva, najvyššie uznanie, preslávenosť; úrad, hodnosť; uctievanie, úcta; pocta, hold, prejav úcty; pohlavná čistota, zdržanlivosť'; *čestný* adj. 'čestný, ušľachtilý, čestný vo význame spojený s poctou'; star. *ctný*, *čstný*, *čsný* 'vážený, dôstojný, počestný'

slk. *česť*, *cti* f. 'vysoko hodnotený spoločensko-morálny stav, mravná bezúhonnosť, pravdovravnosť, čestnosť; úcta, vážnosť, pocta; dobré meno, dobrá povest'; panenstvo, poctivosť; dial. sladké pečivo a nápoj ako príspevok na svadobnú hostinu'; *čestný* adj. 'čestný, počestný, ušľachtilý; čestný, vyznamenávajúci'

p. *cześć* f. 'česť, úcta, pocta'; tiež pozdrav 'ahoj, nazdar, čau'; *czestny* adj. 'čestný, vážený, úctyhodný, ctihodný'; star. *czestny* 'čestný, čestný vo význame spojený s poctou'; *cny* 'ušľachtilý, čestný, cnostný, vážený'

hl. *česť* f. 'česť, čestnosť; úcta, uctievanie; chvála'; *čestny* adj. 'čestný'; *česćić* verb. 'uctievať'

dl. *cesć* f. 'česť, čestnosť; uctievanie, úcta; sláva, vážnosť'; *cesny* adj. 'čestný, poctivý, ctihodný, hodný uctievania; riadny, príkladný'; *cesćić* verb. 'ctiť, uctievať, velebiť'

kaš. *česc* f. 'česť'; *česta* 'hostina, pohostenie'; *čestěnk* 'pohostenie, uhostenie'; *čestovac* 'hostiť, ponúkať pohostenie; uctievať, vzdávať úctu'

slovin. *česni* adj. 'čestný, čestný vo význame hodný pocty, ctihodný'; *čestac* verb. 'hostiť, ponúkať pohostenie'; *čiesnosc* subst. 'česť, pocta'

Východoslovanské jazyky

strus., rus.-csl. *чьсть* f. 'česť, pocta, úcta, vážnosť; uctievanie, oslavovanie; preslávenie, oslávenie; zbožná úcta; prednosť, výsada, privilégium; dôstojnosť, prednosť, hodnota'; *чьственными* adj. 'vážený, úctyhodný, dôstojný; drahý, cenný, vzácny, milovaný; ctihodný; chvályhodný, hodnotný; požívajúci úctu; významný; čestný, čestný vo význame spojený s poctou; dôležitý, vysokopostavený; posvätný, zbožný, svätý'

rus. *честь* f. 'morálna alebo spoločenská dôstojnosť, hodnota; to, čo vzbudzuje a udržiava úctu k sebe samému alebo zo strany druhých'; *честный* adj. 'čestný'; *честно́й* 'vážený, úctyhodný, čestný vo význame spojený s poctou; stanovený zákonom, náboženstvom alebo dobrým obyčajom'; dial. *чѣсноу* 'čestný, úctyhodný, vážený'

stukr. *честь* f. 'hodnosť, postavenie; priazeň, láska; úcta, vážnosť; česť; sláva; dobrá povest'

ukr. *честь* f. 'česť'; *честний, -а, -е* adj. 'čestný, počestný, vážený, ctihodný'

stblr. *честь* f. 'česť, úcta, pocta, vážnosť'; *честный* adj. 'čestný, počestný, vážený'

blr. *чэсьць* f. 'česť, pocta; pohostenie'; *чэсны* adj. 'čestný'

***dorgъ(jb)**

Staroslovienčina

stsl. *dragъ* adj. 'drahý, vzácny, cenný; drahocenný; drahý, milý, milovaný, žiaduci'

Južnoslovanské jazyky

b. *drag*, -a, -o adj. 'milý, drahý, obľúbený; vzbudzujúci lásku, nehu; príjemný, žiaduci, vzbudzujúci radosť alebo potešenie; veľmi cenený, vzácny'; subst. *drag*, *drága* 'milovaný, drahý človek'; dial. *drázo* n. 'radosť'

m. *drag* adj. 'milý, drahý; príjemný, pekný; vzbudzujúci radosť, šťastie alebo potešenie'; tiež ako forma oslovenia; *drázo* adv. 'rád, s potešením'; *drázocm* f. 'radosť, potešenie; náklonnosť'; *predrag* adj. 'veľmi drahý, premilý'; *drážocen* adj. 'drahocenný, majúci vysokú cenu; veľmi cenný, užitočný'

s./ch. *drâg* adj. 'drahý, cenný, vzácny, majúci veľkú hodnotu alebo cenu; milý, milovaný; príjemný, vítaný; hodný lásky, pôvabný'; *drăzo* adv. 'do vôle, koľko sa komu páči'

sln. *drág*, -a, -o adj. 'drahý, stojaci veľa peňazí; majúci veľkú materiálnu hodnotu; cenný, vzácny, významný; milý, milovaný, taký, ku ktorému má niekto veľmi pozitívny citový vzťah'; staršie aj 'vyskytujúci sa, zastúpený v malej miere, zriedkavý'

Západoslovanské jazyky

č. *drahý* adj. 'stojaci veľa peňazí, nákladný; majúci veľkú cenu alebo hodnotu; cenný, vzácny; milý, milovaný'

slk. *drahý* adj. 'stojaci veľa peňazí; cenný, hodnotný, vzácny; milý, milovaný, blízky, taký, ku ktorému človek pociťuje vrúcny vzťah'; *draho* adv. 'za veľa peňazí'

p. *drogi* adj. 'drahý, stojaci veľa peňazí; drahý, milý, milovaný'

hl. *drohi* adj. 'drahý, cenný, hodnotný, nákladný'; *drohosć* f. 'drahota; hlad, hladomor'

dl. *drogi* adj. 'drahý, stojaci veľa peňazí; vzácny, cenný, hodnotný, nákladný'; *drogoś* f. 'drahota, vysoká cena; obdobie drahoty'

slovin. *drogi* adj. 'drahý'

Východoslovanské jazyky

strus. *дорогий* adj. 'drahý, cenný, vzácny, milý'; *драгий* adj. 'drahý, cenný, vzácny; milý'

strus., rus.-csl. *драгоŭ (-уŭ)* adj. 'drahý, stojaci veľa peňazí; milý, milovaný, obľúbený; ťažký, namáhavý, nepríjemný, ťaživý'; *драго* adv. 'draho'

rus. *дорогой, -ая, -ое* adj. 'drahý, majúci vysokú cenu; cenný, vzácny, taký, ktorého si vážia a cenia; potrebný, užitočný; milý, milovaný, blízky srdcu'; *дорого* adv. 'draho, za veľa peňazí'

ukr. *дорогий* adj. 'drahý, stojaci veľa peňazí; vysoko cenený, vzácny, taký, ktorý si človek chráni; milý, blízky srdcu, milovaný; žiaduci, vytúžený'

stblr. *дорогі, дорогі, драгі* adj. 'drahý, majúci vysokú cenu; drahocenný, vzácny; vážený, ctený, milovaný'; subst. 'cennosť, vzácnosť'; *дорогоцінний* 'drahocenný'; *дорого́вля, доро́говь, доро́жесць* 'drahota, vysoká cena; obdobie drahoty'; *дорожці* 'vysoko oceňovať, ceniť si; žiadať vysokú cenu'

blr. *дарагі* adj. 'drahý, stojaci veľa peňazí, vysoko cenený; taký, ktorého si vážia a ctia; milovaný, milý, blízky srdcu; žiaduci, príjemný'

***gněvъ**

Staroslovienčina

stsl. *gněvъ*, -a m. 'hnev, prudké rozhorčenie, pobúrenie; zlosť, zloba; zúrivosť, besnenie; nevôľa; hrozba; násilnosť, prudkosť'

Južnoslovanské jazyky

b. *гняв* m. 'hnev, zlosť, zúrivosť; pocit silného podráždenia a afektu vyvolaný urážkou, dotknutím alebo konaním proti vôli človeka; stav silného podráždenia a nespokojnosti; útočné konanie ako vonkajší prejav hnevu'; zastar. *гняв ме е* 'silno sa na niekoho alebo niečo hnevať'; dial. *гн'аф* 'hnev'; *гнеф ма ѹе* 'berie ma zlosť'; *гнѣвех* adj. 'nahnevaný, rozhnevaný, podráždený; hnevajúci sa na niekoho; vyjadrujúci hnev; vyvolaný hnevom'

m. *гнев* m. 'silný hnev, zlosť, zúrivosť'; *гнѣвех* adj. 'plný hnevu, nahnevaný na niekoho'; *гнѣвлив* adj. 'hnevlivý, často sa hnevajúci, náchylný na hnev'; *гнѣву* verb. 'hnevať, rozhnevať'; refl. *се гнѣву* 'hnevať sa, zlosť sa'; *рѣзгнѣву* 'rozhnevať, rozzúriť'

s./ch. *гнѣв* m. 'hnev, rozhorčenie, pobúrenie; nepríjemný duševný stav vznikajúci pri vnímaní niečoho ako nespravodlivého, nevhodného alebo urážlivého, prejavujúci sa výrazom tváre, slovami alebo konaním'; *гнѣв* f. 'hnev' – neisté, nespoľahlivo doložené

sln. *gnév*, -a m. 'hnev, zlosť, nevôľa, mrzutosť; vysoký stupeň hnevu obyčajne spojený s pohrdaním a rozhorčením'

Západoslovanské jazyky

slk. *hnev* m. 'prudké rozhorčenie, rozčúlenie, popudenie, zlosť, jed; mrzutosť; nepriateľstvo, zlý vzťah k niekomu; spor, nezhoda'; nár. *babí, babský hnev* 'ihlica trnistá'

č. *hněv* m. 'hnev, zlosť, prudké rozhorčenie, popudenie; žiarlivosť, závisť, rivalita; nezhoda, spor, svár; pomsta, trest; azda hriech; bibl. rozčúlenie, vzrušenie, silné citové vzplanutie'; pl. *hněvy* 'spory, mrzutosti, nepriateľstvo'

p. *gniew* m. 'hnev, zlosť, rozhorčenie'; pl. 'spory, nezhody, sváry'

hl. *hněw* m. 'hnev, zlosť, zúrivosť'; *hněwać (so)* 'hnevať (sa)'; *hněwny* adj. 'hnevlivý, nahnevaný'

dl. *gniw* m. 'hnev, zlosť, rozhorčenie; zúrivosť, besnenie; zápal, horlivosť'; *gniwny* adj. 'nahnevaný, zúrivý, besný, neudržateľný'; *gniwaś* 'hnevať, rozhnevať, rozzúriť'; *gniwaś se* 'hnevať sa, byť rozhnevaný, mrzutý'

kaš. arch. *gniéw* m. 'hnev; nespokojnosť, podráždenie; zlosť, zúrivosť'

slovin. *grěv, grěw* m. 'hnev'; *grěvní, grěwní* adj. 'nahnevaný'; *grěvác* 'hnevať, rozhnevať'; *grěvác sq* 'hnevať sa'; *rozgrěvác* 'rozhnevať, rozzúrit'; *rozgrěvác sq* 'rozhnevať sa; pohnevať sa, rozísť sa v zlom'; *grěvjä, grěvnä, grěwnä* adv. 'nahnevane, v hneve'

plb. *gnevoj* nom. pl. m. 'žľazy, zhrubnutia v kaziacom sa mäse, sadle a pod.'; pôvod sa spája s **gněvъ*, zároveň sa dáva do súvisu s **gniti*. Plb. *gnäla* 'zhnitá; lenivá, pomalá' sem priamo nepatrí, keďže sa odvodzuje od **gniti*

Východoslovanské jazyky

strus., rus.-csl. *гнѣвъ* m. 'hnev, rozhorčenie, pobúrenie'; *гнѣвы* instr. pl. 'v hneve, nahnevaný'; *на гнѣвъхъ* 'v hneve, v zlosti'; *держати гнѣвъ* 'hnevať sa'; *положити что въ гнѣвъ* 'rozhnevať sa pre niečo'; *отдати гнѣва* 'prestáť sa hnevať'; *гнѣватися* 'hnevať sa'; *гнѣвливыи, гнѣвнивыи, гнѣвныи* adj. 'hnevlivý, nahnevaný, zlostný'

rus. *гнев* m. 'hnev; pocit silného pobúrenia, rozhorčenia, nevôle; stav podráždenia a rozčúlenia'; *гневаться* 'silno sa hnevať, zlostiť sa'; dial. 'hnevať sa a cítiť sa urazený'; *гневить* 'hnevať, dráždiť, rozčuľovať'; dial. 'dráždiť a privádzať až k slzám'

ukr. *гнів* m. 'pocit silného rozhorčenia, pobúrenia; stav nervového vzrušenia, podráždenia'; *гнівний* adj. 'hnevlivý, nahnevaný'; *гнівати, гніватися* 'hnevať, hnevať sa'; *гнівиту* 'hnevať, rozčuľovať'

stblr. *гневъ* m. 'hnev'; *гневати, гневатися, гневатисе, гневатись* 'hnevať sa'; *гневникъ* 'hnevlivý človek'; *гневѣтися* 'posmievať sa, vysmievať sa'

blr. *гнеў* m. 'pocit silného rozhorčenia, stav podráždenia a zlosti'; *гнеўны* adj. 'zachvátený hnevom, nahnevaný'; pren. 'hrozivý, prísny, drsný'

***gorazdъ(jь), *gorazdьnъ(jь)**

Staroslovienčina

stsl. *gorazdъ* m., osobné meno 'Gorazd'; *gorazdo* adv. 'dokonale, skvele, výborne'

Južnoslovanské jazyky

—

Západoslovanské jazyky

stč. *horazd* adj. 'veľký'

č. dial. *horázný* adj. 'veľký, vysoký; hlučný'; *harasní* adj. 'dobrý'

stp. *gorazdy* adj. 'úspešný, zdarný; šikovný, zručný, obratný; šťastný'

p. *gorazdy* adj. 'šikovný, zručný, obratný; úspešný, zdarný; šťastný'

Východoslovanské jazyky

strus. *gorazdъiu* adj. 'skúsený, zručný, šikovný'; 'dobre urobený'; *gorazьnъiu* adj. 'šikovný, zručný'; *gorazdo* adv. 'skúsene, šikovne, dobre, skvele; dokonale, úplne, celkom'; *gorazьно* adv. 'skúsene, šikovne, dobre'

rus. dial. *gorázd*, -á, -ó 'skúsený, zručný, šikovný, schopný; znalý, zbehlý; majúci schopnosť alebo sklon niečo robiť; silný; dobrý, súci, spôsobilý'; *gorázdьй* adj. 'šikovný, zručný, skúsený'; *gorázdныйй*, -ая, -ое adj. 'znalý, skúsený, zručný, šikovný'; *goráznыйй*, -ая, -ое, *gorázen* adj. 'schopný, spôsobilý na niečo; zručný, šikovný; vysoký, dlhý; vhodný, vyhovujúci, súci'

ukr. *gorázd* adv. 'dobre, náležite; úspešne'

stblr. *gorázdьй* adj. 'pripravený, pohotový, rýchly na niečo; zručný, schopný'; *goráздо*, *goráздо*; *goráздъ*, *goráздъ*, *хорáздъ* adv. 'dobre, zručne, šikovne; značne, veľmi'; tiež 'práve, akurát'

***izęti < iz-ęti : *ęti, jьmq**

Staroslovienčina

stsl. *jęti* verb. 'vziať, uchopiť, chytiť, chopiť sa; vztiahnuť ruku na niekoho alebo niečo; objať; zaujať miesto; pojať, obsiahnuť; prijať niečo, pridržať sa niečoho; chytiť, lapiť, uloviť; pristihnúť, polapiť; zmocniť sa, zadržať, zajať, zatknúť; prepadnúť, postihnúť, zachvátiť; pribrať si; ujať sa niekoho; odňať; dať sa, pustiť sa do niečoho, začať, podujať sa na niečo, podstúpiť niečo'; *izęti* verb. 'vyňať, vytiahnuť, vziať, odňať; odstrániť, vyhodiť; vyniesť; vybrať; oslobodiť, vyslobodiť'

Južnoslovanské jazyky

sln. arch. *jěti, jámem* verb. 'začať, počať, pustiť sa do niečoho'; sln. *izjěti, izjámem* verb. 'vyňať, vytiahnuť; odstrániť; vyprázdniť'; *izjmati* imperf. 'vyberať, vyňímať, odnímať'

Západoslovanské jazyky

č. *jieti, jíti*² verb. 'uchopiť, chytiť; zajať; začať; uveriť'; *jmouti* 'uchopiť, chytiť, vziať; zajať; zachvátiť, zmocniť sa; zaujať; dojať, pohnúť'

slk. *jať* verb. kniž. '(citovo) pohnúť, zmocniť sa, zachvátiť', *vyňať* verb. 'vybrať, vziať, dostať niečo odniekiaľ; odstrániť niečo odniekiaľ; vylúčiť z nejakého opatrenia alebo tvrdenia, urobiť výnimku'; *vynímať* 'vyberať, brať, dávať odniekiaľ von; odstraňovať; uvádzať, citovať výňatok; vylučovať, robiť výnimku'; *vynímať sa* 'byť nápadný, vynikať; robiť pri sebe výnimku'; *vziať* verb. 'uchopiť, chytiť, zobrať; odňať; odvieť so sebou; prijať, prevziať; získať; zasiahnuť, zachvátiť, ovládnuť; dobyť, zmocniť sa; začať niečo robiť, podujať sa' atď.

p. *jqć, jqć się* verb. 'začať, počať; pustiť sa do niečoho; podujať sa, chytiť sa niečoho'; dial. *wziqść, wziqć* 'začať, počať'

hl. *jeć* 'vziať, uchopiť, zmocniť sa'

dl. -*jeś* v prefixovaných slovesách: *pódjeś* 'prijať, počať dieťa; zabrániť, paralyzovať'; *psíjeś* 'prevziať, prijať, uchopiť'; *zajeś* 'vziať do zajatia, zajať'; *zjeś* 'vziať, odňať; zajať; zhrnúť, sumarizovať'

slovin. *jīmāc* verb. 'chytať, uchopovať'; *jīmāc sq čļevā* 'chytiť sa niečoho, pripraviť sa na niečo'; *pējīmāc, pēnīmāc* 'uchopiť, chytiť, zajať; pochopiť'; *přājīmāc* 'prijať'; *vājīmāc* 'vyňať; vyňať z platnosti, urobiť výnimku'; *vūjīmāc* 'odňať, vziať preč, zmenšiť'; *zājīmāc* 'odňať, zmocniť sa'; *zjīmāc* 'sňať; zhrnúť'

plb. *jěmě* 3. sg. pres. 'chytá, berie, zmocňuje sa'; *jěmato-sa* 'chytáte sa'; *jěm* imper. 'chytaj, ber'; *jěmaj-jěg* 'chytaj ho'

Východoslovanské jazyky

strus., rus.-osl. *ѣти, ѣти* verb. 'vziať, brať; chytiť; zmocniť sa; zadržať, zajať; obsadiť; priviesť; dolapiť; dosiahnuť; ovládnuť; objať, obsiahnuť; zasiahnuť; premôcť; prijať'; tiež 'začať, stať sa'

stblr. *узѣти, узѣти* verb. 'vychytiť, schmatnúť, uchopiť'; *узымѣти, узымѣти* 'chytiť, zajať, vziať do zajatia'

ukr. *ѣти* verb. 'začínať, púšťať sa do niečoho'; *ѣти* 'veriť, dôverovať'; k tomu *уѣти, ѣти* 'chytať, brať'; *ѣтисѣ* 'chytiť sa niečoho'; a početné prefixované deriváty *вѣняток, зайѣти, найѣти, обѣти, переѣти, приѣти* atď.

***jarъ(jb)**

Staroslovienčina

stsl. *jarъ* adj. 'prudký, prchký, výbušný, hnevlivý; prísny, tvrdý'

Južnoslovanské jazyky

s./ch. *jâr* adj. 'jarný, letný; siaty alebo sadený na jar; horúci; pren. prudký, vášnivý'; *jâr* m. 'jar; pren. horúčosť, prudkosť, vášeň, zápal'; tiež 'horúci, prudký, krutý; zúrivy'

sln. *jár, -a, -o* adj. 'prudký, zúrivy, hnevlivý'; tiež 'jarný, siaty na jar; narodený alebo vyľahnutý v danom roku, najmä na jar; novozbohatlícky, nedávno patriaci k vyššej spoločenskej vrstve'

Západoslovanské jazyky

č. *jarý* adj. kniž. 'mladý, svieži, bujný, bujarý'

slk. *jarý* adj. 'plný životnej sily, elánu; vitálny, svieži, čulý, veselý'

p. ojed., arch. *jary* adj. 'svieži, čulý, mladý; plný síl, bujný, divoký'; star. tiež 'čistý, priehľadný; silný; horúci'

hl. *jěry* adj. 'trpký; ostrý, rezavý, prenikavý'; *jěrić* 'kriviť sa, prehýbať sa od tepla; bolieť; trápiť sa, zlosť sa'; *jěrosć* 'trpkosť'; *jěrojtosć* 'horkosť, nevoľa'

dl. *jary* adj. 'chtivý, zmyselný; necudný, nemravný'; *jarosć* f. 'chtivosť; smilstvo'

kaš. *jary* adj. 'jarný, tohoročný; svieži, plný síl, čulý; prenikavý, krikľavý'

slovin. *jarí* adj. 'svieži, čulý, vitálny, veselý'

plb. *jormic* m. 'rapír, kord' (**jarъ mečъ* 'ostrý/prudký meč')?

Východoslovanské jazyky

strus., rus.-csl. *ѡръ* m. 'hnev, zlosť'; *ѡръиу* adj. 'nahnevaný, zlostný; hnevlivý, hašterivý, svárlivý; krutý, tvrdý, neľútostný; prísny; spupný, namyslený; smelý, chrabrý, odvážny; silný, prudký'; *ѡро* adv. 'kruto, tvrdo, neľútostne; ostro, prudko, drsne, surovo'; *ѡрость* f. 'hnev, zúrivosť; prudkosť, ohnivosť, výbušnosť, prchkosť; prísnosť, tvrdosť, krutosť; tiež veselosť, radovánky'; *ѡростьиу* 'nahnevaný, zlostný'; *ѡростиуиу* 'hnevlivý, hašterivý, svárlivý'; *ѡритиуа* 'hnevať sa'

rus. *ярыѣ, -ая, -ое* adj. 'zúrivý, besný, rozzúrený, zlostný; vášnivý, horlivý, zaniatený'; tiež 'čistý, žiarivý, blýskavý'; dial. 'živý, rýchly, energický; hnevlivý, prchký; silný, mocný; čistý, holý;

rýchlo a neúnavne pracujúci; nepokrytý snehom (o ľade)'; *яро* adv. 'silno, prudko, veľmi, rýchlo'; *яр* m. 'prudký riečny tok, bystrina; miesto vystavené pôsobeniu vetra'

ukr. *яри́й* 'vyjadrujúci silný hnev alebo zlobu, zúrivy; plný hnevu a rozhorčenia; vášnivý, prudký, zápalistý; veľmi silný, nadmerný vo svojom prejave'

stblr. *яры́й* adj. 'zúrivy, rozhnevaný, hnevlivý; nadmerný, veľmi silný; bujný, pružný, šťavnatý (o zeleni, plodoch)'; *яро́стный, яро́стивый* 'zúrivy, rozzúrený'; *яро́сть, яро́стность* 'zúrivosť, hnev'

blr. *яры́* adj. 'rozhnevaný, zúrivy, hnevlivý; nadmerný vo svojom prejave, veľmi silný; úplne oddaný niekomu alebo nejakej činnosti, horlivý, zanietený'; *яра́ць* f. 'zúrivosť, rozzúrenosť, zloba'; *раз'яры́ць* 'rozzúriť, priviesť do zúrivosti'

****ludъ*, **ludь*, **luda*, **ludo*, **ludъje***

Staroslovienčina

stsl. *ljudъ* m. 'ľud, národ'; *ljudije*, -ii m. pl. 'ľud, ľudia; národ, obyvatelia; zástup, množstvo ľudí; laici, svetskí ľudia'

Južnoslovanské jazyky

b. *люде*, zastar., poet. *люду*, dial. *людя*, *людие* pl. 'ľudia'; kolekt. 'množstvo ľudí, ľud'

m. *лýže* pl. 'ľudia, množné číslo k *човек*'; *нелýže* 'neľudia'; *надлýže* 'nadľudia'; *пралýže* 'praľudia'

s./ch. dial. *ljud* m. 'človek'; dial. *ljúdo* m. 'mohutný, ale nemotorný človek'; *ljűda*, *luda* f. dial. 'veľmi tučný, silný, ale nemotorný človek'

sln. *ljudjé*, -í m. pl. 'ľudia'

Západoslovanské jazyky

č. *lid* m. 'ľud; široké vrstvy spoločnosti; ľudia, zástup, množstvo ľudí'

slk. *ľudia* m. pl. 'ľudské bytosti, osoby; ľudia'; vo funkcii všeobecného podmetu 'mnohí, niektorí, všetci'; expresívne v oslovení 'vy všetci'; historické a dial. varianty *ľude*, *ľudé*, *ľudí*, *ľudej*, *ľidej*, *ľudie*, *ľuďa*

p. *ludzie* pl. 'ľudia'; *lud* 'ľud, národ'; odv. *ludny* 'ľudnatý, plný ľudí'; *ludność* 'obyvateľstvo, populácia'; *ludzki* 'ľudský'

hl. *lud* m. 'ľud, ľudia; včelstvo'; *ludžo* pl. 'ľudia; publikum'; *ludžina* 'dav ľudí, obyvateľstvo'; *ludžisko* 'ľúza'; *ludžacy* 'ľudský'; *ludžić so* 'hemžiť sa ľuďmi'

dl. *lud* m. 'ľud, ľudia; včelstvo'; *ludy* pl. 'národy, kmene; mužstvo, družina; ozbrojený zástup'; *ludny* 'ľudnatý, zaľudnený'; *ludski* 'ľudský; patriaci iným ľuďom, cudzí'; *ludowy* 'ľudový, patriaci ľudu'

kaš. *lud* m. 'ľudia, dav; ľud, národ, kmeň'; *lěze* pl. 'ľudia; domáci, členovia domácnosti vrátane služobníctva'; *lěžkí* 'ľudský, týkajúci sa človeka, vlastný ľudskej prirodzenosti'

slovin. *lűd* m. 'ľud, masa ľudí'

plb. *ľaűdai*, *ľaűdi* pl. 'ľudia; ľud'

Východoslovanské jazyky

strus. *людь* kolekt. 'ľud, národ; ľudia'; *людиѣ, люди* pl. 'ľudia; ľud, národ; slobodné obyvateľstvo; nižšia vrstva obyvateľstva; sluhovia, čelad', otroci; svedkovia; laici, svetskí ľudia; cudzí, iní ľudia'; *людьство* 'laici, svetskí ľudia'; *людьскѣи* adj. 'ľudský, ľudový; verejný, spoločný; svetský, laický'

rus. *люд* m. 'množstvo ľudí, dav, zástup; ľudia'; dial. kolekt. 'ľud, národ'; *людь* 'človek; ľudia, masa ľudí'; *люди* pl. 'ľudia'; *людскóй, людскиѣ* adj. 'ľudský, vlastný človeku; dobrosrdečný, úctivý; dobrý, šetrný; obyčajný; cudzí; dospelý; ľudomilný; ľudnatý'; *людско, людски* adv. 'ako sa patrí ľuďom, po ľudsky; obyčajne; opatrne, taktne, jemne'

ukr. *люд* m. 'ľudia; skupina ľudí patriaca k určitému prostrediu; obyvateľstvo krajiny, národ; zastar. základné pracujúce obyvateľstvo'; *люде* 'ľudia; prostý ľud; muži'

stblr. *люди, лѹди, людзи* pl. 'ľudia; národ, kmeň; obyvatelia; poddaní, feudálne závislé osoby, nevoľní roľníci; sluhovia, čelad'; nižšia vrstva obyvateľstva, prostý ľud; svedkovia; vojaci, vojsko; veriaci, kresťania; manželia, manželský pár'; *людь* kolekt. 'ľudia; ľud, národ, národnosť, kmeň; zhromaždenie, dav; skupina ľudí podľa prostredia, zamestnania alebo vierovyznania'; *людскиѣ* adj. 'ľudský; priaznivý, dobroprajný, dobrý, láskavý, milostivý; svetský'

blr. *люdzi* pl. 'ľudia; iné, cudzie alebo bližšie neurčené osoby; osoby využívané pri určitej činnosti, pracovné sily'; arch. 'sluhovia, paholkovia, nádenníci'

****mьstь* / **mьsta***

Staroslovienčina

stsl. *mьstь*, -i f. 'pomsta, odplata, odplatenie zla za zlo; trest, potrestanie; obrana, ochrana, obhajoba'

Južnoslovanské jazyky

b. *мѣст* f. 'pomsta, odplata za spôsobené zlo; nepriateľstvo, nenávisť, zášť spojená s túžbou po odplate'; *оммѣщавам, оммѣстѣ* verb. 'pomstiť sa, odplácať zlom niekomu, kto spôsobil zlo'; *оммѣщѣние* n. 'pomsta, odplata za spôsobené zlo'

s./ch. star. *mast* f. 'pomsta, odplata, odplatenie'; zriedkavé, doložené najmä u autorov s výrazným cirkevnoslovanským vplyvom

Západoslovanské jazyky

stč. *msta* f. 'pomsta, odplata'

č. *msta* f. 'pomsta, odplata, pomstienie'

slk. *mstva* f. 'pomsta, odplata'; tiež dial. *mstva* 'pomsta'; *pomsta* 'id.'

p. *pomsta* f. 'pomsta, odveta, pomstienie sa'; *zemsta* 'pomsta, odveta, odplata, vyrovnanie účtov'; star. *msta* 'pomsta, odplata'

dl. *msta* f. 'pomsta'; *mscís se* 'pomstiť sa'; *pomscís se* 'pomstiť sa; potrestať'; *pomscíwy* adj. 'pomstychtivý'; *pomscáty* 'bažiaci po pomste'

kaš. arch. *msta* f. 'pomsta'; *mscęc sq* 'mstiť sa'; *pomscęc sq, vēmscęc sq, zemscęc sq* 'pomstiť sa'; *mscěvi* adj. 'pomstychtivý'; *mscěcel* 'pomstiteľ'; *mscěvosc, mscěvota* 'pomstychtivosť'

slovin. **mscāc*/**mscàc* verb.: *nqmscęc sq* 'veľmi sa trápiť, rmútiť'; *pūqmscęc sq, siqmscęc sq* 'trápiť sa, rmútiť sa'

Východoslovanské jazyky

strus. *мѣсть, мьсть* f. 'odplata, odveta; pomsta, odplatenie zla za zlo'; *мсто, мьсто* n. 'trest, potrestanie; pomsta, odplata'; tiež 'túžba po pomste'; *мьстуму, мѣстуму* verb. 'odplácať zlom za spôsobenú urážku; pomstiť sa; trestať'; tiež 'chrániť, brániť, obhajovať'; *мьстумися* 'pomstiť sa za seba; dostávať odplatu, byť trestaný'

rus. *мѣсть* f. 'úmyselné spôsobenie zla niekomu ako odplata za spôsobené zlo alebo urážku'; dial. 'odplata zlom za zlo, urážkou za urážku'; *мста* f. 'pomsta'; *мстѹмь* verb. 'pomstiť sa,

vykonávať pomstu'; dial. *месту́ть, мсту́ть* 'odplácať zlom za zlo, odplácať za urážku'; *мсту́ться* 'mstiť sa'

ukr. *мсту́ти* verb. 'mstiť sa, vykonávať pomstu nad niekým alebo niečím'; *мсту́тися* 'mstiť sa'; k tomu *ме́сник* 'pomstiteľ', *месть* 'pomsta', *мсту́вий* 'pomstychtivý'

stblr. *месть* f. 'odplata, pomsta; trest, potrestanie'; *мстѣти* 'pomstiť sa'; *мста* 'pomsta'; *пóмста* 'pomsta, odplata, trest'; *помстѣтель* 'pomstiteľ'; *пóмстити, помститъ* 'pomstiť sa, odplatiť pomstou'

blr. *пóмста* f. 'odplata za spôsobené zlo; túžba pomstiť sa'; *кро́ўная пóмста* 'krvná pomsta, pomsta zabitím za zabitie príbuzného'

***ostrъ(jь)**

Staroslovienčina

stsl. *ostrъ* adj. 'ostrý, nabrúsený, zahrotený; dvojsečný; drsný, hrboľatý, nerovný'

Južnoslovanské jazyky

b. *óstrъ, -mpa, -mpo* adj. 'ostrý, zahrotený, špicatý; nabrúsený, dobre režući; tvrdý, pichľavý; prudký, prenikavý, veľmi silný; drsný, studený (o počasí); bystrý, prenikavý (o zmysloch, rozume); prísny, tvrdý, nevlúdny, konfliktný; sarkastický, uštipačný; intenzívny, prudký; akútňy'

m. *óstarъ* adj. 'ostrý, majúci tenký hrot, hranu alebo ostrie, schopný bodat alebo rezať; tvrdý, drsný; prudký, prenikavý, veľmi silný (o vetre, vzduchu, bolesti, chlade, zvuku); bystrý, prenikavý; silný, ostrý (o vône); prísny, krutý (o človeku); uštipačný, sarkastický; silno, výrazne prejavenný; prudko meniaci smer; ostrouhly'

s./ch. *ðštar*, dial. *ostar* adj. 'ostrý'

sln. *óster, -tra, -tro* adj. 'ostrý, dobre režući, sekajúci alebo bodajúci; zahrotený; výrazne ohraničený; veľmi citlivý na podnety; prísny, neľútostný; silný, intenzívny, výrazný; bystrý, prenikavý'

Západoslovanské jazyky

č. *ostrý* adj. 'ostrý, nabrúsený; zahrotený, špicatý; drsný, hrboľatý; ťažký, nesnadný; prísny, tvrdý, krutý; prudký, silný, intenzívny; prenikavý; štipľavý, kyslý; bystrý, hlboko chápaný, prenikavý; rýchly, rázny; energický; výrazný, jasný, zreteľný'

slk. *ostrý* adj. 'ostrý, nabrúsený; zahrotený, špicatý, pichľavý; drsný, hrboľatý; studený, drsný; prenikavý, bystrý (o zraku, sluchu, rozume); silný, prudký, intenzívny; rýchly, rázny; ťažký, namáhavý; prísny, tvrdý, krutý, neľútostný; energický, rozhodný; výrazný, zreteľný'; *ostrosť* 'ostrosť; drsnosť; bystrosť, prenikavosť; intenzita; prísnosť, tvrdosť, krutosť'

p. *ostry* adj. 'ostrý'

hl. *wótry* adj. 'ostrý, rezný, špicatý; hlasný'; *wótrę* adv. 'hlasno'; *wótro* adv. 'ostro, rezavo'; *wótrość* 'ostrosť, prenikavosť, drsnosť'; *wótręć* 'ostrieť, brúsiť, obtiahnuť ostrie, strúhať'

dl. *wótšy* adj. 'ostrý, dobre režući; špicatý, ostro zakončený; piskľavý, hlasný; prudký; presný; dobrý, bystrý (o sluchu a zraku); energický; prísny, striktný; prudký, neľútostný'; *wótšosć* 'ostrosť; tvrdosť, prísnosť'; *wótšo* 'ostré; ostrosť, ostrie'; *wótšis* 'ostrieť, brúsiť, špicatiť'

kaš. *ostri* adj. 'ostrý; rýchly, náhly, prudký; prísny, tvrdý; prenikavý, nepríjemný, studený, mrazivý; ťažký (o chorobe); ostrý na chuť alebo čuch; zahrotený'; *ostro* adv. 'rýchlo; prudko; ostro; veľmi prísne; ťažko (o chorobe)'; arch. *ostrota* 'prísnosť, neľútostnosť; náhlivosť, zhon'

slovin. *vùǫstri* adj. 'ostrý; rýchly'; *vùǫstrȅsc* 'ostrošť; rýchlosť'

plb. *vãstrügä, vãstrüg* 'ostroha, kohútia ostroha'

Východoslovanské jazyky

strus., rus.-csl. *острый, острѣи* adj. 'ostrý, nabrúsený; zahrotený; bodavý, rezný; drsný, hrboľatý, pichľavý; prudký, prenikavý; krutý, nemilosrdný, prísny; bystrý, prenikavý; pozorný, vnímavý; rýchly'; *вострый* 'ostrý, zahrotený; rýchly'; *острѣи* 'ostrieť, brúsiť; vzbudzovať, rozčuľovať, vzrušovať'; *острумѣа* 'byť ostrený, pripravovať sa (o zbraniach); vzrušovať sa'

rus. *острый* adj. 'ostrý, nabrúsený; zahrotený; jemný, vycibrený; bystrý, prenikavý, chápavý; štipľavý, pálivý; výrazný, uštipačný, sarkastický; veľmi silný, intenzívny'; dial. 'živý, pohyblivý, rýchly; smelý, nezbedný; zlostný, jedovatý; prudký, prenikavý; nebezpečný; obratný, šikovný; chápavý, rozumný; namyslený, drzý'; dial. *востроу* 'ostrý; bystrý, dôvtipný, pohotový; schopný, zručný; smelý, živý; rýchly, pohyblivý; uštipačný; prenikavý; štipľavý, trpký'

ukr. *зострий* adj. 'ostrý, majúci pichľavý koniec alebo reznú hranu; zahrotený; bystrý, prenikavý; rozhodný, prudký, hrubý; vtipný, dôvtipný; silno pôsobiaci na zmysly, štipľavý, korenistý; veľmi silný, prudko sa rozvíjajúci, intenzívny'

stblr. *острый, острий* adj. 'ostrý, majúci pichľavý koniec alebo reznú hranu; silno pôsobiaci na zmysly; prísny, drsný, ťažký; vtipný, bystrý'; *вострый* 'ostrý; krutý, uštipačný'; *остро* adv. 'ostro; rozhodne a neľútostne; prenikavo, pozorne; asketický'

blr. *востры* adj. 'ostrý, zahrotený; zužujúci sa ku koncu; silno a výrazne pociťovaný alebo prejavovaný; bystrý, prenikavý; vtipný, uštipačný; štipľavý, korenistý; akútne, prudký; veľmi napätý, kritický'

***orsti (se)**

Staroslovienčina

stsl. *rasti* verb. 'rásť, vyrastať, dorastať; zväčšovať sa, pribúdať; vznikať, rodiť sa; klíčiť, pučať; prospievať, napredovať, rozvíjať sa'

Južnoslovanské jazyky

b. *pacmъ, -ешъ* verb. 'rásť (o rastline); vyrastať, klíčiť, dorastať; rozrastať sa, zväčšovať sa, množiť sa, narastať, hromadiť sa, zosilňovať sa'; *pacmá* 'rásť; rásť, vyrastať (o rastlinách); zväčšovať sa'; *pacméж* m. 'rast, zväčšovanie organizmu alebo jeho častí v procese vývoja; vyrastanie, klíčenie; zväčšovanie územia alebo počtu; nárast množstva, hodnoty, príjmov, cien a pod.; pren. profesijný alebo duchovný rast, zdokonaľovanie; rozvoj, pokrok'; *нара́стване* n. 'narastanie, zväčšovanie'

m. *пácmе* verb. 'rásť, stávať sa väčším v dôsledku životného procesu'; *pacm* m. 'vzrast, postava'; *пópacm* m. 'rast, zväčšovanie výšky, počtu, množstva alebo hodnoty'; *пácmеж* m. 'rast, proces vývoja živých organizmov; zväčšovanie počtu alebo množstva; zosilňovanie, upevňovanie, rozkvet; pren. pozdvihnutie, zdokonaľovanie, dosahovanie vyššieho stupňa vývoja'

s./ch. *rásti, rástêm* verb. 'rásť'; dial. *rasti, rastêm* 'rásť'

sln. *rásti, rástem* verb. 'rásť, stávať sa väčším alebo vyšším prirodzeným životným vývojom; prežívať obdobie rastu a dozrievania; vyskytovať sa, rásť na určitom mieste (o rastline); zväčšovať sa rozsahom alebo počtom'

Západoslovanské jazyky

č. *rósti, růst* verb. 'rásť, vyrastať; rozrastať sa, šíriť sa; rozmnožovať sa; zdokonaľovať sa'; *růst* m. 'rast, vzrast; prirodzené zväčšovanie a vývoj organizmu; zväčšovanie objemu, rozsahu, množstva, intenzity alebo významu; dosahovanie vyššieho stupňa vývoja; postava, vzrast'

slk. *rásť, rastnúť* verb. 'rásť, prirodzeným vývojom sa zväčšovať, vyvíjať a silnieť; vyrastať, dospievať; vyskytovať sa, rodiť sa, dariť sa; zveľaďovať sa, vzmáhať sa, rozrastať sa; zväčšovať objem, význam, hodnotu alebo intenzitu; zdokonaľovať sa vo vývine'

p. *róśc, rosnyć* verb. 'rásť'; dial. *rosnyć* 'rásť'

hl. *rośc* verb. 'rásť, pribúdať'; *róst* m. 'vzrast; rast rastlín, rast'; *roslina* 'rastlina, porast'

dl. *rośc* verb. 'rásť'; *roslina* 'rastlina, porast'; *zrost* 'vzrast, telesná postava, stavba tela'; *narostk* 'mladý porast, omladina; nárast, prírastok'

kaš. *rosc*, *rosnȋc* verb. 'rásť'; tiež 'kysnúť, dvíhať sa (o ceste); stúpať (o morskem prílive); pribúdať (o mesiaci)'; *rosŕi* adj. 'vysoký, urastený, statný'

slovin. *rȕesc* verb. 'rásť'; *dȕeresc* 'dorásť do určitého bodu', *nȕdr̕esc* 'dorásť', *nȕr̕esc* 'narásť, vyrásť', *př̕er̕esc* 'prerásť; predbehnúť rastom', *rȕezr̕esc sq* 'rozrásť sa, prudko vyrásť', *vȕr̕esc* 'vyrásť, vyrastať; rásť do výšky', *vř̕r̕esc* 'vyrásť, dorásť', *zrȕesc sq* 'zrásť, zrastať'

plb. *rũst* verb. 'rásť'

Východoslovanské jazyky

strus., rus.-csl. *pacmu*, *posmu*, *posmъ* verb. 'rásť, vyrastať; vyvyšovať sa, zvelebovať sa; zdokonaľovať sa; silnieť, zosilňovať sa; rozširovať sa, šíriť sa; rásť (o rastlinách); nadobúdať rastom určitú podobu; obrastať, zarastať; vytvárať niečo vo veľkom množstve'; *pacmucя*, *posmucя* 'množiť sa, rozmnožovať sa; zväčšovať sa, šíriť sa, rozširovať sa'; strus. *pacmumu*, *posmumu* verb. 'nechávať rásť; pestovať, vychovávať, odchovávať; vytvárať, spôsobovať, vyvolávať'; tiež 'ukladať na úroky, vyberať úroky'; *pacmъ*, *posmъ* 'vzrast, postava, výška; vek; prírastok, zisk, úrok'

rus. *pacmú* verb. 'rásť, zväčšovať sa životným procesom, dospievať; vyrastať; zväčšovať sa počtom alebo rozmermi; pribúdať, rozširovať sa, rozvíjať sa; zdokonaľovať sa; rásť, vyskytovať sa (o rastlinách)'; dial. *posmъ*, *pócmu*, *pэcmъ* 'rásť, vyrastať, dospievať'

ukr. *pacmú* verb. 'rásť do výšky alebo dĺžky; dospievať; zväčšovať sa kvalitatívne, rozsahom, objemom alebo množstvom; silnieť; šíriť sa, aj o povesti alebo sláve; pren. kultúrne alebo morálne rásť'; k tomu *posmúmu*, *вúposmu*, *вурóщувати*, *зpicm*, *прúpicm*, *пáposmok*, *вíðposmok*, *picm*, *зáposmi* a i.

stblr. *posmî* verb. 'vznikať, brať počiatok; šíriť sa, vyskytovať sa (o rastlinách)'

blr. *pacuî* verb. 'rásť'; pren. 'zdokonaľovať sa, rozvíjať sa'; dial. *pacuî*, *pэcuî* 'rásť; dospievať; kysnúť, dvíhať sa (o ceste)'; *póclík*, *pócuik* 'výhonok, klíček'

****ortъ***

Staroslovienčina

stsl. *ratъ*, *-i* f. 'vojna, boj, bitka, zápas; vzbura, povstanie; vojsko, vojenský oddiel; nepriateľské vojsko, nepriatelia'

Južnoslovanské jazyky

b. arch. *pám* f. 'vojna, boj'

m. arch. *pam* f. 'vojna, boj'

s./ch. *răt* m. 'vojna, boj'

sln. dial. *rat* 'vojna, boj'

Západoslovanské jazyky

—

Východoslovanské jazyky

strus. *памъ* f. 'vojna, boj; bitka, zápas, potýčka; útok, nájazd, vpád; spor, zvada, roztržka, nezhoda, rozbroj; vnútorný boj; protivník, súper, nepriateľ; vojsko, bojový oddiel, vojenské šíky'; *памъ бороти*, *памъ брати* 'bojovať, biť sa'; *памъ взяти* 'začať vojnu, vytiahnuť do vojny'; *памъ държати* 'viest' vojnu'; *изгонянаъ памъ* 'nájazd, vpád, prepad'; tiež 'nepriateľstvo', azda 'bieda, nešťastie'; *памъникъ*, *ратникъ* m. 'vojak, bojovník; nepriateľ, protivník, súper; odporca'; *иконьныиу памъникъ* 'ikonoborec'; *памъныи*, *ратный* adj. 'vojnový, vojenský, bojový; súvisiaci s vojnou; bojovný; pripravený a vystrojený na vojnu; bojujúci; nepriateľský, nevraživý'; substantivizovane 'nepriateľ, protivník; vojak, bojovník', pl. 'vojsko'; *памъныиу богъ* 'boh vojny'; *памъныиу князь* 'vojvodca, veliteľ vojska'; *въ ратномъ (дѣлѣ)* 'vo vojne, počas vojny'; *памъствовати*, *памъствязю* verb. 'bojovať, bojiť sa, bojovať proti niekomu alebo niečomu'

rus. arch., poet. *памъ* f. 'vojsko, vojenský oddiel; bitka, vojna'; *ратник* m. 'vojak, bojovník'; histor. 'radový vojak domobrany'; *ратный* adj. 'vojenský, bojový'

ukr. *памъ* f. 'vojsko, ozbrojený oddiel; slávnostné pomenovanie vojska; bitka'; pren. 'veľké množstvo osôb alebo predmetov'; k tomu *ратник* 'bojovník, vojak'

stblr. *памъ* f. 'vojsko; vojna, bitka'

blr. *раць* f. 'vojsko, vojenský oddiel; bitka, vojna'; pren., hovor. 'veľký zástup, veľké množstvo ľudí alebo niečoho'; *ратник* 'domobranec', tiež 'veľký obyčajný sled'; *ратны* 'vojenský', tiež 'nájomný'; *ратаваць* 'bojovať; robiť hluk, biť iných; spôsobovať nepokoj'

***ertь**

Staroslovienčina

stsl. *retь*, -i f. 'horlivosť, zápal, snaživosť, úsilie; súťaženie, súperenie, pretekánie sa; svár, spor, roztržka'

Južnoslovanské jazyky

–

Západoslovanské jazyky

–

Východoslovanské jazyky

strus., rus.-csl. *реть* f. 'horlivosť, snaživosť, usilovnosť; súťaženie, pretekánie sa, súperenie; napodobňovanie, túžba vyrovnať sa niekomu; rozpor, rozbroj, roztržka, konflikt, spor'; *ремуо* adv. 'usilovne, snaživo, horlivo'; *рему* verb. 'nabádať, povzbudzovať, nútiť, hnať, presviedčať; starať sa, opatrovať, rozmaznávať, zahrnovať láskou; súťažiť, pretekať sa'; *ремуся* verb. 'súťažiť, pretekať sa, súperiť, napodobňovať; usilovať sa, snažiť sa, hnať sa za niečím; dokazovať, hádať sa, vadiť sa, debatovať'; v staršom doklade tiež 'podriaďovať sa, podliehať'; strus. *ремовати* verb. 'súperiť, bojovať; súťažiť, pretekať sa, napodobňovať; usilovať sa, snažiť sa, horliť'; *ремоваться* 'súťažiť, pretekať sa, napodobňovať; mať túžbu, náklonnosť'; *ретьствовати* verb. 'súťažiť, pretekať sa'; *ретьвнѣи* adj. 'sporný'; *ретьный* adj. 'hašterivý, hádavý, zádrapčivý'; *ретьвыѣ* adj. 'horlivý, usilovný; horúci, vrúcny, zápalistý'; *ретьвое сердце* 'vášnivé, búrlivé, zápalisté, horúce srdce'; substantivizované *ретьвое* 'srdce'

rus. arch., hovor., dial. *ретьвыѣ*, *ретьвоѣ* adj. 'horlivý, snaživý, usilovný; bujný, temperamentný (o koni)'; *ретьваться* 'horliť, zápalisto sa do niečoho púšťať; hnevať sa'

ukr. *ретьмися* verb. 'biť sa, bojovať, zápasiť'; hovor. *ретьвиѣ* adj. 'horlivý, snaživý; bujný (o koni)'; kniž., poet. 'vášnivý, planúci (o srdci)'

stblr. *реть* f. 'hádky, spor, svár'

blr. dial. *ретьвыѣ* adj. 'bujný'

****ръtati*, **pytati***

Staroslovienčina

stsl. *pytati* verb. 'skúmať, preskúmavať, skúšať, preverovať'; 'vypytovať sa, pýtať sa, zisťovať';
part. préz. pas. *pytajemyj* 'žiaduci, žiadaný'

Južnoslovanské jazyky

b. *opímam, opútam* verb. 'skúšať, preverovať, preskúšavať; zisťovať vlastnosť alebo spôsobilosť niekoho/niečoho; pokúšať sa, robiť pokus'; zastar., dial. *opúтyвам, opúтам* 'pýtať sa, vypytovať sa na niekoho alebo niečo'

m. *испúмыва* verb. 'skúmať, skúšať, preverovať, podrobovať skúške; zisťovať'; *úcnuma* 'preskúšať; vykonať vyšetrovanie, preskúmanie; preveriť, vyskúšať'; popri tom *прáшыва*, *прáша* 'pýtať sa, vypytovať sa; zisťovať, skúmať pomocou otázok'

s./ch. *pítati* verb. 'pýtať sa, vypytovať sa'

sln. star. *pítati* verb. 'pýtať sa'

Západoslovanské jazyky

stč., č. *ptáti*, *pytati*, *pýtati*; *ptáti se* verb. 'pýtať sa; hľadať, vyhľadávať; žiadať, požadovať; pátrať, zisťovať, odhaľovať; skúmať, spytovať; premýšľať; žiadať, túžiť po niečom'; *ptáti se* tiež 'dožadovať sa; preskúmať, posudzovať', dial. 'žiadať, prosiť; žobrať'

slk. *pýtať* verb. 'žiadať, požadovať; prosiť; domáhať sa; žobrať; žiadať niekoho za manželku';
pýtať sa 'klásť otázky, spytovať sa; vypytovať sa, vyzvedať sa; prosiť, žiadať o dovoľenie;
 zaujímať sa, prezvedať sa'

hl. *pytať* verb. 'pýtať sa; hľadať, vyhľadávať; žiadať; prahnúť, usilovať sa o niečo; starať sa'; *spytať* 'skúšať'; *wupytať* 'vybrať'; *woptať* 'okúsiť, vyskúšať'; *pytany* 'hľadaný'

dl. *pytaš* verb. 'pýtať sa; hľadať, vyhľadávať'; *spytaš* 'podrobiť skúške, preskúšať; uviesť do pokúšenia'; *pytany* 'hľadaný; vyhľadávaný, obľúbený'; *pytař* 'hľadač, pátrač'

kaš. *pětac* *sq* verb. 'pýtať sa, informovať sa; vypočúvať, skúšať'

slovin. *pãtãc* (*sq*) verb. 'pýtať sa'; *døpãtãc* 'dozvedieť sa, vyzvedieť'; *napãtãc* 'vypytovať sa, veľa sa pýtať'; *přepãtãc*, *røspãtãc* 'preskúmať, prešetriť'

Východoslovanské jazyky

strus., rus.-csl. *пыітати, пыітаю* verb. 'pýtať sa, vypytovať sa; vyzvedať, zisťovať; vypočúvať; diskutovať, rozoberať; skúmať, preskúmavať, bádať; študovať, prenikať do niečoho; skúšať, zakusovať; pokúšať sa, usilovať sa'; *междѣ собою пыітати* 'navzájom sa vypytovať; uvažovať, rozprávať sa, debatovať'; *испытати, испытание* 'preskúmať, skúmať; preveriť; skúška', neskôr aj 'mučenie, výsluch, tortúra'

rus. *пытать, испытать* 'id.'

ukr. *пита́ти(ся)* verb. 'pýtať sa; snažiť sa niečo dozvedieť; žiadať o dovoľenie alebo súhlas'

stblr. *пытáти* verb. 'pýtať sa, klásť otázku; prejavovať želanie niekoho vidieť, hľadať niekoho; prosiť, obracať sa s prosbou; požadovať, nútiť; preverovať, skúšať'; *пытáтися* 'vypytovať sa; zisťovať, skúmať, študovať'

blr. *пытáць* verb. 'obracať sa na niekoho s otázkou; pýtať sa; prosiť o dovoľenie, obracať sa s prosbou; požadovať'; *пытáцца* 'pýtať sa', zastar., dial. *пытáць, спытаць* 'pýtať sa, vypočúvať; skúšať, začínať, odhodlávať sa'

****stati***

Staroslovienčina

stsl. *stati* verb. 'stanúť, postaviť sa; obstúpiť, obklopiť; postaviť sa proti niekomu, postaviť sa na odpor, povstať; vstať, vztýčiť sa; vystúpiť, predstúpiť, zjaviť sa; postaviť sa za niekoho, zastať sa ho; zostať, zotrvať; zastaviť sa; ustať, prestať; stať sa niečím; stať sa, nastať; obstáť, vytrvať'

Južnoslovanské jazyky

b. *стáна, стáнеш* verb. 'stať sa, premeniť sa na niečo; vstať, postaviť sa; prihodiť sa, nastať'; *въстáвам, въстáна* verb. 'povstať, začať alebo viesť ozbrojený boj; rozhodne vystúpiť proti niekomu alebo niečomu, postaviť sa na odpor'; pren. 'znovu vzniknúť, zjaviť sa, ožiť v pamäti'

m. *стáне* verb. 'stanúť, postaviť sa; stať sa'; *стáнува* verb. 'stávať sa, diať sa; vstávať'; k tomu *станýвање* 'stávanie, vstávanie; stávanie sa niečím', *вóстане* 'povstať, začať ozbrojený boj', *востáние* 'povstanie'

s./ch. *stàti, stànēm* verb. 'zastaviť sa; postaviť sa, vstať'

sln. *státi, stānem* verb. 'stáť, nachádzať sa vo vzpriamenej polohe; zotrvať na mieste'

Západoslovanské jazyky

č. *stát (se), stanu (se)* verb. 'stanúť, postaviť sa, zastaviť sa; stať sa, nastať'

slk. *stať (sa), stanem (sa)* verb. 'stanúť, postaviť sa; zastaviť sa; stať sa, nastať, prihodiť sa'

p. *stać (się), stanę (się)* verb. 'stanúť, postaviť sa; zastaviť sa; stať sa, nastať'

hl. *stać* verb. 'stáť'; *stać so* 'stať sa, udiat sa'

dl. *staś (se), stanu (se)* verb. 'stanúť, postaviť sa; stať sa'

kaš. *stac* verb. 'stať, stáť'; *stac sq* 'stať sa'; porov. *stojec* 'stáť; byť ustanovený; rásť (o rastlinách); peniť sa, búriť sa (o mori)'

slovin. *stāc sq, fstāc sq* verb. 'stať sa, udiat sa'; *fstāc, vāstac* 'vstať'; v početných prefixovaných odvodeninách tiež 'dostať, získať; oslobodiť sa; nasledovať; odvážiť sa; pridať sa, súhlasiť; zastaviť sa; prestať; rozísť sa; zostať'

Východoslovanské jazyky

rus. *стать, стáну, стать(ся)* verb. 'stanúť, postaviť sa; zastaviť sa; zaujať určité postavenie; začať; stať sa'

ukr. *ста́ти* verb. 'postaviť sa, zaujať vzpriamenú polohu; začať určitú činnosť; zastaviť sa; prestať fungovať; rozmiestniť sa, zaujať miesto; dočasne sa niekde usadiť; zaujať bojové postavenie'; k tomu *вста́ти, повста́ти, присто́яти, розста́тися* a i.

stblr. *ста́ти, стати́* verb. 'postaviť sa, zaujať vzpriamenú polohu; zastaviť sa; rozmiestniť sa; zjaviť sa; vzniknúť, nastať; začať; vystúpiť proti niekomu; zastať sa niekoho; udiť sa; stať sa, premeniť sa na niečo; stať sa niekým; skončiť, zaniknúť'; *ста́тися* 'stať sa' a i.

blr. *стаць* 'postaviť sa; zastaviť sa; zaujať miesto alebo postavenie; začať; stať sa'; *стаць на нóгі* 'osamostatniť sa, dospieť', *стаць у стро́й* 'stať sa schopným činnosti', *стаць на ва́хты* 'začať obetavo pracovať'

***svęťb**

Staroslovienčina

stsl. *svęťb* adj. 'svätý, božský; vyvolený, Boží, Bohu zasvätený; spravodlivý; blahoslavený; posvätný'

Južnoslovanské jazyky

b. *свѣтъ* adj. 'svätý, posvätný'

m. *свѣтъ* adj. 'svätý, božský, predmet náboženskej úcty'; pren. tiež 'drahý, vzácny, nedotknuteľný; ušľachtilý, vznešený'

s./ch. *svęť* adj. 'svätý; heilig, sanctus'

sln. *svęť* adj. 'svätý; hodný úcty pre svoju dokonalosť; súvisiaci s Bohom, svätcami a náboženskými obradmi; cnostný; veľmi vzácny'; Pleteršnik *svęť* 'heilig'

Západoslovanské jazyky

č. *svatý* adj. 'svätý; cnostný, mravný, dokonalý; súvisiaci s Bohom a náboženstvom; nadovšetko drahý, ctený, posvätný'

slk. *svätý* adj. 'svätý; bohobojný, počestný, mravne dokonalý; posvätný, vzácny, nedotknuteľný'; tiež 'vznešený, slávnostný, slávny, veľký; spravodlivý, oprávnený; úplný, dokonalý'

p. *święty* adj. 'svätý' (< *'mocný vo vzťahu k mági')

hl. *swjaty* adj. 'svätý'; *swjatosć* 'svätosť', *swjećić* 'posvätiť, vysvätiť, osláviť'

dl. *swęty* adj. 'svätý; blažený; vážny'

kaš. *śwqti* adj. 'cnostný, spravodlivý; svätý, kanonizovaný; predmet náboženskej úcty'

slovin. *svjqtí* adj. 'svätý'; *svjqtńí* 'svätý, posvätený'

plb. *sjõtę, svqťę* adj. 'svätý'; *sjõtę* verb. 'svätí, oslavuje'; *sjotü* 'sviatok'

Východoslovanské jazyky

strus., rus.-csl. *свѣтъиу* adj. 'dokonalý, naplnený svätosťou (o Bohu); čistý, nevinný, nepoškvrnený, bezúhonný, spravodlivý, bohobojný; posvätený, svätý; náboženský, posvätný'; substantivizované 'svätec, spravodlivý'

rus. *святой* adj. 'svätý; súvisiaci s Bohom a náboženstvom; posvätný; mravne čistý, bezúhonný; vzácny, nedotknuteľný'

ukr. *святый* adj. 'súvisiaci s náboženstvom a Bohom; obdarený božskou silou; posvätený; spravodlivý, nepoškvrnený'; pren. 'morálne čistý, ušľachtilý, bezchybný; vzácny, nedotknuteľný'

stblr. *святый, светый, свѣнтый* adj. 'svätý; obdarený Božou silou; uctievaný; zasvätený vysokej veci; nedotknuteľný'

blr. *святый* adj. 'svätý, obdarený absolútnou dokonalosťou, čistotou a božskou silou'; pren. 'mravne bezúhonný; ušľachtilý, čistý, vznešený; vážený, drahý; nedotknuteľný'

***tǫgъ / *tǫga**

Staroslovienčina

stsl. *tǫga* f. 'ťažkosť, útrapa, trápenie; úzkosť, tieseň, sklúčenosť, žiaľ'

Južnoslovanské jazyky

b. *мѣза* f. 'žiaľ, smútok, zármutok, clivota'

m. *máza* f. 'hlboký duševný žiaľ, smútok'

s./ch. *túga* f. 'tieseň, strach, hrôza; žiaľ, trápenie, zármutok'

sln. *tóg*, -a, -o adj. 'tuhý, pevný; taký, ktorý pôsobením sily nemení tvar; ťažko pohyblivý; neprispôsobivý'; staršie *tôg* 'napätý, pevný'; *tóga* f. 'žiaľ, smútok', staršie tiež 'nehybnosť, strnulosť'

Západoslovanské jazyky

č. *tuhý* adj. 'tuhý, pevný; ťažký, náročný; neprístupný, nepoddajný; krutý, nemilosrdný, neúprosný'; *touha* f. 'túžba, clivota; žiaľ, zármutok, starosť'

slk. *tuhý* adj. 'pevný, tvrdý; trvalý, stály; intenzívny, veľký, silný; prísny, ťažký; odolný, vytrvalý, nezmar; horlivý, oduševnený; vášnivý, náruživý; prudký, rýchly', staršie 'zachovávajúci mravné normy, poctivý (o človeku)'; *túha* f. poet. 'túžba'

p. *tęgi* adj. 'pevný, tuhý; silný, mocný, robustný, statný; intenzívny'; *tęgość* 'pevnosť, robustnosť'

hl. *tuhi* adj. 'tvrdý, tuhý, nepružný'; *tuha* 'dusno, horúčava, úzkosť'; *tuža* 'smútok, žiaľ, úzkosť'; *tužba* 'túžba'; *tužiť* (so) 'upevniť, napnúť', ale tiež 'zarmútiť, strašiť, obmedziť, tlmiť'

dl. *tuža* f. 'smútok, zármutok, žiaľ; tieseň, trápenie'; *tužys* verb. 'smútiť; zarmútiť'; *tužny* adj. 'smutný, zarmútený, utrápený, skleslý'

kaš. *tągi* adj., zried. 'silný, mocný; prudký'

slovin. *tqǵjǵ* adj. 'hrubý, statný, zdatný, silný; tvrdý, väzký'; *tqǵθ* adv. 'silno, poriadne, zdatne'

Východoslovanské jazyky

strus., rus.-csl. *мѣзѣиу*, *мѣзѣиу* adj. 'pevný, silný, tuhý, tvrdý'; navyše 'nespútaný, bujný, neskrotný, bezuzdný'; strus. *мѣза*, *мѣза* f. 'útlak, ťarcha, bremeno, jarmo; utrpenie, trápenie;

clivota, sklúčenosť, smútok; bieda, nešťastie; vyčerpanie'; *мѣжати, мѣжати* 'utláčať, zotročovať'; *мѣжати, мѣжати* 'smútiť, trpieť', ale tiež 'hnevať sa, mrzieť sa'

rus. *мызѡѡ* adj. 'pevný, tuhý, pružný, tvrdý; silno napnutý alebo stiahnutý; nepoddajný'; pren. 'skúpy, nepoddajný; ťažký, pomalý'

ukr. *мызѡѡ* adj. 'silno napnutý; pevný, hustý, tvrdý; plný sily a pevnosti; ťažko stlačiteľný alebo rozťahnutelný; nepoddajný'

stblr. *мызѡѡ* adj. 'pevne, úplne napnutý'; tiež 'silný, pevný; skúpy, nepoddajný'

blr. *мызѡѡ* adj. 'pevne napnutý; husto spletený; plný, pružný, pevný; ťažko stlačiteľný alebo rozťahnutelný; vyznačujúci sa veľkou silou; napätý; nepoddajný'; dial. tiež 'tvrdý, svalnatý'

***vēt'bjb**

Staroslovienčina

stsl. *vēštii* adj. 'väčší; väčší rozsahom, množstvom alebo mierou; vyšší; dokonalejší; významnejší, váženejší'

Južnoslovanské jazyky

s./ch. *věcī, věkšī* adj. 'väčší'

sln. star. *věči* adj. 'väčší'; sln. *věčji* adj. 'väčší'; sln. star., dial. *věkši* adj. 'väčší'

Západoslovanské jazyky

stč. *věcí, věčší, větší* adj. 'väčší'

č. *větší* adj. 'väčší'

slk. *väčší* adj. 'väčší'; dial. *vekši* 'väčší'

stp. *więcszy, więtszy* adj. 'väčší'

p. *większy* adj. 'väčší'; dial. *wiynkszy* 'väčší', *więkse* 'väčšie'

hl. star. *wječ(š)i* adj. 'väčší'; hl. *wjetši* adj. 'väčší'; *wjetšić* 'zväčšiť, rozšíriť'; *wjetšina* 'väčšina, prevaha, majorita'; *wjetšosć* 'väčšia veľkosť'

dl. *wěťsy* adj. 'väčší'; dial. *wěkšy* 'väčší'; *wěťsego* adv. 'väčšinou, spravidla'; *wěťsyna, wěťšnosť* 'väčšina'

kaš. *víkši, vqkši* adj. comp. 'väčší; veľmi veľký, obrovský; bohatý, hojný; značný silou alebo intenzitou; dospelý'

slovin. *vjītšī* adj. comp. 'väčší'

plb. *navqč* adv. superl. 'najviac' (kompar. **vqč*)

Východoslovanské jazyky

strus. *вячуи, вячышuu, вятшuu* adj. 'väčší'

rus. kniž., zastar. *вящуи* adj. 'väčší, silnejší; významnejší, závažnejší'

***volsti, *voldq**

Staroslovienčina

stsl. *vlasti* verb. 'vládnuť, panovať; mať moc, ovládať, spravovať'

Južnoslovanské jazyky

b. *власть* f. 'moc, vláda; politická moc, štátna správa; právo a možnosť niekomu rozkazovať a podriaďovať ho svojej vôli; silný vplyv'; *владѣние* n. 'územie pod niečou mocou alebo správou; majetok, vlastníctvo; držba; zastar. moc, panovanie, vláda'; *владѹчество* n. 'moc, panstvo, nadvláda'

m. *владѣе* verb. 'držať pod svojou mocou; vládnuť, panovať; spravovať, riadiť; ovládať, vedieť používať; ovládať jazyk; dominovať, prevládať'; *власть* f. 'moc, vláda; právo a možnosť niekomu rozkazovať; sila, autorita'; *влада* f. 'vláda'; *владар* m. 'vládca, panovník, pán, monarcha, kráľ, cár'; *владѣние* n. 'spravovanie, držba, výkon práva'; *владѣење* n. 'vládnutie, spravovanie, panovanie'

s./ch. *vládati* verb. 'vládnuť, panovať'

sln. *vládati* verb. 'vládnuť, panovať; riadiť; spravovať; vlastniť; ovládať'

Západoslovanské jazyky

stč. *vlásti, vladu* verb. 'vládnuť; môcť hýbať časťami tela; ovládať, vedieť'

č. *vládnúti, vládnouti* verb. 'vládnuť, panovať; mať niečo vo svojej moci; riadiť; mať rozhodujúci vplyv; ovládať, premáhať; disponovať, vlastniť; vedieť niečo používať; môcť hýbať telom alebo jeho časťami; môcť, byť schopný'

slk. *vládnúť* verb. 'vládnuť, panovať; mať rozhodujúcu moc alebo vplyv; byť pánom, vlastníkom; vlastniť; ovládať niečo, byť v niečom zbehlý; mať silu alebo schopnosť niečo vykonávať; prevládať, panovať'

p. *władza, włodza* f. 'moc, vláda; úrady'; *włóść* f. 'majetok, panstvo, dŕžava, pozemkové vlastníctvo'; dial. *włada* f. 'vláda, moc, sila'

slovin. *vlàðdãc* verb. 'spravovať, riadiť, vykonávať vrchný dozor'; *vlàðdŕíŕk, vlàðdôř* 'správca'

Východoslovanské jazyky

strus., rus.-csl. *власти, влада* verb. 'vládnuť, ovládať; vlastniť, mať niečo; disponovať niečím; mať nad niečím moc; viesť, spravovať, riadiť; môcť pohybovať telom alebo jeho časťami'; *владѣти, владѣю* verb. 'vlastniť; byť pánom, vlastníkom; mať moc nad niekým alebo niečím;

vládnuť, panovať; podrobovať svojej vôli; nariaďovať, viesť, spravovať; pohybovať časťami tela; ovládať, vedieť niečo používať; prevládať, šíriť sa'; *власть* f. 'sila, moc; vláda, právomoc, právo; panstvo, nadvláda, prevaha; riadenie, správa; územie pod niečou mocou'; strus. *володѣти, володѣю* verb. 'vlastniť; vládnuť, ovládať; mať vo svojej moci, podriaďiť si; vedieť si poradiť, zvládnuť'; *волость, вѣлѣсть* f. 'moc, vláda, právomoc; právo; územie, krajina pod jednou zvrchovanou mocou; správny obvod; súkromné vlastníctvo, majetok'

rus. *владѣть* verb. 'vlastniť; mať niekoho alebo niečo vo svojej moci; vládnuť, ovládať; vedieť niečo používať alebo dobre ovládať; môcť pohybovať časťou tela'; *власть* f. 'moc, vláda; právo a možnosť riadiť alebo rozhodovať'; *волость* f. histor. 'nižšia územnosprávna jednotka; územie pod určitou správou'

ukr. *володіти* verb. 'vlastniť; vládnuť, panovať, riadiť; ovládať niekoho; ovládať, dobre poznať niečo; vedieť používať; môcť pohybovať časťami tela'; *влада* f. 'moc, vláda'

stblr. *владѣти* verb. 'vládnuť; byť pánom alebo vlastníkom; riadiť, spravovať; mať moc; pohybovať časťami tela; vedieť niečo používať'; *владниѹ* adj. 'mocný, majúci právo vlastniť'; *владность* f. 'moc; právo vlastniť a disponovať; majetok; právo, privilégium; sila, význam'; *власть* f. 'moc, panovanie; mocenské orgány; územie pod niečou mocou alebo vo vlastníctve; právomoc, právo'; *владыка, владѣка, уладыка* m. 'vládca, pán, hospodár, veľmož'; *властелѣнь* m. 'vládca, najvyšší panovník; hlavný veliteľ, vodca; pán, hospodár'

blr. *улада* f. 'moc, vláda; právo riadiť štát; vládne orgány; právo a možnosť riadiť konanie alebo osud niekoho'; pren. 'sila, mohutnosť, mocný vplyv'; *уладны* adj. 'panovačný, autoritatívny; majúci právo alebo moc niečo robiť'; pren. 'neodolateľný, všemocný'; *валадэць* verb. 'vlastniť, ovládať'

Východoslovanské jazyky

strus. *вой* m. 'vojak, bojovník'; pl. 'vojsko, vojenské jednotky, oddiely, sily'; sg. tiež 'vojsko', pl. 'vojaci'; *ити вой* 'ísť na vojnu, tiahnuť do vojny'; *вой небесные* 'anjeli, nebeské vojsko'; *войско* n. 'vojsko'; *приходить войскомъ* 'viest vojnu, napadnúť'; *воинство* n. 'vojsko, vojenské sily; vojenská služba; vojenské akcie'; *воинский* adj. 'vojnový, vojenský; bojový; bojovní'; *воинъ, вѣинъ* m. 'vojak, bojovník'; *воиникъ, воинникъ* m. 'vojak, bojovník; vojvodca, vojenský veliteľ; protivník, nepriateľ'

rus. *воин* m. 'vojak; človek skúsený vo vojenskom umení'; *войско* n. 'vojsko, armáda; časť armády, vojenské oddiely'; *воинство* n. 'vojsko, vojenské sily'; *воинский* adj. 'vojenský; patriaci vojakovi, bojovníkovi'

ukr. *воїн* m. 'vojak, bojovník'; *воевода* m. 'vojvoda, vojenský veliteľ'; *завойовник* m. 'dobývateľ'; *війна* f. 'vojna'; *військо* n. 'vojsko'; *воювати* verb. 'viest vojnu; bojovať so zbraňou; dobývať; obhajovať postoje alebo názory; hádať sa, sporiť sa'

blr. *воін* m. 'vojak, príslušník vojska; bojovník, účastník vojny alebo boja'; *войска* n. 'ozbrojené sily štátu alebo ich časť; armáda; vojenské jednotky'

***vortiti**

Staroslovienčina

stsl. *vratiti* verb. 'obrátiť, poslať, nasmerovať; obrátiť sa; vrátiť sa'

Južnoslovanské jazyky

b. *връщам, върна* verb. 'poslať, nasmerovať späť; prinútiť vrátiť sa; pohybovať niečím opačným smerom; vrátiť, odovzdať späť; obnoviť predchádzajúci stav; získať späť; odplatiť, odpovedať rovnakým spôsobom'; *връщам се, върна се* 'vrátiť sa, ísť späť; znovu sa objaviť; vrátiť sa k predchádzajúcej činnosti alebo stavu'; *обръщам, обърна* 'obrátiť, otočiť; zmeniť smer; prevrátiť; nasmerovať; zmeniť, premeniť'; *обръщам се, обърна се* 'obrátiť sa, otočiť sa; zmeniť smer; postaviť sa proti niekomu; zmeniť sa, premeniť sa'

m. *връќа* verb. 'vracať'; *връќање* 'vracanie, návrat'; *обрату* 'obrátiť, nasmerovať pozornosť; premeniť, obrátiť na inú vieru'; *се обрату* 'obrátiť sa na niekoho; premeniť sa, zmeniť vieru'

s./ch. *vrátiti* verb. 'vrátiť, obrátiť'

sln. *vrniti* verb. 'vrátiť, odovzdať späť; prinavrátiť, obnoviť'

Západoslovanské jazyky

č. *vrátiti (se), vrátit se* verb. 'poslať obráteným smerom, poslať späť; odovzdať na pôvodné miesto alebo pôvodnému majiteľovi; opätovať, odplatiť; obnoviť predchádzajúci stav; dial. vyvrátiť potravu; vrátiť sa, prísť späť; znovu sa začať niečím zaoberať'

slk. *vrátiť, vrátiť sa* verb. 'poslať späť; dať pôvodnému majiteľovi alebo na pôvodné miesto; uviesť do pôvodného stavu, obnoviť; opätovať, odplatiť; prísť späť; dostať sa do pôvodného stavu; obnoviť predchádzajúcu činnosť'

p. *wiercieć* verb. 'vrtieť, krútiť, obracať'; *wartać* 'vrtieť, rýpať sa v niečom'; *wiertać* 'vrtieť, krútiť, obracať'

hl. *wrócić* verb. 'obrátiť, dať opačný smer; vrátiť, priviesť späť; reprodukovať, nahradiť'; *wrócić so* 'otočiť sa, obrátiť sa; vrátiť sa; odraziť sa'

dl. *wracaś* verb. 'opakovane otáčať, obracať; krútiť, prevracať; obrátiť, vrátiť'; *wracaś se* 'pretočiť sa, prevrátiť sa; obrátiť sa; vrátiť sa'

kaš. *wróćeć* verb. 'vrátiť sa; vrátiť sa k prerušenej práci; vrátiť, odovzdať; vracať potravu'; *wróćeć sq* 'obrátiť sa, otočiť sa späť'

slovin. *vròecěc* verb. 'otáčať, obracať'

plb. *vortat* verb. 'obracať, otáčať snopy'; *vortajdlě* 'vratidlo, valec na krosnách na navíjanie utkanej látky'; *vibortat*, *věbortat* 'obrátiť, otočiť'; *novārtai-sā* 'vráť sa'

Východoslovanské jazyky

strus., rus.-csl. *вратити*, *враща*; *вращати*, *вращаю* verb. 'vrátiť; obracať'; *вратитися* 'vrátiť sa; obrátiť sa'; *вратити* verb. 'vrátiť, prinavrátiť; zviest, zlákať, skaziť, rozvrátiť; zmeniť, premeniť, obrátiť na niečo'; *вратити лице* 'zamerať sa, mať v úmysle, chcieť'; *вратитися* 'vrátiť sa; premeniť sa, zmeniť sa; obrátiť svoju činnosť na niečo, chopiť sa niečoho'; strus. *воротити*, *вороча* verb. 'vrátiť, prinavrátiť, odovzdať späť'; *ворочати*, *ворочаю* 'vracať, prinavracáť, odovzdávať späť'; *воротитися* 'ísť späť, vrátiť sa; povstať, vystúpiť proti niekomu, rozhorčiť sa'; *воротити* 'prinútiť vrátiť sa; vrátiť, odovzdať späť'; *воротитися* 'vrátiť sa'

rus. *воротить* verb. hovor., dial. 'obracať, otáčať; vracať, posielat späť'; *воротиться* 'vrátiť sa, obrátiť sa'; *вращать* 'otáčať, krútiť'

ukr. *обертати* verb. 'obracať, meniť polohu; nasmerovať iným smerom; otáčať okolo osi; meniť, premieňať'; *вертати* 'krútiť, otáčať, obracať, prevracať'

stblr. *воротити*, *воротить* verb. 'vrátiť, odovzdať späť; vrátiť sa; vzkriesiť, vrátiť k životu'; *воротитися*, *вратитися* 'vrátiť sa'; *вернѹти*, *вотвратити*, *воротити*, *вротити* 'vrátiť; obrátiť späť'

blr. *вярнуць* verb. 'vrátiť, odovzdať; získať späť; prinútiť vrátiť sa; obnoviť; meniť smer, obracať, prevracať'; *вярнуцца* 'vrátiť sa; vrátiť sa k niečomu; znovu sa objaviť; znovu sa zaoberať predchádzajúcou činnosťou; obrátiť sa'

Literatúra

BER – Български етимологичен речник 1 – 8. София: Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, 2007 – 2017.

BI1 – Бояджиев, Валентин: Български именник. София: Милениум, 2009.

BI2 – Заимов, Йордан: Български именник (Трето издание). София: ИК Анимар, 2004.

BISNE – Тодоров, Николай: Българския именник в стара и нова Европа. София: ИК Тангра ТанНакРа, 2008.

CR – Църковнославянски речник (Ред.: Павел Николов). Dostupné online:

<https://www.pravoslavieto.com/rechnik/cs/index.htm>.

Cychun – Цыхун, А. П.: *Скарбы народнай мовы (з лексічнай спадчыны насельнікаў Гарадзенскага раёну)*. Гродна: Гродзенскі дзяржаўны ўніверсітэт, 1993.

Daľ – В. И. Даль: *Толковый словарь живого великорусского языка*. Третье изд., подъ ред. И. А. Бодуэна-де-Куртенэ. Санкт-Петербург – Москва: Вольф, 1903–1909.

DRMJ – *Дигитален речник на македонскиот јазик*. Dostupné online: <http://drmj.eu/>.

EB – Електронна библиотека. Dostupné online:

<https://ibl.bas.bg/informatsiya/uslugi/elektronna-biblioteka/>.

ERMJ – Цветановски, Гоце: *Етимолошки речник на македонскиот јазик*. Том 1 (А – Ж). Скопје: Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“ – Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, 2025.

ESBM – *Этымалагічны слоўнік беларускай мовы*. Рэд. В. У. Мартынаў, Г. А. Цыхун. Мінск: Навука і тэхніка; Беларуская навука, 1978-2017.

ESSČ – *Elektronický slovník staré češtiny*. Praha, oddělení vývoje jazyka Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i., 2006–, dostupné online: <http://vokabular.ujc.cas.cz> (verze dat 1.1.29, citován stav ze dne 16. 6. 2026).

ESSJa – *Этимологический словарь славянских языков. Праславянский лексический фонд*. Под редакцией О. Н. Трубачева. Москва: Наука, 1974–.

ESUM – Етимологічний словник української мови: у 7 т. Редкол. О. С. Мельничук. Київ: Наукова думка, 1982–2012.

Hipolit – Hipolit Novomeški: *Dictionarium trilingue ex tribus nobilissimis Europae linguis compositum in anteriori parte latino-germanico-sclavonicum in posteriori parte germanico-sclavonico-latinum*. 1711–1712.

Hrinčenko – Словарь української мови. Упор. Б. Грінченко. Т. I–IV. Київ, 1907–1909.

HSBM – *Гістарычны слоўнік беларускай мовы*. Гал. рэд. А. І. Жураўскі, А. М. Булыка. Мінск: Навука і тэхніка, 1982–2017.

HSSJ – *Historický slovník slovenského jazyka*. Red. M. Majtán. Bratislava: Veda 1991–2008.

ISKJ – Internetowi Słowôrz Kaszëbsczégò Jãzëka. Dostupné online: <https://sloworz.org/>.

Jankova – Янкова, Т. С.: *Дыялектны слоўнік Лоеўшчыны*. Мінск: Навука і тэхніка, 1982.

Jaŭsejeŭ – Яўсееў, Р.: *Маці казалася так... З гаворкі Бялыніцкага раёна*. Мінск: Навука і тэхніка, 1978.

Jaškin – Яшкін, І.: *Мясцовая беларуская лексіка 1851-1874 гг. у матэрыялах фондаў аддзела рукапісаў навуковай бібліятэкі Віленскага ўніверсітэта*. In: *Acta Baltico-Slavica* 22. Warszawa: SOW, 1994, s. 147–220.

Jurčanka – Юрчанка, Г.: *Дыялектны слоўнік (з гаворак Мсціслаўшчыны)*. Рэд. А. А. Крывіцкі. Мінск: Навука і тэхніка, 1966.

Керча, І.: Словник русинсько-руський. У двох томах, верх 58000 слов. Ужгород: ПоліПрінт, 2007. Bez ISBN.

KHSBM — *Кароткі гістарычны слоўнік беларускай мовы*. Склад. А. М. Булыка. Мінск: Беларуская навука, 2015.

Korpus 16 — <https://fran.si/korpus16>

Kral, Jurij. *Serbsko-němski słownik hornjołužiskeje rěče*. Budyšin: Mačica Serbska, 1931.

KSSJ — *Krátky slovník slovenského jazyka*. Red. J. Kačala — M. Pisárčiková — M. Považaj. 4. dopl. a upr. vyd. Bratislava: Veda 2003. 985 s. ISBN 80-224-0750-X (autorský kolektív: J. Doruľa, J. Kačala, M. Marsinová, I. Masár, Š. Michalus, Š. Peciar, M. Pisárčiková, M. Považaj, V. Slivková, E. Smiešková, E. Tibenská, M. Urbančok).

Lorentz Slovinz. Wb. — Lorentz, Friedrich: *Slovinzisches Wörterbuch I-II*. St. Petersburg, 1908–1912.

Їaškevič — Ляшкевіч, І.: *Альпенскі дыялектны слоўнік. Альпень-Берасьце*, 2004.

Miaceŭskaŭa — *Слоўнік гаворак цэнтральных раёнаў Беларусі ў двух тамах*. Укл. Е. С. Мяцельская і інш. Мінск: Універсітэцкае, 1990.

MSČS — Bělič, J. — Kamiš, A. — Kučera, K., *Malý staročeský slovník*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979.

Muka, Ernst. *Słownik dolnosërbskeje rěcy a jeje narěcow/Wörterbuch der niederwendischen Sprache und ihrer Dialekte*. St. Peterburg, Praha: nákladem Ruskej a Českej akademie vied, 1911-15, spolu 1926 (prvý zväzok), Praha: nákladem Českej akademie vied, 1928 (druhý a tretí zväzok) (jednotlivé heslá digitalizované na dolnoserbbski.de).

Nosovič — *Словарь белорусского наречія*. Сост. И. И. Носович. Санкт-Петербург: Издание Отделения русского языка и словесности Императорской Академии наук, 1870.

OLESCH, Reinhold. 1983 – 1987. *Thesaurus Linguae Dravaenopolabicae I – IV*.

OR – Атанасов, Димитър: Ономастичен речник - какво ни казват имената за хората, за България и за света. Варна: График, 2019.

ORMP – Олга Иванова: *Обратен речник на македонските презимиња*. Скопје: Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“ – Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, 2006.

ORLI – Дрвошанов, Васил: *Ономастикон – Речник на лични имиња* (Второ издание). Скопје: Детска радост, 1995.

Pful, K. B.: *Łužiski serbski słownik*. Budyšin: Maćica Serbska, 1866. Dostupné online: Mudra 2.0 – Hornolužicko-český slovník / Hornjoserbsko-čěski słownik.

Pleteršnik — Pleteršnik, M.: *Slovensko-nemški slovar*. Ljubljana: Knezoškofijstvo, 1894–1895.

Pohlin — Snoj, M. *Slovar Pohlinovega jezika* Založba ZRC, 2021.

PR – Православен речник. Dostupné online: <https://pravoslavieto.com/rechnik/index.htm>.

RBE – Речник на българския език (онлайн). Dostupné online: <https://ibl.bas.bg/rbe/>.

RDBE – Речник на думите в българския език. Dostupné online: <http://rechnik.info/>.

PSJPZGP – Zgółkowa, H.: *Podstawowy słownik języka polskiego z zarysem gramatyki polskiej*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM, 2008.

Рамач, Ю. (ред), Медеши, Г., Тимко-Дітко, О., Фейса, М. (сост.): Руско-сербски словнік / Речник русинско-српски. Нови Сад: Филозофски факултет Нови Сад, Одсек за русинистику – Завод за културу войводянских руснацох Нови Сад, 2010.

RCJMR - *Речник на црковнословенскиот јазик од македонска редакција*. Група автори (Уред.: Наталија Андријевска, Лилјана Макаријоска, Емилија Црвенковска, Зденка Рибарова, Рада Угринова Скаловска). Том 1-3. Св. 1 – 16. Скопје: Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“ – Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, 2006–2024.

RGCLP – *Речник на грчко-црковнословенски лексички паралели*. Ред.: М. Аргировски (ред.), Н. Андријевска, А. Ѓуркова. Скопје: Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“ – Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, 2003.

RLFIB – Илчев. Стефан: *Речник на личните и фамилни имена у Българите*. София: Институт за български език – Българска академия на науките, 1969.

RLIMNT – Марија Коробар-Белчева, Мери Момировска, Весна Миовска: *Речник на лични имиња во македонското народно творештво*. Скопје: Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“ – Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, 2008.

RMJST – *Речник на македонскиот јазик со српскохрватски толкувања 1 – 3*. Редактор: Блаже Конески (Составувачи: Тодор Димитровски, Благоја Корубин, Трајко Стаматоски). Скопје: Институт за македонски јазик / Универзитетска печатница, 1961–1966.

RSV – *Рэгіянальны слоўнік Віцебшчыны ў дзвюх частках*. Укл. Л. І. Злобін і інш. Віцебск: УА “ВДУ імя П. М. Машэрава”, 2012, 2014.

SBH – *Слоўнік беларускіх гаворак Паўночна-Заходняй Беларусі і яе пагранічча ў пяці тамах*. Рэд. Ю. Ф. Мацкевіч. Мінск: Навука і тэхніка, 1979–1986.

SČS – *Staročeský slovník, [seš.] 1–26*. Praha: Academia, 1968–2008.

SEJP – Brückner, A.: *Słownik etymologiczny języka polskiego*. Kraków: Krakowska Spółka Wydawnicza, 1927.

SEK – Boryś W., Popowska-Taborska H.: *Słownik etymologiczny kaszubszczyzny*. Warszawa: Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy, 1994–2010.

SJS – *Slovník jazyka staroslověnského*, sv. I. Praha, 1966, sv. II. Praha, 1973, sv. III. Praha, 1982, sv. IV. Praha, 1997.

SGK – Sychta B.: *Słownik gwar kaszubskich na tle kultury ludowej*. Wrocław, Warszawa, Kraków: Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1967–1976.

SGP – *Słownik gwar polskich*. Kraków: Instytut Języka Polskiego, 1979–.

SGSK – *Słownik gwarowy tzw. Słowińców kaszubskich*. Redaktor Zenon Sobierajski. 1 A-C. Warszawa: Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy, 1997.

SLSČ – Gebauer, J., *Slovník staročeský, I–II*. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění a Česká grafická společnost Unie, 1903 a 1916; Praha: Academia, 1970.

Snoj — Snoj, M.: *Slovenski etimološki slovar*. 3 izd. Ljubljana: Založba ZRC, 2016.

SPK – Gołąbek E.: *Słownik polsko-kaszubski / Słowôrz polskò-kaszëbsczi*. 2012.

Sreznevskij – Срезневский, И. И.: *Материалы для словаря древне-русского языка по письменным памятникам*. Санкт-Петербург: Типография Императорской Академии Наук, 1893–1912.

SRIR – Старобългарски речник (Cyrillomethodiana: Исторически речник, Терминологичен речник, Средновековен речник). Dostupné online: https://histdict.uni-sofia.bg/oldbgdict/oldbg_search/.

SRJa XI–XVII vv. – *Словарь русского языка XI–XVII вв*. Москва: Наука, 1975–.

SS – *Słownik staropolski*. Nacz. red. Stanisław Urbańczyk. Warszawa: Polska Akademia Nauk, 1953 –.

SSČ – Šimek, F., *Slovníček staré češtiny*. Praha: Orbis, 1947.

SSJČ – *Slovník spisovného jazyka českého*. Za vedení B. Havránka (hlavního redaktora), J. Bělič, M. Helcla a A. Jedličky zpracoval lexikografický kolektiv Ústavu pro jazyk český ČSAV: V. Červená, J. Filipec, F. Havlová, M. Churavý, L. Janský, K. Kozlová, L. Kroupová, J. Machač, H. Marešová, V. Mejstřík, E. Michálek, B. Papírníková, E. Pokorná, B. Poštolková, M. Roudný, Z. Sochová, N. Svozilová, E. Vodrážková, J. Zima dále spolupracovali: F. Daneš, K. Hausenblas, Z. Hlaváčková, M. Hovorková, H. Kratochvílová, J. Štindlová, F. Váhala, J. Vachek. Dostupné online: <https://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?db=ssjc>.

SSJ – *Slovník slovenského jazyka*. Red. Š. Peciar. 1. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo SAV, 1959–1968.

SSKJ2 – Slovar slovenskega knjižnega jezika Druga, dopolnjena in deloma prenovljena izdaja Elektronska objava Spletna izdaja na www.fran.si Ljubljana 2014 © 2014, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU

SSKJ16 – Slovar slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja. Gl. ured.: K. Ahačič. Ljubljana: Založba ZRC, 2021–.

SSN – *Slovník slovenských nářečí. I.* Ved. red. I. Ripka. Bratislava: Veda, 1994–.

SSSJ – *Slovník súčasného slovenského jazyka*. Hl. red. K. Buzássyová – A. Jarošová. Bratislava: Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2006–.

PRMLJ – *Правописен речник на македонскиот литературен јазик*. Ред. Кирил Конески. Скопје: Просветно дело 1999.

Schuster-Šewc, H.: *Historisch-etymologisches Wörterbuch der ober- und niedersorbischen Sprache 1–24*. Budyšin/Bautzen: Ludowe nakładnistwo Domowina/Domowina-Verlag, 1978–1990.

Starosta, M. (ed.); Hanuš, E.; Bartels, H.. *Dolnoserbsko-nimski słownik/Niedersorbisch-deutsches Wörterbuch*. Budyšin/Bautzen: Ludowe nakładnistwo Domowina/Domowina-Verlag, 1999 (jednotlivé heslá digitalizované na dolnoserbski.de)

Šatarnik – Шатэрнік, М.: *Краёвы слоўнік Чэрвеншчыны*. Рэд. М. Я. Байкоў, Б. І. Эпімах-Шыпіла. Менск: Інстытут беларускай культуры, 2011.

Šwjela, B.: *Dolnoserbsko-němski słownik*. Budyšin/Bautzen: Ludowe nakładnistwo Domowina,/Domowina-Verlag, 1961 (heslá digitalizované na dolnoserbski.de).

TR – Тълковен речник. Dostupné online: <https://talkoven.onlinerechnik.com/>.

TRMJ – *Толковен речник на македонскиот јазик 1 -6*. Ред.: Снежана Велковска, Кирил Конески, Живко Цветковски. Скопје: Институт за македонски јазик, 2003–2014. Dostupné online: <https://makedonski.gov.mk/>.

TSBM – *Тлумачальны слоўнік беларускай мовы ў пяці тамах*. Гал. рэд. К. К. Атраховіч (Кандрат Крапіва). Мінск: БелСЭ, 1977–1984.

Turaј – *Турајські слоўнік*. Рэд. А. А. Крывіцкі. Мінск: Навука і тэхніка, 1982–1987.

Ušakov – *Толковый словарь русского языка*. Под ред. Д. Н. Ушакова. Москва: Советская энциклопедия – *Государственное издательство иностранных и национальных словарей*, 1935–1940.

VTSSUM – Великий тлумачний словник сучасної української мови. Уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005.

WSEHJP – Długosz-Kurczabowa, K.: *Wielki słownik etymologiczno-historyczny języka polskiego*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2008.

WSJP – *Wielki słownik języka polskiego*, Red. S. Dubisz. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2018.

Zwahr, J. G.: *Niederlausitz-wendisch-deutsches Handwörterbuch*. Spremberg, 1847 (jednotlivé heslá digitalizované na dolnoserbski.de).

ZM – Мургоски, З.: *Толковен речник на современиот македонскиот јазик*. Скопје: Тримакс, 2011.